

Kolhituista kehoista ja murretuista mielistä
turvalliseen tulevaisuuteen?

Maahanmuuttajanaisten kokemuksia
turvakoti Monan palveluista

Sirkku Aydogan
Tuija Koivukoski

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Kolhituista kehoista ja murretuista mielistä
turvalliseen tulevaisuuteen?

Maahanmuuttajanaisten kokemuksia
turvakoti Monan palveluista

Sirkku Aydogan
Tuija Koivukoski
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2013

Sirkku Aydogan
Tuija Koivukoski

Kolhituista kehoista ja murretuista mielistä turvalliseen tulevaisuuteen? Maahanmuuttajanaisten kokemuksia turvakoti Monan palveluista

Vuosi 2013

Sivumäärä 88

Opinnäytetyömme liittyy maahanmuuttajanaisten kokemuksiin turvakotiajastaan turvakoti Monassa. Turvakoti Mona takaa maahanmuuttajanaishen lapsineen turvattua asumista, sekä apua ja tukea väkivallasta irtautumiseen ja tulevaisuuteen tähtäämiseen. Turvakoti Mona on Suomen ainoa salaisessa osoitteessa sijaitseva turvakoti, ja myös ainoa, joka tarjoaa turvakotipalveluita pelkästään maahanmuuttaja-asiakkaille.

Opinnäytetyö sai alkunsa toisen opiskelijan työsuhteesta turvakoti Monassa. Toteutimme tutkimuksen laadullisena tutkimuksena ja haastattelimme kuusi turvakodin entistä asiakasta teemahaastattelun menetelmin. Haastattelimme naisia, jotka helposti katoavat massaan ja joiden ääntä ei kuulla erinäisten ongelmien, kuten luku - ja kirjoitustaidon puutteen, palvelujärjestelmän tuntemattomuuden ja pelon vuoksi. Haastattelemiemme naisten asiakkuus Monan kodissa oli alkanut heidän kokemansa perheväkivallan vuoksi. Tässä opinnäytetyössä tuomme esiin juuri näiden naisten kokemuksia turvakodin palveluista, ja siitä mitä heidän elämäänsä tällä hetkellä kuuluu.

Koko opinnäytetyössä kulkee vahvasti mukana turvakoti Monan arki, maahanmuuttajuuden tuomat erityishaasteet sekä kriisi- ja traumatyön merkitys väkivaltaa kokeneen naisen kriisityneessä elämäntilanteessa. Haluamme nostaa esille juuri sellaista teoriaa, jolla on selkeä kosketuspinta turvakoti Monassa tehtävään työhön sekä entisten asiakkaiden mahdollisiin elämäkokemuksiin.

Tutkimuksen tulokset olivat rohkaisevia ja ajatuksia herättäviä. Tutkimuksessa havaitsimme monia yhtäläisyyksiä aiempaan tutkimukseen väkivaltatyöstä. Tutkimus toi esiin turvakotipalveluiden sekä jälkihuollon tarpeellisuuden, sekä nosti esiin hyviä työmenetelmiä, joita turvakoti Monassa on käytössä. Tutkimus on ajankohtainen ja tärkeä, sillä se tuo esiin uutta tietoa maahanmuuttajuuden tuomista erityishaasteista turvakotityössä. Tutkimus nostaa esille myös kysymyksen jälkihuollon merkityksestä väkivallasta selviytymisessä ja siitä irtautumisessa.

Asiasanat: väkivalta, naiset, maahanmuuttajatyö, turvakotipalvelut, kriisi, trauma, sukupuolisensitiivinen, kulttuurisensitiivinen, jälkihuolto

Sirkku Aydogan
Tuija Koivukoski

From Broken Bodies and Hurt Hearts to a Fearless Future? Immigrant Women's Experiences of Mona Shelter Services.

Year	2013	Pages	88
------	------	-------	----

The thesis focuses on immigrant women's experiences during their time in Mona Shelter. Mona provides guaranteed safe housing, help and support for immigrant women and their children, in order to find a way out of the cycle of violence directed at them, while supporting victims to plan their future. Mona is the only shelter in Finland located in an undisclosed location, and offers services only for immigrant clients.

The thesis commenced following the employment of an acquaintance in Mona Shelter. The research was undertaken qualitatively, as we interviewed six former clients of Mona Shelter using semi-structured interview methods. We interviewed women who felt lost in a crowd, while their voices went unheard due to fear, or lack of confidence in their reading and writing skills, and ignorance of the social service system. These women became clients of Mona Shelter because of domestic violence in their lives. In this thesis we highlight these experiences, the services they received in Mona, and how they continue to live after leaving the shelter.

In the body of the thesis, we explicitly focus on the everyday life in Mona Shelter, the special needs of immigrants and the significance of trauma aid in the lives of women who suffer from violence related crisis. Furthermore, we want to highlight theory that is clearly related to the work done in Mona shelter, and to the now possible life experiences of Mona Shelters former clients.

The results of the research are encouraging and thought-provoking. There were similarities to previous researches of violence related work. The research highlighted the necessity of shelter services and after care and brought up good working methods used by Mona. The research is topical and significant as it reveals new information about the special needs of immigrants in shelter work. The research also brings up the question of the importance of aftercare after breaking away and surviving violence.

Keywords: violence, women, immigrant work, shelter service, crisis, trauma, gender-sensitive, culture-sensitive, aftercare

Sisällys

1	JOHDANTO.....	6
2	TURVAKOTI MONA	7
2.1	Mona-kodin tarjoamat palvelut	8
2.2	Henkilökunnan näkemys Mona-kodin palveluista	9
2.3	Mona-kodissa havaitut maahanmuuttajuuden tuomat erityishaasteet	10
3	NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA	11
4	KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET	19
5	MUUT TUTKIMUKSET TURVAKOTIPALVELUISTA	21
6	TURVAKOTIASIAKKAITA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ	24
7	KRIISI- JA TRAUMATYÖ	27
7.1	Äkillinen kriisi.....	27
7.2	Kriisin vaiheet	28
7.3	Traumatisoitumisen vaiheita ja psykologinen uhrituminen	31
7.4	Kriisi kokemuksena sekä arjen tärkeys toipumisessa	33
8	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
8.1	Tutkimusmenetelmän valinta	35
8.2	Aineiston keruu	36
8.3	Aineiston analyysi	39
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET	40
9.1	Haastateltavien saamat palvelut Mona-kodissa	40
9.2	Haastateltavien kokemus saaduista palveluista	48
9.3	Haastateltavien kuulumiset turvakotiasumisen jälkeen.....	50
10	YHTEENVETO	53
10.1	Yhteenveto haastateltavien palvelukokemuksista	53
10.2	Kehittämis ehdotukset	61
10.3	Positiivinen palaute turvakodista	63
10.4	Mitä sinulle kuuluu nyt?	64
11	EETTISYYS JA POHDINTA	65
	Lähteet	69
	Liitteet.....	72

1 JOHDANTO

Teimme opinnäytetyön Monika-Naiset liitto ry:n turvakoti Monalle. Turvakoti Mona (Mona-koti) takaa naisille lapsineen turvattua asumista, sekä apua ja tukea väkivallasta irtautumiseen ja tulevaisuuteen tähtäämiseen. Mona-kodin palvelut on tarkoitettu maahanmuuttajanaisille ja heidän alaikäisille lapsilleen, jotka ovat kokeneet ja/tai kokevat edelleen väkivaltaa elämässään niin, ettei heidän ole turvallista olla kotonaan. Mona-koti on Suomen ainoa salaisessa osoitteessa sijaitseva turvakoti.

Opinnäytetyössämme selvitimme Mona-kodin palveluiden tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä asiakkaiden näkökulmasta. Toteutimme opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena ja haastattelimme teemahaastattelun menetelmin kuusi Mona-kodin entistä asiakasta. Halusimme kuulla mitä palveluilta asiakkaat silloisessa kriisiytyneessä elämänvaiheessa olivat mielestään saaneet ja mitä mieltä he olivat saamistaan palveluista. Lisäksi selvitimme haastattelemiemme naisten tämän hetkisiä kuulumisia. Opinnäytetyössämme nostamme lyhyesti esille myös Mona-kodin työntekijöiden oman näkemyksen turvakodissa tarjotuista palveluista perustuen toisessa opintokokonaisuudessa tehtyyn arvokeskusteluun Mona-kodin henkilökunnan kanssa.

Koko opinnäytetyössä kulkee vahvasti mukana turvakotityön arki. Tätä on päässyt sanoittamaan opinnäytetyön toinen tekijä Sirkku, joka työskentelee Mona-kodissa. Alun perin opinnäytetyön idea lähti liikkeelle Sirkun pohdinnoista siitä, mitä entiset asiakkaat mahdollisesti sanoisivat ajastaan turvakodissa nyt, mikäli olivat päässeet irti väkivallan täyttämästä elämästä ja väkivallan tekijästä, millaisia palveluita he kokivat saaneensa ja mitä he olisivat kaivanneet lisää. Tutkimuksessa otamme jatkuvasti huomioon Mona-kodin palveluiden yhteyden naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja sen eri muotoihin, monikulttuurisuuden tuomiin erityishaasteisiin, lakipykäliin sekä kriisi- ja traumatyön teoriaan. Haluamme nostaa esille juuri sellaista teoriaa, jolla on selkeä kosketuspinta Mona-kodissa tehtävään työhön sekä entisten asiakkaiden mahdollisiin elämänkokemuksiin. Rajaamme opinnäytetyön ja siinä käytettävän teorian koskemaan juuri Mona-kotia.

Käsittelemämme aihe on ajankohtainen, sillä naisiin kohdistuva väkivalta on jatkuvasti esillä muun muassa mediassa tavalla tai toisella. Haastattelimme naisia, jotka helposti katoavat massaan ja joiden ääntä ei kuulla erinäisten ongelmien, kuten luku- ja kirjoitustaidon puutteen, palvelujärjestelmän tuntemattomuuden ja pelon vuoksi. Haastattelemiemme naisten asiakkuus Mona-kodissa oli alkanut heidän kokemansa perheväkivallan vuoksi. Näillä naisilla oli nyt mahdollisuus tuoda esille mielipiteensä turvakodissa asumisen ajalta sekä oma äänensä nykyisten kuulumistensa osalta.

2 TURVAKOTI MONA

Monika-Naiset liiton turvakoti Mona (Mona-koti) tarjoaa turvaa ja palveluita väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille maahanmuuttajanaishille ja heidän alaikäisille lapsille. Asiakkaat voivat olla välittömässä hengenvaarassa pari- tai lähisuhdeväkivallan, pakkoavioliiton, kunniaan liittyvän väkivallan tai ihmiskaupan takia. Syynä turvakotiin tulolle voi olla myös lapsiin kohdistuva fyysinen, henkinen tai seksuaalinen väkivalta. Mona-koti toimii salaisessa osoitteessa Etelä-Suomessa ja on Suomen ainoa maahanmuuttaja-asiakkaille tarkoitettu turvakoti. Mona-kodin asiakkaat tulevat kaikista yhteiskuntaluokista, kieli- ja kulttuuriryhmistä. Turvakodin työntekijät ovat monikulttuurisia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Asiakkailleen Mona-koti tarjoaa kulttuurisensitiivisiä asumis- ja erityispalveluja sellaisella kielellä, jota asiakas ymmärtää. (Monika-Naiset liitto ry.) Mona-kodin toiminta on käynnistynyt vuonna 2004 (Toimintakertomus, 2012).

Mona-kotiin hakeutuvat turvaan asiakkaat, joiden elämäntilanne on pahasti kriisiytynyt. Työkokemuksen perusteella voimme todeta, että asiakkaat ovat usein erittäin traumatisoituneita. Tämä näkyy asiakkaiden joskus voimakkaanakin oireiluna, joka helpottuu kriisiavun ja oikeanlaisten kriisityömenetelmien kautta. Naiset voivat saapua turvakotiin ympäri vuorokauden joko ennalta sovitusti tai akuutisti. Viranomaisista ja muista tahoista muun muassa sosiaalityöntekijät, lastensuojelu, seurakunnat, terveydenhuollon ammattilaiset, päiväkodit, koulut, vastaanottokeskukset ja poliisi tuovat naisia Mona-kodin piiriin. Asiakkaita tulee valtakunnallisesti. Turvakodissa työskentelee johtaja, emäntä, kolme kriisityöntekijää, neljä sosiaaliohjaajaa ja kaksi ohjaajaa. Turvakodissa on henkilökuntaa ympäri vuorokauden asiakkaan saatavilla.

Monika-Naiset liitto tarjoaa päivystävän puhelimen, johon turvakodin henkilökunta vastaa virka-ajan ulkopuolella. Arkisin klo 9-17.00 välisenä aikana puhelimeen vastaa Monika-Naiset liiton Voimavarakeskus. Puhelimeen tulee ympäri vuorokauden soittoja apua tarvitsevilta maahanmuuttajanaishilta. Sosiaalityöntekijät tai muut virkamiehet voivat kysyä neuvoa tai tarjota uusia asiakkaita päivystyspuhelimen kautta. Myös monet ihmiset soittavat ja kysyvät neuvoa kuinka auttaa väkivaltaisessa suhteessa elävää ystävää tai läheistä.

Turvakodilla on kuusi perheasuntoa ja neljä naispaikkaa. Näistä tehdään erilaisia yhdistelmiä riippuen, millainen asiakaskunta milloinkin on. Asiakkaille tehdään selväksi, että turvakotijakson aikana hänet voidaan mahdollisesti siirtää toiseen huoneeseen tai toisen yksin tulleen naisen kanssa yhteiseen huoneeseen. Perheet saavat aina koko huoneiston kokonaan omaan käyttöönsä. Asiakkaat voivat viettää Mona-kodissa eripituisia ajanjaksoja tilanteestaan riippuen. Ajat vaihtelevat alle vuorokaudesta jopa lähes kahteen vuoteen. Turvakoti Monan toimintakertomuksen (2012) mukaan vuonna 2012 keskimääräinen asumisaika turvakodissa oli reilu

kuukausi. Asiakkaan kotikunta maksaa maksusitoumuksella turvakotiasumisen, näin ollen kunnan sosiaalitoimi myös päättää asumisen keston.

2.1 Mona-kodin tarjoamat palvelut

Mona-kodin asiakkailleen tarjoamia palveluita ovat turvallinen asuinpaikka, sosiaalinen kuntoutus, sosiaalisen verkoston rakentaminen, tuki ja ohjaus useilla kielillä, tukikeskustelut, vertaistukiryhmät ja asumisjakson jälkeisten palvelujen järjestäminen (Toimintakertomus, 2012). Tässä kappaleessa kuvaamme ja elävöitämme toimintakertomuksessa esille nostettuja palvelumuotoja Sirkun käytännön tiedon avulla perustuen hänen työkokemukseen Monakodissa.

Mona-koti sijaitsee salaisessa osoitteessa. Asiakas on turvakodissa asumisjakson aikana vapaa tulemaan ja menemään omien tarpeidensa mukaan, mutta järjestyssääntöjä kunnioittaen (liite 9). Turvakodin ja huoneistojen ovet pysyvät lukittuna, ja asiakasta pyydetään pitämään tieto turvakodin sijainnista salaisena. Asiakkaat noudattavat yleensä sääntöjä, sillä he ymmärtävät, että niiden tavoitteena on taata asiakkaiden turvallisuus.

Sosiaalinen kuntoutus ja sosiaalisen verkoston rakentaminen perustuu väkivaltaa kokeneiden naisten hyvinvoinnin tukemiseen ja yhteiskuntaan osallistumiseen. Asiakasta autetaan tulemaan osaksi suomalaista yhteiskuntaa, jotta hän ei syrjäytyisi. Tavoitteena on myös katkaista väkivaltakierre kriisityön ja asiakkaan voimaantumisen sekä moniammatillisen yhteistyön kautta. Palveluohjaus ja vapaa-ajan toiminta on osa oman elämän hallintaa ja sosiaalisen toimintakyvyn parantamista. Palveluohjaus tarkoittaa kaikkia niitä toimia, jolla asiakasta liitetään osaksi yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmiä itsenäisen toiminnan edistämiseksi. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi Kelassa asioimisen harjoittelua yhdessä työntekijän kanssa sekä perusarjessa toimimista kuten kaupassa käyntiä. (Toimintakertomus, 2012.)

Maahanmuuttaja-asiakasta pyritään palvelemaan hänen omalla äidinkielellään. Henkilökunta puhuu yhteensä 14 eri kieltä (suomi, ruotsi, englanti, venäjä, portugali, espanja, italia, kreikka, ranska, arabia, somali, farsi, tadzikki, dari). Henkilökunnan vahvuuksia kielitaidon lisäksi on monipuolinen sosiaali- ja terveysalan koulutus, yhteiskunta- ja kulttuurituntemus, kokemus maahanmuuttajatyöstä, kulttuurisensitiivisyys sekä maahanmuuttajataustaisuus. Tämä on tärkeää keskusteluyhteyden luomiseksi asiakkaan ja muiden viranomaisten kanssa. Asiakkaat osaavat usein heikosti suomea, ja tarvitsevat paljon apua tiedon, neuvonnan sekä emotionaalisen tuen saamisessa omalla äidinkielellään. Mikäli henkilökunta ei puhu asiakkaan äidinkieltä, käytetään hänen kanssaan tulkkia. (Toimintakertomus, 2012.) Apterin mukaan (Apter ym. 2006, 81.) omasta elämästä voi syntyä puutteellinen kuva, kun siitä yrittää kertoa vieraalla kielellä. Joissakin kulttuureissa tietyistä asioista ei ole edes lupa puhua ääneen. Työntekijän

tulee olla sensitiivinen, mutta rohkea osatakseen kysyä kysymyksiä, jotka ovat asiakkaan mielestä hämmentäviä. Tulkin käyttö voi tulla ongelmalliseksi, mikäli tulkki on esimerkiksi asiakkaan omasta yhteisöstä tai asiakas ei hyväksy tulkkia tai luota häneen. Mona-kodissa on kokemusta myös tulkeista, jotka rikkovat vaitiolovelvollisuutensa, jolloin tulkin ammattitaito on kyseenalainen.

Tukikeskustelut ovat tärkeä osa asiakkaan voimaannuttamisprosessia. Yksilökeskusteluissa tuetaan asiakasta yhteiskuntaan integroitumisessa sekä vahvistetaan asiakkaan voimavaroja. Asiakas ei ole välttämättä tietoinen omista oikeuksistaan eikä kykene ottamaan vastuuta itsestään, lapsistaan tai omasta elämästään. Väkivaltaa kokeneen naisen itsetunto voi olla niin alhaalla esineellistämisen ja väkivallan vuoksi, että hän tarvitsee paljon tukea oman sisäisen ja ulkoisen maailmansa eheytymisessä. (Toimintakertomus, 2012.)

Vertaistukiryhmää pidetään kerran viikossa mm. suomen, venäjän, englannin, ranskan ja arabian kielillä. Ryhmässä puhutaan esimerkiksi naisten omista kokemuksista ja tunteista, tai väkivallan eri muodoista. Vertaistuen avulla naiset ymmärtävät, että he eivät ole yksin ongelmansa kanssa. Naiset oppivat omien tunteiden käsittelyä ja tiedostavat, että väkivaltaa ei tule hyväksyä. Ryhmässä on tilaa kaikenlaisille tunteille itkusta nauruun. (Toimintakertomus, 2012.)

Kun asiakas on valmis muuttamaan turvakodista pois, tarjotaan hänelle mahdollisuutta asiakkuuteen Monika-Naiset liiton Voimavarakeskuksessa. Tarvittaessa järjestetään asiakkaan kanssa tehdyn jälkihuoltosopimuksen mukaan tapaamisia turvakodin sosiaaliohjaajan kanssa (jälkihuoltopaketti). (Toimintakertomus, 2012.)

Mona-kodin muita toimintamuotoja ovat vapaaehtoisten tukihenkilöiden järjestämät ryhmät ja kerhot kuten Suomi-kerho, Unelmakerho, muut askartelu- ja luovien menetelmien ryhmät sekä retket ja ostosmatkat lähiympäristöön. (Toimintakertomus, 2012.) Myös henkilökunta järjestää asiakkaille mahdollisuuksien mukaan erilaisia vapaa-ajan toimintoja ja ryhmiä. Esimerkiksi rauhallisen ja hiljaisen illan tai viikonlopun aikana voivat työntekijät spontaanisti kutsua asukkaat koolle pelaamaan yhdessä Mölkkyä tai juomaan kupin kahvia teemakeskustelun ohessa.

2.2 Henkilökunnan näkemys Mona-kodin palveluista

Huhtikuussa 2013 järjestimme parityönä toisen opintokokonaisuuden yhteydessä arvokeskustelun turvakodin henkilökunnalle. Tehtävänantona oli arvokeskustelun järjestäminen jossakin sosiaalialan työyksikössä. Tavoitteena oli synnyttää luottamuksellista ja rakentavaa keskustelua työyhteisössä, jonka antia työyhteisö ja sen jäsenet voisivat itse hyödyntää omassa työs-

sään. Arvokeskustelu oli vapaamuotoinen keskustelutilaisuus, jota käytiin toiminnallisten menetelmien avulla. Keskustelussa selvitimme turvakodin arvomaailmaa ja pohdintaa turvakodin tarjoamista palveluista. Meidän roolinamme oli toimia keskustelun alustajina sekä kysymysten esittäjinä. Arvokeskusteluun osallistui kuusi työntekijää. Tässä kappaleessa esittelemme paripohdinnan tuloksia turvakodin tarjoamista palveluista. Henkilökunnan antamat vastaukset perustuvat erilaisille kysymyksille, joita he pohtivat pareittain. (Arvokeskustelu 2013.)

Kysyimme henkilökunnalta mitä palveluita turvakoti tarjoaa. Henkilökunnan mukaan turvakotipalvelut on tarkoitettu väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille ja -lapsille sekä romaaneille. Palveluita ovat muun muassa kriisityö ja -asuminen, 24/7-päivystys ja -tuki, hakemusten täyttöapu, käytännön apu, välineet väkivallasta irtautumiseen ja voimaantumiseen, tuki itsenäistymiseen, kotoutumiseen, vanhemmuuteen ja äitiyteen sekä kerhotoiminta. Palveluiksi koettiin myös suomalaisen palvelujärjestelmään tutustuttaminen, verkostotyö, vertaistukiryhmät sekä arjen asioissa auttaminen ja tukeminen. Henkilökunta koki, että asiakkaille tarjotaan palveluita, koska he eivät itse osaa hoitaa asioitaan eivätkä puhu suomea. Henkilökunnan prioriteetti työssään on asiakkaan hyvinvointi sekä asiakkaan tukeminen väkivallasta irtautumisessa muun muassa edellä mainittujen palveluiden avulla. (Arvokeskustelu 2013.)

Palveluita tarjotaan kokonaisvaltaisesti kulttuurisensitiivisyys ja psykososiaalisuus huomioiden. Tämä perustuu ammattitaitoisten työntekijöiden työskentelyyn. Erityisen tärkeää palveluiden tarjonnan mahdollistumisessa on maahanmuuttajanaيسen halu saada apua väkivaltaisesta suhteesta irtautumiseen. Työntekijän näkökulmasta palvelujen antamista helpottaa asiakkaan vastaanottavaisuuden lisäksi yhteinen kieli, ammattitaitoiset tulkit, yhteistyö verkostojen kanssa, riittävät työntekijäresurssit, työntekijöiden työhyvinvointi sekä ammattitaito. (Arvokeskustelu 2013.)

2.3 Mona-kodissa havaitut maahanmuuttajuuden tuomat erityishaasteet

Maahanmuuttajiksi kutsutaan ulkomaalaisia, jotka asettuvat suomeen vuodeksi tai pidemmäksi aikaa. Näistä maahanmuuttajanaيسet ovat hyvin moninainen joukko, jolla on myös hyvin moninaiset maahantulon perusteet (Joronen & Salonen 2006, 20). Rädyn (2002) mukaan maahanmuuttaja-sana on vakiintunut käsitteeksi, joka tarkoittaa kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Ulkomaalaisen Räty määrittelee henkilöksi, joka ei ole suomen kansalainen (Räty 2002, 11).

Maahanmuuttajuutensa vuoksi naiset ovat erityisasemassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Työn ohessa Mona-kodissa on tullut ilmi, että väkivaltaa kokeneiden naisten tarpeet ovat yksilöllisiä, mutta yhteneväisyyksiäkin löytyy. Heillä ei välttämättä ole luku- ja kirjoitustaitoa, yhteistä kieltä valtaväestön kanssa, ymmärrystä suomalaisesta palvelujärjestelmästä tai edes

omista oikeuksistaan. Sosiaalinen elämä on usein rajoittunut oman kulttuuritaustan edustajiin tai jopa omaan perheeseen ilman, että nainen on missään tekemisissä muiden kuin miehensä ja lastensa kanssa. Kielitaidon puutteen vuoksi nainen ei usein voi esimerkiksi neuvolassa puhua omasta puolestaan miehen toimiessa tulkkina tai ollessa paikalla viranomaistapaamisissa. Myös perusasioiden hoitaminen, kuten kaupassa käyminen, on erityisen vaikeaa kielitaidottomalle, palvelujärjestelmää tuntemattomalle naiselle, jota mahdollisesti vielä kontrolloidaan miehen toimesta. Nainen ei välttämättä tunne rahan arvoa saati tiedä, mitä kaupasta voi ostaa. Tällaiset ongelmat lisänä väkivaltakokemukseen voivat lamauttaa naisen niin, että hän mieluummin kestää väkivallan ja ongelmat perheessä tietäen, että puoliso hoitaa asiat, jolloin hänen ei tarvitse välttämättä poistua kotoa. Työkokemuksen perusteella moni väkivaltainen mies luottaa tähän.

Työssä maahanmuuttajanaisten kanssa Mona-kodissa korostuu, että moni asiakas ei tiedä, että (perhe)väkivalta on Suomessa rikos. Myös kulttuurinen kokemus väkivallasta perheen omana asiana estää väkivallasta kertomisen viranomaistahoille. Viranomaispelko näillä naisilla on usein suuri. Tukikeskustelujen yhteydessä naiset ovat tuoneet ilmi, että miehet myös hyödynnevät tätä pelkoa ja ruokkivat sitä uhkailemalla maasta karkotuksella, oleskeluluvan tai lasten menettämällä avioerotilanteessa. Mona-kodissa ei työskennellä lainkaan väkivallan tekijän kanssa, vaan kaikki työskentely kohdistuu suoraan asiakkaaseen ja hänen huollettavana oleviin lapsiin.

Mona-kodin henkilökunta toimii tarvittaessa asiakkaan tukena muun muassa hänen asioidessa esimerkiksi sosiaalipalveluiden piirissä, poliisilaitoksella tai Kelassa. Jotta asiakkaan olisi mahdollista päästä elämässään eteenpäin, avustetaan asiakkaita erilaisten kaavakkeiden, hakemusten ja lomakkeiden täyttämässä, etsitään yhdessä työtä, koulutuspaikkoja, asuntoa, hoidetaan oleskelulupa-asioita, haetaan apua lakiasioiden hoitoon ja perusarjen käynnistymiseen ja tuetaan naisen vanhemmuutta yksilöllisesti, käytännöllisesti ja arjessa toimien. Lisäksi tarvittaessa ja etukäteen sovitusti Mona-kodin henkilökunta voi auttaa asiakasta lastenhoidollisissa haasteissa esimerkiksi asiakkaan käydessä poliisilaitoksella tekemässä rikosilmoituksen tai lääkärikäynnin ajan. Mona-kodissa huomioidaan naisen erityistarpeet, jotka johtuvat nimenomaan maahanmuuttajuudesta. (Toimintakertomus 2012.)

3 NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

Maaailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan seuraavanlaisesti:

”Väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehi-

tyksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen” (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 22).

Yhdistyneet kansakunnat määrittelee naisiin kohdistuvan väkivallan seuraavanlaisesti:

”Käsite naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaa mitä tahansa sukupuoleen liittyvää väkivaltaa, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa naisille fyysistä, seksuaalista tai henkistä haittaa tai kärsimystä. Käsite kattaa myös tällaisella väkivallalla uhkaamisen, pakottamisen tai mielivaltaisen joko julkisen tai yksityiselämässä tapahtuvan vapauden riiston. Niinpä naisiin kohdistuva väkivalta sisältää seuraavat teot, mutta ei kuitenkaan rajoitu pelkästään niihin:

- a. perheessä tapahtuva fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, mukaan lukien pahoinpitely, tyttöjen kotona tapahtuva sukupuolinen riisto, myötäjäisiin liittyvä väkivalta, raiskaus avioliitossa, naisten sukuelinten silpominen ja muut naisille haitalliset perinteistä johtuvat käytännöt, muidenkin kuin puolison harjoittama väkivalta sekä riistoon liittyvä väkivalta;
- b. kodin ulkopuolella tapahtuva fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, mukaan lukien raiskaaminen, seksuaalinen riisto, seksuaalinen häirintä/ahdistelu ja uhkailu työpaikalla, oppilaitoksissa tai muualla, naisilla käytävä kauppa sekä prostituutioon pakottaminen;
- c. fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, johon valtio syyllistyy tai jonka se sallii, missä tahansa sitä esiintyykin.” (Pekingin julistus ja toimintaohjelma 1995, 32; Riski 2009, 11.)

Suomessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta käytetään erilaisia termejä kuten lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta ja perheväkivalta (Lehtonen & Perttu 1999, 8-9; Notko 2000, 5). Käsitteenä perheväkivalta on kuitenkin ongelmallinen, sillä se käsittää myös lapsiin ja miehiin kohdistuvan väkivallan (Lehtonen & Perttu 1999, 10). Käsitteenä perheväkivalta voidaan ymmärtää siten, että molemmilla puolisoilla, toisin sanoen sekä väkivallantekijällä että uhrilla olisi vastuu tapahtuneesta väkivallasta, vaikka väkivallan toteutumiseen tarvitaan vain yksi ihminen (Hannus, Mehtola, Natunen & Ojuri 2011, 39). Termit parisuhde- ja lähisuhdeväkivalta, intiimi väkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta kertovat selkeästi väkivallan tekijästä ja kohteesta, sekä suhteen luonteesta kuten perheessä tai muissa läheisissä suhteissa tapahtuvasta väkivallasta. Yhtenä mahdollisuutena Notko (2000, 5-7) esittääkin, että nämä termit korvaisivat perheväkivallan. Toisena vaihtoehtona olisi käyttää perheväkivaltaa yläkäsitteenä ja esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa sen alalajina. Termiä naisiin kohdistuva väkivalta voitaisiin käyttää väkivallasta, jota esiintyy patriarkalisessa eli miesten hallitsemassa yhteiskunnassa. Tämän käsitteen alalajiksi voidaan lukea kaikki sellainen väkivalta, joka rakentuu sukupuolten epätasa-arvoiselle suhteelle.

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy kuitenkin kaikissa kulttuureissa ja yhteiskuntaluokissa. Ilmiönä se on vanha ja koskettaa yhä tänäkin päivänä monia tyttöjä ja naisia. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käytetään julkisesti sodankäynnin strategiana, mutta sitä tapahtuu myös tiiloista yksityisimmässä eli omassa kodissa. Sen juuret ovat syvällä naisia alistavissa kulttuurisissa malleissa ja perinteisissä käytännöissä. Väkivalta on vallan käytön keino. Se voidaan myös määritellä käyttäytymisen malliksi, jonka avulla kontrolloidaan, hallitaan ja ilmaistaan auktoriteettia ja valtaa. Naisiin kohdistuessa se ilmenee muun muassa parisuhteessa tapahtuvana erilaisena väkivaltana, seksuaalisen väkivallan muotoina sekä kulttuurin ja instituutioiden rakenteissa esiin tulevana naisten syrjintänä, epätasa-arvona tai muina väkivallan ilmiöinä. (Lehtonen & Perttu 1999, 7-11.) Väkivalta tapahtuu usein piilossa muiden katseilta. Sitä voidaan pitää henkilökohtaisena asiana, jota on vaikea ottaa puheeksi ja johon on vaikeaa puuttua. Näin se jää myös helposti näkymättömäksi tilastoissa, mikä vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen liittyvien palveluiden saatavuuteen ja kehittämiseen. (Hannus, Mehtola, Natunen & Ojuri 2011, 15-16.)

Tutkimuksessa käytettävä termi on tärkeää valita tutkimuksen tarpeiden mukaan (Notko 2000, 6). Tässä opinnäytetyössä käytämme termiä naisiin kohdistuva väkivalta. Tämä perustuu nimenomaan väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten tarpeiden ja avun saannin, sekä tämän hetkisen elämäntilanteen selvittämiseen. Lisäksi termin käyttö pohjautuu maahanmuuttajanaisten kokeman väkivallan luonteeseen Notkon (2000, 7) ajatukseen väkivallan käytöstä patriarkkaalisessa eli miesjohtoisessa yhteiskunnassa. Opinnäytetyön tekstin luettavuuden helpottamiseksi käytämme termistä naisiin kohdistuva väkivalta myös yksinkertaista lyhennystä väkivalta.

Naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotoja ovat fyysinen, piilevä, henkinen, seksuaalinen, uskonnollinen, taloudellinen ja yhteisöllinen väkivalta sekä miehisten oikeuksien ja valta-aseman väärinkäyttö. Parisuhteessa tapahtuvalle väkivallalle tyypillistä on eri väkivallan muotojen yhteen kietoutuminen. Fyysinen ja henkinen väkivalta ikään kuin kulkevat käsi kädessä. Väkivalta on vallan ja kontrollin väline, jolla väkivallan tekijän asema vahvistuu ja uhrin asema heikkenee. Uhrin emotionaalinen riippuvuus väkivallan tekijään syntyy väkivaltaisten tekojen ja katumuksen jaksojen vaihtelussa. Uhrin selviytymiskeinoja väkivaltaisessa suhteessa ovat esimerkiksi varuillaan olo, miehen käytöksen ennakointi ja oman käytöksen kontrollointi. Väkivaltainen suhde alkaa harvoin pahoinpitelyllä, vaan ennemminkin miehen mustasukkaisuudella asenteella, jonka rakastunut ja hyvät sosiaaliset taidot omaava nainen saattaa tulkita sellaiseksi rakkauden osoitukseksi, johon on helppo mukautua. Suhteen syventyessä ja siihen sitouduttaessa fyysisen väkivallan tulee mukaan kuvioihin. Se alkaa lievänä ja muuttuu vakavammaksi, jatkuvaksi tai hengenvaaralliseksi väkivallaksi, jonka muotoja rajoittaa vain väkivallan tekijän oma mielikuvitus. Ruumiilliset ja henkiset oireet voivat olla tuhoisia ja vaikut-

tavat naisen käyttäytymiseen, tunne-elämään, sosiaalisiin suhteisiin, persoonallisuuteen sekä terveyteen. Väkivallan kesto ja vakavuusaste vaikuttavat myös siihen, millaista tukea nainen tarvitsee selviytyäkseen väkivallan kierteestä. (Hannus, Mehtola, Natunen & Ojuri 2011, 43-44.)

Monika-Naiset liiton toimintakertomuksen mukaan (2012) vuoden 2012 aikana Mona-kodissa yöpyi 103 naista ja 74 lasta. 57 asiakasta saapui turvakotiin yksin ilman lapsia. Asiakkaan lasten lukumäärä vaihteli yhdestä kolmeen lasta. Asiakkaat olivat olleet väkivallan uhreja jo ennen Suomeen saapumista joko puolison toimesta, lapsuudenkodissa, pakolaisleireillä tai uskonnollisista syistä. Väkivallan tekijänä oli lähes kaikissa tapauksissa uhrin aviomies, entinen puoliso, avomies tai poikaystävä. Väkivaltaa oli jatkunut yhdestä kolmeen vuotta. Uhri oli kokenut useita väkivallan eri muotoja suurimmassa osassa tapauksista. Haavoittuvaisena ryhmänä lapset olivat usein joutuneet väkivallan todistajiksi.

- Fyysinen väkivalta tai sillä uhkailu

Fyysinen väkivalta on tunnistettavin väkivallan muoto. Se voi olla liikkumisen estämistä, kiinni tarttumista, kuristamista, lyömistä, potkimista tai erilaisilla aseilla tehtyä väkivaltaa. Fyysisestä väkivallasta jää usein jälkiä todisteeksi tapahtuneesta väkivallasta. Jotkut väkivallan tekijät osaavat kohdistaa iskut uhriinsa siten, että vartaloon ei jää jälkiä tai että jäljet voidaan peittää vaatteilla. Väkivaltaa on myös väkivallalla, tappamisella tai itsemurhalla uhkaaminen sekä itsemurhaan pakottaminen. (Allinen-Calderon, Kanervo & Nurmi 2011,11; Lehtonen & Perttu 1999, 37.) Fyysiseen väkivaltaan yhdistyy usein myös väkivallan muut eri muodot. Tyypillistä on väkivaltaisten tekojen toistuvuus. Häpeä, jota nainen tuntee, voi estää lääkäriin menemisen. Nainen ei välttämättä tunnista, että väkivallan tarkoituksena oli hänen vahingoittamisensa vaan saattaa perustella pahoinpitelyn motiiviksi aivan muut syyt. (Hannus ym. 2011, 40.)

- Latentti eli piilevä väkivalta

Piilevä väkivalta tarkoittaa elämistä uhan ilmapiirissä, jossa mahdollisuus väkivaltaan voi puhjeta milloin tahansa. Uhri yrittää ennakoida väkivallan tekijän vaihtuvia mielialoja ja muokkaa käyttäytymistään sen mukaisesti estääkseen väkivallan toteutumisen. Nainen yrittää miellyttää ja myötäillä väkivallan tekijää ja ennakoi tilanteita entisiin kokemuksiinsa perustuen. Uhan ilmapiirissä eläminen on jatkuva stressitilanne, jossa ei huomioida muiden perheenjäsenten tarpeita. (Lehtonen & Perttu 1999, 44.)

- Henkinen, emotionaalinen tai psyykkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on yleisimpiä väkivallan muotoja. Se voi olla sanallista tai sanatonta, suoraa tai epäsuoraa, avointa tai peiteltyä henkilökohtaista kiusaamista ja loukkaamista. Sen ilmenemismuotoja voivat olla kontrolli, alistaminen, nöyryyttäminen, huutaminen, painostaminen, rasistinen haukkuminen, pelottelu tai syyttely. Nainen voi joutua eristetyksi omaan kotiinsa ilman sosiaalisia kontakteja tai mahdollisuuksia yhteydenpitoon kodin ulkopuolelle. Joskus nainen ei edes tiedä omaa kotiosoitettaan. Naista voidaan uhkailla myös avioerolla, maasta karkottamisella, oleskeluluvan tai lasten huoltajuuden menettämällä. Henkisen väkivallan seuraukset voivat vahingoittaa uhria yhtä pahasti kuin fyysinen väkivalta. Siinä yhdistyvät fyysinen kipu, emotionaalinen ahdistus ja henkinen kärsimys. Henkinen väkivalta voi myös muuttua fyysiseksi väkivallaksi. (Allinen-Calderon ym. 2011, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 38.) Fyysistä väkivaltaa ei ole olemassa ilman henkistä väkivaltaa, mutta henkiseen väkivaltaan ei aina välttämättä liity fyysinen väkivalta. Pitkään jatkunut henkinen väkivalta traumatisoi pahemmin kuin fyysinen väkivalta. Uhan alla eläminen ja jatkuva pelko, oman arvon ja itsetunnon mureneminen voi olla niin traumatisoivaa, ettei paluuta ”normaaliin” ole, vaikka väkivaltainen suhde päättyisikin. Henkinen väkivalta ja häpäiseminen voi olla kaikista sietämättömintä naiseen kohdistuvaa väkivaltaa. Nainen, jolla on hyvä perusluottamus toisiin ihmisiin, ei osaa välttämättä epäillä toisen ihmisen vilpittömyyttä tai tunnistaa miehen väkivaltaista käyttäytymistä omassa parisuhteessaan. Pikemminkin nainen kokee itsensä huonoksi, epäonnistuneeksi tai epäilee oman mielenterveytensä menettämistä. Kun itsetunto murenee, ei nainen uskalla kyseenalaistaa väkivallan tekijän uhkausten todenperäisyyttä. (Hannus ym. 2011, 40-48.)

- Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta liittyy vallan käyttöön ja alistamiseen. Sen muotoja voivat olla nöyryyttäminen, häpäiseminen, raiskaus sekä seksiin, pornografisiin kuvauksiin tai prostituutioon pakottaminen, sukupuolielinten ja -alueiden pahoinpitely, kidutus tai erilaisten välineiden käyttö. Seksuaalinen väkivalta ja raiskaukset tapahtuvat tavallisesti kotioiloissa naisen ennestään tunteman tai läheisen henkilön tekemänä. Väkivallan tekijä voi käsittää seksin aviolliseksi etuoikeudekseen, jossa vaimon mielipiteellä ei ole väliä. Avioliitossa tapahtuva seksuaalinen väkivalta saattaa näin olla ikään kuin hyväksytympää. Nainen voidaan pakottaa seksiin ja yhdyntään pahoinpitelyn päätteeksi tai sovinnon merkiksi eikä naisella välttämättä ole avioliitossa päätäntävaltaa lasten lukumäärästä miehen toistuvien raiskauksien vuoksi. Naisilla ja lapsilla on myös suuri riski joutua väkivallan kohteeksi sodissa, konflikteissa ja pakolaisuuden aikana. Erityisesti seksuaalisesta väkivallasta kärsitään alueilla, joilla on puuttelliset käsitykset ihmisoikeuksista. (Allinen-Calderon ym. 2011, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 40-42.)

- Uskonnollinen tai hengellinen väkivalta

Uskonnollinen väkivalta voi olla toisen ihmisen uskonnon halventamista ja pilkkaamista, uskonnon harjoittamisen kieltämistä tai pakottamista uskonnon mukaisten sääntöjen ja normien noudattamiseen. Uhrille läheinen ihminen, yhteisö tai yhteiskunta voi uskonnollisilla uhkauksilla tai vaatimuksilla pelotella, kontrolloida, kiristää tai painostaa uhria ja hänen tapaansa ajatella ja elää. (Allinen-Calderon ym. 2011, 12.) Hengellisen väkivallan tekijä voi esimerkiksi määritellä kumppaninsa asemaa siteeraamalla uskonnollisia tekstejä vaimon alamaisuudesta ja rankaista häntä mikäli kyseinen annettu rooli ei väkivallan tekijän mielestä toteudu. (Hannus ym. 2011, 48-49.)

- Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta liittyy alistamiseen ja vallankäyttöön. Sen ilmenemismuotoja voivat olla kiristäminen, kavaltaminen, hyväksikäyttäminen, rahankäytön kontrolli, työssäkäynnin ja koulutukseen osallistumisen estäminen tai kerjäämiseen pakottaminen. Taloudelliseen väkivaltaan voi liittyä myös muuta väkivaltaa. Nainen voi olla täysin rahaton ja miehestään riippuvainen. Kaikki pankkitilit ja -kortit voivat olla yksinomaan puolison käytössä. Mies voi naisen nimissä ottaa lainaa tai tehdä luotollisia ostoksia. Mies voi antaa talousrahaa tai tehdä kaikki talousostokset itse, jotta naisen ei tarvitse poistua kotoa. (Allinen-Calderon ym. 2011, 12; Lehtonen & Perttu 1999, 42-43.) Nainen saattaa käyttää kaiken palkkansa perheen hyvinvoinnin eteen jääden itse osattomaksi tarpeellisista vaateostoksista tai perusterveydenhuollosta. Mies voi estää naisen työssäkäynnin järjestämällä raivokohtauksia naisen työpaikalla tai kotona naisen töistä paluun jälkeen. Mies voi myös hankaloittaa naisen omaisuuden mukaan ottamista erotilanteessa. (Hannus ym. 2011, 49-50.)

- Miehisten oikeuksien ja valta-aseman väärinkäyttö

Miehisten oikeuksien ja valta-aseman väärinkäyttö liittyy naisen ja miehen väliseen epätasa-arvoon. Sitä voi olla perinteisistä naisen ja miehen rooleista kiinnipitäminen, naisen alisteinen kohtelevminen tai seksuaalisen väkivallan käyttö. Puoliso voi pakottaa naisen jäämään kotiin lasten- ja taloudenhoidon varjolla, tai vaatia seksiä miehen aviollisiin oikeuksiin vedoten. (Allinen-Calderon ym. 2011, 12.) Kehitysmaiden naiset ajattelevat, että tottelematon vaimo on ansainnut miehensä kurituksen. Lyöminen on oikeutettua, mikäli nainen kieltäytyy seksistä. Myös suomalaisessa yhteiskunnassa tulee ilmi naisten ja miesten välinen epätasa-arvo. Väkivaltaa kokeneiden naisten kertomuksissa on tullut esille miehisten oikeuksien korostaminen, valta-aseman väärinkäyttö ja pönkittäminen sekä ”mies on perheenpää” -asenne. (Hannus ym. 2001, 41.)

Notkon (2000, 7) esittämän ajatuksen mukaan termiä naisiin kohdistuva väkivalta voitaisiin käyttää väkivallasta, jota esiintyy patriarkaalisisessa eli miesten hallitsemassa yhteiskunnassa. Naisiin kohdistuva väkivalta onkin vuoden 2013 aikana ollut näyttävästi esillä myös mediassa Intiaa kuohuttaneen raiskaustapauksen jälkeen. Joulukuussa 2012 kuusi miestä raiskasivat bussissa matkustaneen 23-vuotiaan naisen ja pahoinpitelivät hänen miespuolisen ystävänsä. Nainen menehtyi myöhemmin joukkoraiskauksessa saamiinsa vammoihin. Kaikki kuusi tekijää saatiin kiinni. Tapaus nostatti Intiassa mielenosoituksia ja avasi julkisen keskustelun naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Helsingin sanomien artikkelissa haastatellun naisen mukaan busseissa kopelointi on arkipäiväistä ja kohdistuu kaikenikäisiin naisiin. ”Miehet puhuvat tuomios- ta kaksi päivää ja kolmantena he unohtavat ja jatkavat samaa kuin ennenkin.” (Kerola 2013, B2.)

- Yhteisöllinen tai kulttuurinen väkivalta

Yhteisöllistä väkivaltaa esiintyy erilaisissa uskonnollisissa ja kulttuurisissa yhteisöissä. Sen te- kijät ovat yhteisön omia jäseniä, jotka päättävät naisen hyväksytystä käyttäytymisestä. Yhtei- söllistä väkivaltaa voi olla painostaminen väkivaltaiseen avioliittoon tai perhesuhteeseen pa- laamiseen, yhteisön ulkopuolelle jättäminen tai kunniaan liittyvän väkivallan oikeuttama kas- vojen menettämisen kosto ja näin kunnian palauttaminen. Kulttuurinen väkivalta tarkoittaa oikeutta väkivaltaan jossakin tietyssä kulttuuriin liittyvässä asiassa. (Allinen-Calderon ym. 2011, 12.)

- Lapsiin kohdistuva väkivalta

Lapseen kohdistuva väkivalta voi olla ruumiillista kuritusta, henkistä väkivaltaa, kasvatuksen ja hoidon laiminlyöntiä tai inestii eli lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (Lehtonen & Perttu 1999, 101). Lapsiin kohdistuvalla väkivallalla on usein yhteys äitien kokemaan väkivaltaan. Väkivallan tekijänä voi olla jompi kumpi vanhemmista. Miehen yksi tapa heikentää naisen it- setuntoa äitinä ja vaimona on käydä käsiksi lapseen. Lapsi voi joutua sijaiskärsijäksi äidin reagoidessa omaan uupumukseen henkisen ja fyysisen väkivallan kohteena. (Lehtonen & Pert- tu 1999, 93-94.) Lapsi joutuu usein myös väkivallan todistajaksi, jotkut jo kohdusta saakka. Lapset aistivat kireän ilmapiirin kotona, joutuvat henkisen väkivallan välikappaleiksi, kuulevat pahoinpitelyn äänet, näkevät äidin mustelmat tai ovat pakotettuja katselemaan äidin pahoin- pitelyä. Lapselle voi käydä samoin kuin väkivaltaa kokevalle äidille. Lapsen tarpeet häviävät väkivallan tekijän tarpeiden tieltä. Väkivalta vaikuttaa lapseen sekä lyhyt- että pitkäaikaisesti. Lapsen fyysinen ja psyykinen kehitys häiriintyy. Lapsi ei kehity samaa tahtia muiden ikäis- tensä lasten kanssa tai hän saattaa syyttää itseään äidin kokemasta väkivallasta. Lapsesta it- sestä voi tulla väkivaltainen. Hän voi ajatella, että väkivalta on luonnollista. (Lehtonen & Perttu 1999, 99-101.)

- Muut haitalliset perinteet ja väkivallan erityispiirteet

Muita maahanmuuttajanaisiin ja -lapsiin kohdistuvia haitallisia perinteitä ja väkivallan erityispiirteitä voivat olla kunniaan liittyvä väkivalta, pakko- ja lapsiavioliitto, moniavioisuus, tyttöjen sukupuolielinten silpominen eli ympärileikkaus ja ihmiskauppa.

Monika-Naiset liiton toimintakertomuksen (2012) mukaan naisten ja lasten määrä kunniaan liittyvän väkivallan ja pakkoavioliiton uhan alla elävistä on lisääntynyt. Heidän osuutensa Moni-kodin asiakkaista oli vuoden 2012 aikana 13 prosenttia. Asiakkaista viisi prosenttia oli joutunut ihmiskauppaan liittyvän toiminnan uhriksi.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa kuvataan myös nimityksillä kulttuurinen väkivalta, kunniaväkivalta, häpeäväkivalta ja kunniaton väkivalta (Allinen-Calderon ym. 2011, 14). Kunniaan liittyvä väkivalta tarkoittaa fyysisen tai henkisen väkivallan käyttöä sellaista henkilöä kohtaan, jonka pelätään loukkaavan perheen tai yhteisön kunniaa. Väkivallan tekijänä on uhrin oma perhe ja / tai suku, ja väkivallan ajatellaan olevan hyväksyttyä perheen tai yhteisön kunnian säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Se liittyy sukupuolimoraalin säilyttämiseen ja voi ilmetä uhkailuna, kontrollina, eristämisenä tai muuna väkivaltana kuten painostamisena ympärileikkaukseen tai avioliittoon. Sen äärimuotoja ovat itsemurhaan pakottaminen tai sen lavastaminen sekä murha. Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidoksissa tiettyyn uskontoon, kulttuuriin tai yhteiskuntaluokkaan. (Tauro & Dijken 2009, 159-160.)

Pakkoavioliitto tarkoittaa avioliittoa, joka järjestetään toisen tai molempien puolisoitten tahdon vastaisesti. Avioliiton järjestäjinä ovat yleensä vanhemmat tai suku. Avioliitto pyritään solmimaan hyvin koulutetun ja toimeentulevan miehen kanssa tarkoituksena parantaa perheen taloudellista asemaa. Avioliitosta kieltäytyminen voidaan tulkita perheen häpäisyksi, ja tavallista on nuoren painostaminen avioliittoon sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa käyttämällä. Pakkoavioliitto on osa kunniaan liittyvää väkivaltaa ja Suomen lainsäädännön mukaan rikos. (Allinen-Calderon ym. 2011, 12.)

Lapsiavioliitto on verrattavissa pakkoavioliittoon. Monien maiden lainsäädännössä ei ole määritetty avioitumisikää. Lapsiavioliitto on kuitenkin rikos ihmisoikeuksia ja lapsen oikeuksia vastaan, ja johtaa Suomessa lastensuojelun toimenpiteisiin. Usein uhrina on nuori tyttö, jonka perhe haluaa naittaa köyhyyden, perinteiden, perheen kunnian suojelun tai uskonnollisten tulkintojen vuoksi. Yleensä tytön isä päättää tulevasta aviopuolisosta, eikä tytöllä ole omassa avioliitossaan tulevaisuudessakaan päätäntävaltaa seksuaalisesta kanssakäymisestä, ehkäisyn käytöstä, lapsien määrästä tai ajoituksesta. (Allinen-Calderon 2011, 16.)

Moniavioisuus on käytäntö, jossa miehellä on useampi kuin yksi puoliso. Avioliitto voidaan solmia oman uskontokunnan mukaan. Myöhemmin se voidaan virallistaa tai jättää virallistamatta Suomen lainsäädännön mukaan. Henkistä väkivaltaa naista kohtaan voi olla, mikäli naisen mielipidettä ei kysytä miehen uudelleen avioitumisesta tai mikäli nainen joutuu pakkoa-avioliiton sanelemana jo naimisissa olevan miehen puolisoiksi. Uuden puolison esiin nostama arvojärjestys voi hiertää kaikkien osapuolien suhteita. Ongelmia voi nousta esille myös avioerotilanteissa tai jos toinen puolisoista haluaa uuden parisuhteen. (Allinen-Calderon 2011, 16-17.)

Ympärileikkaus tarkoittaa tyttöjen sukupuolielinten osittain tai kokonaan poistamista tai niiden vahingoittamista viiltelyllä, pistelyllä, polttamisella tai kiinni ompelulla. Silpomisen ajatellaan kuvaavan paremmin tätä toimenpidettä, jota tehdään joko kulttuurisista tai eiläketieteellisistä syistä ympäri maailmaa eri-ikäisille tytöille, yleensä kuitenkin 4-12 -vuotiaille. Myös avioituva nainen voidaan ympärileikata. Ympärileikkaus on kivuliasta ja vaarallista, ja se aiheuttaa pysyviä muutoksia, terveysriskejä, terveydellisiä vaivoja ja elinikäisiä traumoja. Leikkaus perustuu kulttuuriin, naisen asemaan, siveellisyyteen ja uskonnollisuuteen liittyville syille. (Allinen-Calderon ym. 2011, 17-18.) Suomessa ympärileikkaus on laitonta ja siitä rangaistaan rikoslain mukaan (Allinen-Calderon ym. 2011, 47). Suomessa tehdään avausleikkauksia ympärileikatuille, joihin teini-ikäinen tyttö pääsee jopa ilman vanhempien lupaa. Suomessa on myös kielletty ympärileikatun äidin uudelleen kiinniompelu synnytyksen jälkeen. (Apter, Väisälä & Kaimola 2006, 88.)

Ihmiskaupassa käytetään kokonaisvaltaisesti hyväksi ihmistä taloudellisen hyödyn välineenä. Ihmiskauppa voi liittyä prostituutioon, seksiteollisuuteen, pakkotyöhön, työperäiseen kiskontaan, nais- ja lapsikauppaan tai elinkauppaan. Ihmiskaupan tekijöinä voivat olla jopa uhrin sukulaiset tai ystävät. Ihmiskaupassa loukataan henkilön vapautta ja perusoikeuksia. Sillä on yhteys järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mutta rikosta on vaikea tunnistaa. Ihmiskauppaan ajavat köyhyys, epätasa-arvo sekä koulutus- ja työmahdollisuuksien puute. Selviä yhteyksiä ihmiskauppaan havaitaan köyhyyden naisistumisessa. Suurin osa Suomeen tulevista uhreista ovat aikuisia, nuoria naisia tai miehiä. (Allinen-Calderon ym. 2011, 19; Äärelä & Gerbert 2012, 14.)

4 KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET

Wienin julistuksessa (1993) tuodaan ilmi, että naisiin kohdistuva väkivalta on kitkettävä sekä julkisilta että yleisiltä elämänaloilta. Linjaus onkin erityisen tärkeä, sillä monissa kulttuureissa perheväkivaltaa pidetään yksityisasiana, johon perheen ulkopuolisten ei tulisi puuttua. Näin ylläpidetään väkivallan jatkumisen kierrettä. Valitettavasti usein valtioiden puuttuminen väkivaltatapauksiin jääkin puutteelliseksi ja tehottomaksi, sillä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa

ei pidetä sellaisena asiana, joka vaatisi loppuakseen yhteiskunnallisia toimia. Julistuksessa mainitaan myös naisten oikeuksien puolesta toimiminen sekä haitallisia perinteitä ja käytäntöjä, kulttuurisia ennakkokäsitteitä tai uskonnollista ääritoimintaa vastaan työskenteleminen ja ehkäisy.

Naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkauksista edelleen yleisin. Ympäri maailman joutuvat naiset ja tytöt kaikissa yhteiskunnissa ja yhteiskuntaluokissa fyysisen, henkisen, seksuaalisen, taloudellisen ja kunniaan liittyvän yhteisöväkivallan uhriksi tulotasosta, asemasta tai kulttuurista riippumatta. Pekingin julistukseen (1995) on kirjattu 12-kohtainen lista keskeisimmistä ongelma-alueista naisten aseman parantamiseksi. Näihin ongelmiin lukeutuu muun muassa naisten ihmisoikeuksien kunnioittamisen, edistämisen ja turvaamisen laiminlyönti, naisiin kohdistuva väkivalta ja tyttölasten tilanne. Toimintaohjelmassa määritellään strategiset tavoitteet ongelma-alueilla ja ehdotetaan myös konkreettisia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Maaliskuussa 2013 Suomen UN Women julkaisi internetsivuillaan artikkelin, jossa kerrotaan saavutetusta yksimielisyydestä naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta. Asiaa käsiteltiin Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan kokouksessa. (YK:ssa päästiin yksimielisyyteen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta, 2013). Päätös on historiallinen, sillä vielä kymmenen vuotta sitten Iran, Pakistan, Sudan, Egypti ja Yhdysvallat olivat erimielisiä väkivallan lopettamisesta uskontoihin ja periaatteisiin vedoten. Julistuksen hyväksyneet valtiot ovat sitoutuneet ehkäisemään väkivaltaa, auttamaan väkivallan uhreja, rankaisemaan syyllisiä ja edistämään naisten ihmisoikeuksia ja henkilökohtaista vapautta. (UN Women 2013.)

Tammikuussa 2013 järjestettiin Helsingissä alueellinen konferenssi yhdessä Ulkoministeriön ja Euroopan neuvoston kanssa. Konferenssissa käsiteltiin Euroopan neuvoston yleissopimukseen eli Istanbulin sopimukseen kirjattuja kohtia naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Kyseinen sopimus on ensimmäinen eurooppalainen oikeudellisesti sitova yleissopimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta, joka laajentaa aikaisempia kansainvälisiä toimintaohjelmia ja julistuksia. Istanbulin sopimus ei ole vielä kansainvälisesti voimassa. Sopimuksen tavoitteena on ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, suojella uhreja sekä saattaa väkivallantekijät syytteeseen. Sopimuksessa korostetaan, etteivät kulttuuri, tavat, uskonto tai kunniaan perustuvat syyt voi koskaan oikeuttaa väkivallan tapahtumista. Suomessa sopimuksen voimaansaattamista selvittänyt työryhmä luovutti mietintönsä Ulkoasiainministeriölle huhtikuussa 2013. Mietinnössä todettiin, että naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ongelma myös Suomessa ja että tarpeelliset taloudelliset resurssit väkivallan vähentämiseksi ovat puutteelliset. Resurssien puutteessa ovat esimerkiksi palveluita ja toimenpiteitä tarjoavat turvakodit. (Ulkoministeriö 2013.) Myös Helsingin Sanomat uutisoi helmikuussa 2013 (YK huolissaan naisten asemasta

Suomessa, 2013) YK:n huolenaiheesta koskien naisten asemaa Suomessa. Suomi saa ihmisoikeuskomitealta moitteita muun muassa tasa-arvoon liittyvistä asioista kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien toteutumisessa ja suosittelee Suomea lisäämään palveluiden ja turvakotien määrää väkivallan uhreille.

5 MUUT TUTKIMUKSET TURVAKOTIPALVELUISTA

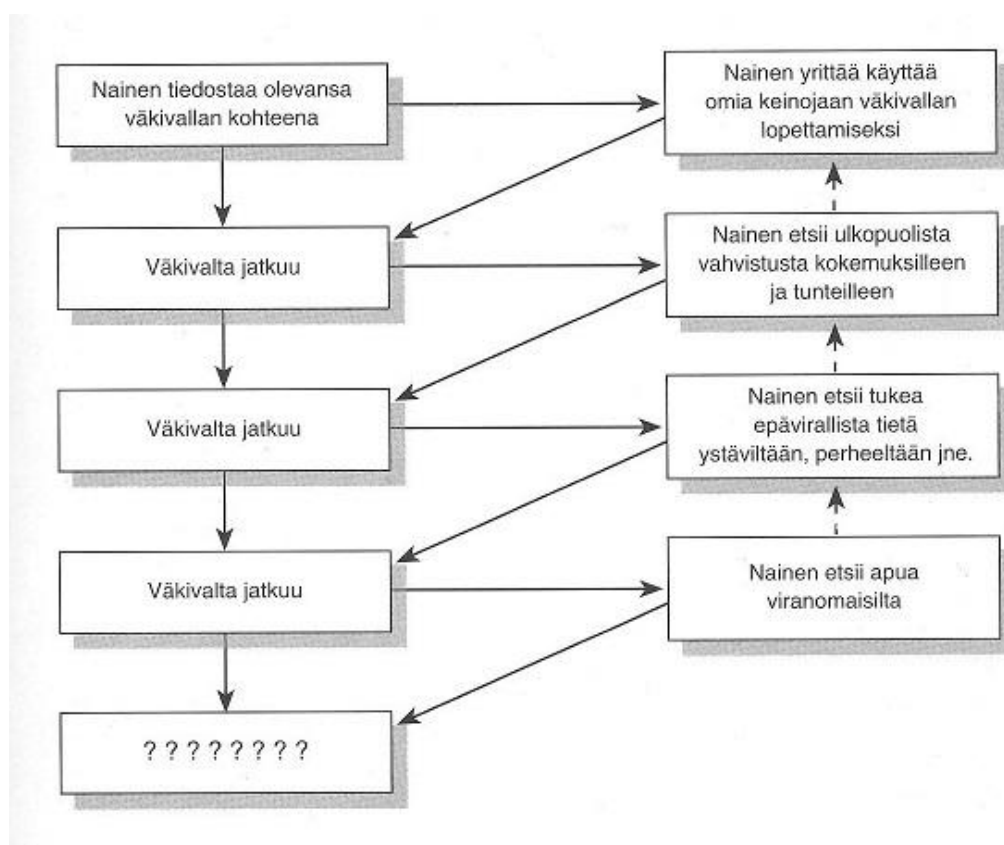
Salaisen osoitteen ja marginaalisen asiakasryhmänsä vuoksi Mona-koti on aivan erityislaatuinen Suomessa. Kuten työkokemus Mona-kodissa osoittaa, asettaa maahanmuuttajuus asiakkaat itsessään jo erityisasemaan, jolloin palveluidenkin täytyy olla suoraan kohdennettu kyseiselle ryhmälle. Tällöin erityisosaaminen, jota maahanmuuttajanaisten turvakodissa tarvitaan, tulee ammattitaidoksi erityisesti työkokemuksen kautta. Ainoat löytämämme suomenkieliset aineistot aiheesta ovat Monika-Naiset liiton omat julkaisut. Aiempaa tutkimusta kyseisestä aiheesta ei meidän tietojemme mukaan ole tehty. Tästä johtuen vertailemme aiempien tutkimusten haastateltujen kokemuksia omaan tutkimukseemme siinä määrin, kun se on mielestämme mahdollista.

Muista turvakotitutkimuksista perehdyimme sekä Ojurin (2004) sekä Lehtosen ja Pertun (1999) tutkimuksiin. Ojuri perehtyi tutkimuksessaan väkivaltaa kokeneiden naisten elämänkulkuun ja selviytymiseen. Lehtonen ja Perttu perehtyivät taas ylipäänsä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Kummassakaan tutkimuksessa ei suoranaisesti keskitytty turvakotien tarjoamiin palveluihin. Kuitenkin erilaisia palvelumuotoja nousi esiin heidän aineistoistaan. Keskityimme nostamaan näistä tutkimuksista esille juuri niitä teemoja, joita havaitsimme myös omassa tutkimuksessamme. Tämä tarkoittaa sitä, että emme käsittele esimerkiksi väkivallan tekijöille tarjottua apua tai ikääntyneisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Ojuri (2004, 155) toteaa tutkimuksessaan, kuinka turvakotiin meneminen muodostui hänen haastattelemilleen naisille elämän käännekohdaksi. Turvakodilla oli ratkaiseva merkitys väkivallasta irtautumisessa. Lehtonen ja Perttu (1999, 73, 83-84) puolestaan korostavat ensimmäisen auttajatahon tärkeyttä prosessissa. Uhriin saatu kontakti mahdollistaa työntekijän vaikutusmahdollisuudet tilanteessa, ja uhrin on helpompi alkaa ottamaan tarjottua apua vastaan. Kun tämä toteutuu, on uhrin sitten tärkeää saada aikaa rauhassa koota voimavarojaan. Tähän on Mona-kodissa mahdollisuus, ja lisäksi henkilökunnalta saatu tuki edesauttaa uhria prosessissaan.

Ojuri (2004, 155-157) havaitsi tutkimuksessaan, että naiset hakeutuivat itsenäisesti turvakotiin vasta, kun väkivalta oli jatkunut pitkään tai pahentunut sietämättömäksi. Yleensä naiset olivat käyttäneet kaikki mielestään mahdolliset keinot lopettaakseen väkivallan kierteen itse. Käyntejä ja olemista turvakodeissa saattoi kertyä jopa kymmenen, useimpien naisten kohdalla

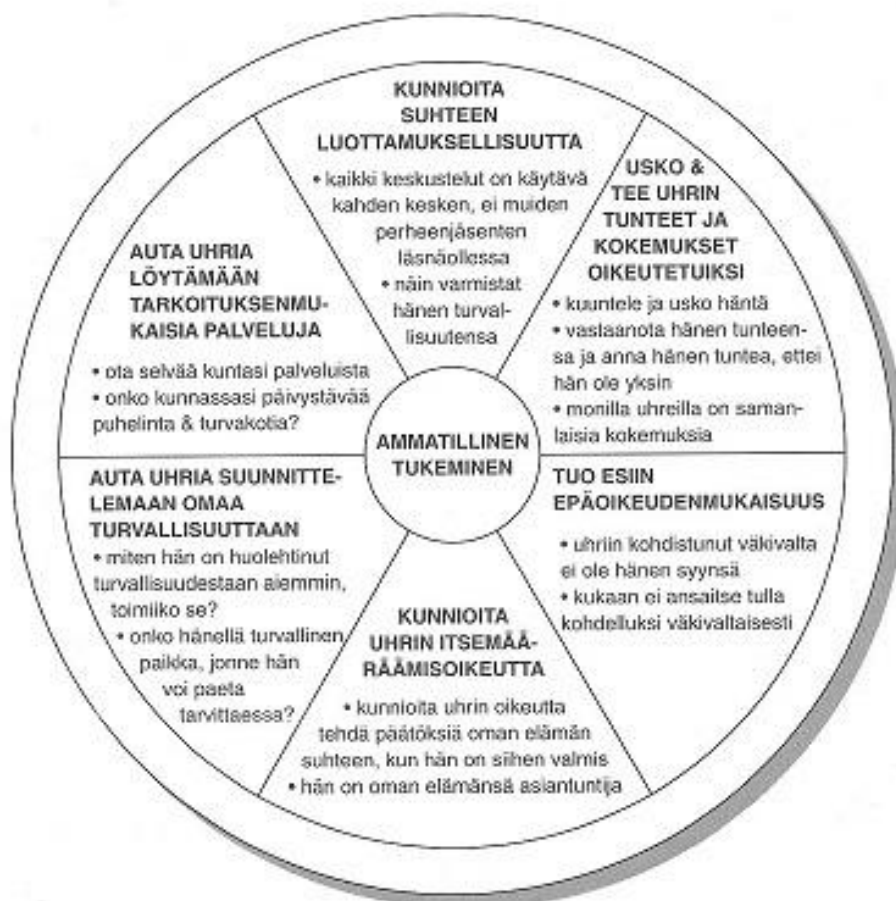
kuitenkin useampia kuin yksi. Tämä on luonnollinen osa prosessia, jossa nainen pikkuhiljaa saa koottua voimavaroja väkivallasta irtautumiseen. Ojurin tutkimuksessa nousi esiin myös, että irtautuminen väkivallasta mahdollistui vasta kun nainen irtautui myös parisuhteesta. Myös Lehtosen ja Pertun (1999) tutkimuksesta nousi naisten avun hakemisessa toistuva malli, jossa apua haettiin monilta tahoilta ja pitkään, kunnes lopulta väkivallasta irtautuminen mahdollistui voimaantumisen ja oikean tiedon sekä avun ja tuen kautta. Alla oleva, James Hanmanin (1998) tekemä ja Sirkka Pertun suomentama kuvio (Lehtonen & Perttu 1999, 67) esittää tätä avunhakemisjatkumoa osuvasti:

Kuvio 1: Avun hakemisen prosessi

Ojurin mukaan palvelujärjestelmässämme ei ole vakiintuneita toimintamalleja ja yhteistyökäytäntöjä väkivaltaa kokeneiden hoitamiseksi. Ongelma lankeaa monen tahon hoidettavaksi, ja kun ei ole selkeää päävastuun kantajaa, ei kukaan ota vastuuta hoidosta. Näin ollen väkivaltaa kokeneiden palvelukokemukset terveys- ja sosiaalihuollossa olivat hyvin moninaiset, ja vasta turvakodissa moni koki saaneensa oikeasti apua ja tukea, tunsu tulleen kuulluksi ja uskotuksi ilman syylistämistä tai syyllisen etsimistä. Tunteiden oikeutus miellettiin myös tärkeäksi osaksi turvakotityötä. (Ojuri 2004, 157; Lehtonen & Perttu 1999, 84-85.)

Väkivaltatyössä on tärkeää, että henkilökunta on ammattitaitoista ja saanut naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvää koulutusta. Tämä osaltaan takaa auttamistyön onnistumista ja mielekkyyttä ylipäänsä (Lehtonen & Perttu 1999,84). Tämä konkretisoituu seuraavasta Olemmeko osa ratkaisua? -kuvioista, joka suunniteltiin vuonna 1992 Cosgroven projektiin Wisconsinissa. Kuvion on suomentanut Sirkka Perttu. (Lehtonen & Perttu 1999, 76.)

Kuvio 2: Malli ammatillisesta tukemisesta

Myös vertaistuellla koettiin olleen suuri merkitys kriisistä selviämisessä. Turvakotityössä sekoittuvat kriisivaiheen ja selviytymistä tukevan työn eri muodot ja niiden välinen raja on liukuva. Turvakoti tarjosi naisille myös paikan olla rauhassa, ”kelata omia juttujaan” ja purkaa kokemuksiaan itsenäisesti ja yhdessä. (Ojuri 2004, 168). Ojuri (2004) kuvailee, kuinka naisilla saattoi olla harteillaan kolminkertainen syyllisyys: miehen taholta tullut syyllistäminen, naisen omat itsesyytökset sekä palvelujärjestelmän huonosta kohtaamisesta syntyneet naisen syyllistämiset. Tämä korostuu myös Mona-kodissa. Lehtonen ja Perttu (1999, 84) pohtivat myös naisen saaman avun ja tuen tärkeyttä. He korostavat, että vaikka kaikki eivät haluaisi keskusteluapua, tulisi sitä kuitenkin tarjota aktiivisesti. Naiset saattavat kokea kriisiavun hei-

dän itsetuntoaan loukkaavaksi nöyryytykseksi. Lisäksi naiset haluavat välttää hysteerisen ja avuttoman leimaa, jonka he usein saavat.

Ojuri (2004,170) tutkimuksessa esiin nousi vertaistuki, empaattinen vuorovaikutus turvakodin työntekijöiden kanssa, turvakotien tarjoama tieto irtautumisprosessista ja omista oikeuksista, tietous lainsäädännöstä ja mahdollisista tukijärjestelmistä, sekä konkreettinen auttaminen vaikeissa tai mahdottomilta tuntuissa asioissa kuten rikosilmoituksen teossa tai lähestymiskiellon hakemisessa. Mona-kodissa tehtävässä työssä korostuvat samat asiat.

Myös häpeä nousi tutkimuksissa oleelliseksi väkivaltaa kokeneiden naisten kokemuksissa. Häpeä viivästytti avun hakemista ja turvakotiin hakeutumista. Häpeä myös vaikeutti asioiden käsittelyä. Häpeää ja syyllisyyttä sekä syylistymistä todettiin koettavan monesta eri asiasta, muun muassa itse väkivallasta, suhteeseen jäämisestä, syyllisyydestä, lasten pahoinvoinnista, tilanteen jatkumisesta, pelosta ja oman elämäntilanteen moniongelmaisuudesta. (Ojuri 2004, 127-156; Lehtonen & Perttu 1999, 59-85.)

Eroprosessin todettiin mahdollisesti kriisiyttävän naisen uudelleen. Ylikuormittumisen vaara oli olemassa, mikäli lapset jäivät erossa vain äidin huollettaviksi, ja mahdollisesti lapset alkoivat oireilla väkivaltaa vasta eron aikoihin. Tässäkin turvakodin todettiin olevan avuksi, koska sieltä on mahdollisuus tarjota naiselle tukea toistuvasti elämän kriisiytyessä. (Ojuri 2004, 170.)

6 TURVAKOTIASIAKKAITA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Lakipykälien selvittelyssä keskitymme erityisesti niiden pykälien esille tuomiseen ja selvittämiseen, jotka olennaisesti koskevat juuri omaa asiakasryhmäämme, eli turvakotiin tulleita naisia lapsineen. Olemme jättäneet joitakin pykälää tarkoituksella kokonaan käsittelemättä, jos ne ovat sellaisia, että ne eivät Mona-kodin asiakkaita tai henkilökuntaa suoraan kosketa. Rajaamme maahanmuuttolain pois sen laajuuden ja monimuotoisuuden vuoksi.

Seksuaalirikoksissa rangaistuksen alaisuuteen kuuluvat raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, lapsen seksuaalinen ja törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö. (Laki seksuaalirikoksista, luku 20.)

Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia ovat tappo, murha, surma, lapsensurma, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, lievä pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus, vammantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen, heitteillepano ja pelastustoimen laiminlyönti. "Lievästä pahoinpitelystä syyttäjä voi nostaa syytteen vain, jos asianomistaja eli uhri ilmoittaa rikoksesta tai jos rikos kohdistuu alle

18-vuotiaaseen, tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen”. Näin myös siinä tapauksessa jos rikos kohdistuu työntekijään asiakkaan osalta työtehtävien aikana. (Laki henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta, luku 21.)

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on hänen vanhemmillaan tai muilla huoltajilla (Laki Lastensuojelusta, § 2). Mona-kodissa tämä toteutuu niin, että äiti on aina vastuussa lapsestaan ja huolehtii lapsen tarpeista itsenäisesti. Työntekijät kuitenkin huomioivat asiakkaan toimintakyvyn kriisitilanteessa. Lastensuojelulain keskeinen tehtävä on edistää lapsen suotuisaa kasvatusta ja kehitystä. Lastensuojelun tulee tukea vanhempia kasvatustehtävässä, ja pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan niihin riittävän varhain. (Laki lastensuojelusta, § 4.) Kunnan tai useamman kunnan on tehtävä suunnitelma siitä, miten se järjestää lastensuojelun kunnan sisällä. Lastensuojelun asiakkaalle on myös nimettävä oma sosiaalityöntekijä, joka hoitaa juuri hänen asioitaan. Moniammatillisen asiantuntijuuden turvaamisesta on myös säädetty lailla. Tämä tarkoittaa, että kunnan on asetettava erillisistä asiantuntijoista, kuten terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja / tai muun asiantuntijahenkilöstön kuten perusopetuksen henkilöstön jäsenistä moniammatillinen työryhmä. ”Tämä työryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi”. (Laki lastensuojelusta § 14.) Lastensuojelun kustannuksista vastaa lapsen kotikunta.

Jos siis esim. Vantaalainen perhe sijoitetaan lastensuojelun tukitoimena toisen kunnan turvakotiin lapsen terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi, kustannetaan turvakotiasuminen Vantaan kunnan puolelta. Mona-kodin arjessa korostuu, että tästä johtuen kunnat mielellään sijoittavat perheet oman kuntansa alueella sijaitsevaan turvakotiin, jolloin perheen turvallisuus voi olla uhattuna väkivallan tekijän tai tämän sukulaisten tietäessä, missä perhettä pidetään turvassa. Erityistilanteessa, esimerkiksi mikäli lapsella tai hänen vanhemmillaan ei ole ollut kotikuntaa Suomessa, kuuluu päätösvalta Helsingin kaupungin viranomaisille (Laki lastensuojelusta § 17).

Turvakodin henkilökunnan on lain (Laki lastensuojelusta § 25) mukaan tehtävä lastensuojeluilmoitus turvakotiin saapuneista lapsista. Käytännössä Mona-kodista otetaan yhteys kriisi- ja päivystykseen tai perheen omaan lastensuojelutyöntekijään, jos sellainen on jo tiedossa. Yhteydenotto tapahtuu perheen tullessa turvakotiin. Ilmoitus tehdään aina, kun äidillä on lapsia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät päättävät jatkotoimista, joiden mukaisesti Mona-kodin henkilökunta toimii. Mona-kotiin on sijoitettu joskus myös täysi-ikäiseksi tulleita nuoria naisia

lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteenä, jotta asiakkaan tilanne on saatu turvattua myös lastenkotisi joituksen päättyessä.

Avioliittolain mukaan kumpikin avioliiton osapuolista on tasavertainen, ja molemmilla on oikeus päättää itse omasta työnteostaan, sekä osallistumisestaan perheen ulkoiseen toimintaan. Avioliitto purkautuu, kun toinen, tai molemmat hakevat avioeroa ja se tuomitaan käytäntöön. (Laki avioliitosta § 1, § 3.) Avioliittoon saa mennä vain täysi-ikäinen ilman erityistä lupaa, ja avioliitossa voi olla vain yhden henkilön kanssa kerrallaan (Laki avioliitosta § 4, § 6). Molempien vihittävien tulee olla fyysisesti läsnä vihkitilaisuudessa, ja vihkimisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Vihkijänä voi toimia vain lain mukaisen vihkimisoikeuden omaava henkilö. (Laki avioliitosta § 15, § 17a-c.) Suomessa vakituisesti asuvilla sovelletaan suomen avioliittolaista muun muassa alaikäisenä avioliittoon pakotettujen asiakkaiden tai vihkimisestä Suomessa muiden epävirallisten tahojen, esimerkiksi imaamin suorittama vihkiminen ja sellaisesta avioliitosta eroaminen.

Muita perheväkivaltaan liittyviä rikoksia ovat vahingonteko, jolloin hävitetään tai vahingoitetaan toisen omaisuutta esimerkiksi esineitä rikkomalla. Jos rikos kohdistuu perheen lemmikkiin, kyseessä on eläinsuojelurikos. Joskus kotiin jäänyt puoliso on costanut turvakotiin lähdön vahingoittamalla naisen tai lasten lemmikkiä. Myös hoidotta jättäminen lasketaan tämän rikoksen alle. (Ensi- ja turvakotien liitto 2006, 119.)

Kotirauhaa rikottaessa tunkeudutaan kotirauhan suojaamaan paikkaan tai häiritään toista esimerkiksi puheluilla tai metelillä. Vapaudenriistossa toiselta riistetään oikeudettomasti liikkumisvapaus tai hänet eristetään. Vapaus voidaan riistää esimerkiksi lukitsemalla toinen sisään, sitomalla tai olemalla päästämättä henkilöä pois esimerkiksi liikkuvasta autosta. Laiton uhkaus voi olla tappouhkaus, uhkailu väkivallalla tai lapsen käyttäminen uhkailun välineenä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2006, 119.) Mona-kodissa tulee usein ilmi tapauksia, joissa kotiin jäänyt puoliso on tuhonnut tai myynyt turvakotiin lähteneen omaisuutta.

Jos nainen on suomessa avioliittoon perustuvalla oleskeluluvalla, ja perheväkivallan vuoksi päätty avioeroon, ei häntä kuitenkaan välttämättä karkoteta maasta. Oleskeluluvan myöntäminen perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan. Viranomaiset ottavat huomioon kunkin henkilökohtaisen tilanteen päätöstä tehdessään. Kun naisella on väkivaltakokemuksia, ja ne on virallisesti dokumentoitu esimerkiksi lääkärikäynnein, turvakodista annetulla todistuksella asumisesta turvakodista, tai poliisin hälytyskäynneistä jääneistä merkinnöistä, voi nainen käyttää näitä todistusaineistona anoessaan oleskelulupaansa eri syihin vedoten. (Työministeriö, 2002, 24.)

7 KRIISI- JA TRAUMATYÖ

Käsitlemme kappaleessa kriisireaktioita ja traumatisoitumista, sekä tällaisen asiakkaan kohtaamista. Emme perehdy biologisiin reaktioihin tai aivokemiallisiin muutoksiin ja hermostollisiin järjestelmiin. Pohdimme traumatisoitumista ja kriisityötä nimenomaan väkivaltaa kohdanneiden naisten ja lasten näkökulmasta, sekä kriisityötä menetelmänä Mona-kodissa. Peilaamme työkokemukseen perustuen maahanmuuttajanaisten tarpeita traumatisoitumismekanismiin sekä traumatyön menetelmiä ja mahdollisuuksia väkivaltaa kokeneiden naisten elämässä.

7.1 Äkillinen kriisi

Äkillisten kriisien ymmärtämisen perusajatuksena uuden tiedon valossa on kysymys terveen mielen terveistä reaktioista. Vasta vakavassa traumatisoitumisessa puhutaan sairastumisesta. Näin ollen akuutti kriisireaktio ei ole laskettavissa sairaudeksi, kuten ei myöskään kriisiä seuraavat voimakkaat tunnereaktiot tai niitä seuraava suru. (Palosaari 2007, 19.) Äkilliseksi kriisiksi luetaan Saaren (2000, 22-32) mukaan sellaiset tapahtumat, jotka ovat ennustamattomia, kontrolloimattomia, eikä henkilöllä ole mahdollisuutta vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Lisäksi tapahtumat yleensä ovat luonteeltaan sellaisia, että ne koettelevat ja muuttavat elämänarvoja. Elämänarvot muuttuvat yleensä kolmella tavalla: ensinnäkin ihminen tulee tietoiseksi omasta haavoittuvaisuudestaan. Äärimmillään se voi tarkoittaa jatkuvassa pelossa elämistä, tietoisuutta siitä, että milloin vain voi tapahtua mitä vain. Todellisuuden muuttuessa näin on normaalin arjen eläminen mahdotonta. Toiseksi maailmankuva ja elämäntavot muuttuvat. Kriisin kohdannut joutuu uudelleenarvioimaan maailmankatsomustaan, ja uskonnollisuus muun muassa voi olla koetuksella. Henkilö voi etsiä syyllistä kriisiin kokemusmaailmansa ulkopuolelta: ”missä Jumala oli kun tämä tapahtui, millainen Jumala antaa tämän tapahtua?”. Kolmanneksi elämänarvot muuttuvat; työ, raha, ammatti ja omaisuus menettävät merkityksensä, kun taas perheen ja ihmissuhteiden arvo korostuu. (Saari 2000, 22-32.)

Äkillisen kriisin seurauksena tulee tunne siitä, kuinka kaikki muuttuu. Ihminen käyttää voimavaroja traumaattisen kriisin aiheuttamiin elämänmuutoksiin, sekä kriisistä selviytymiseen. Ulkopuolista apua tarvitaankin voimavarojen ylläpitämiseen ja löytämiseen. Ulkoisten tapahtumien hallitsemattomuus, sekä omien sisäisten reaktioiden vaikutus aiheuttaa helposti kesämättömyyden ja selviämättömyyden tunteita. (Saari 2000, 27.) Tunne kaiken muuttumisesta voi entisestään korostua, kun väkivaltaa kohdannut henkilö joutuu itsestä johtumattomasta syystä jättämään kotinsa ja elämänsä paetakseen turvakotiin.

7.2 Kriisin vaiheet

Sokkivaihe: Sokissa ihminen ei pysty vielä kohtaamaan todellisuutta. Hänen sisällään myllertää kaaos, ja kaikki ympärillä oleva tuntuu epätodelliselta ja sekavalta. Sokki kestää tavallisesti lyhyestä hetkestä muutamiin vuorokausiin. (Cullberg 1973, 23.) Sokissa ihmisen mieli suojaa itsensä sellaiselta tiedolta ja kokemukselta, jota se ei pysty ottamaan vastaan eikä käsittelemään. Mieli tavallaan ottaa aikalisän. (Saari 2000, 42.) Sokkivaiheen tyypillisiä oireita ovat sekavuus, järkytys, puutteellinen tilanteen hahmotus, aistien terävöityminen, epäadvekaatti eli tilanteeseen sopimaton käyttäytyminen, ajan ja todellisuuden heikentyminen, yliaktiivisuus tai flegmaattisuus eli hidas, välinpitämättömältä vaikuttava olemus ja fyysiset oireet, kuten sydämen tykytys, vapina, hikoilu, vatsaoireet, nopea hengitys, palelu ja päänsärky. (Traumateterapiakeskus 2013.)

Sokissa aistit avautuvat vastaanottamaan mahdollisimman laajasti vaikutteita. Tämä aiheuttaa mielikuvien tarkkuuden, niin sanotun supermuistin, jolloin syntyneet aistivaikutelmat, kuten äänet, hajut, ja kehotuntemukset ovat erittäin yksityiskohtaisia ja voimakkaita. Flashbackeiksi kutsutaan sokkitilassa syntyneitä voimakkaita asitihavaintoja, joista yleisimpiä ovat näköhavainnot, mutta myös kuulo-, haju-, maku- ja kosketushavaintoja esiintyy yleisesti. Flashbackejä saattaa nousta pintaan siis sokkitilan jälkeen, mutta ne muotoutuvat sokkitilan aistiiherkkyyden tilassa. Tyypillistä sokille on myös tunteiden täydellinen puuttuminen. Tämä palvelee hengissä säilymistä ja toimintakyvyn säilymistä. (Saari 2000, 42, 46). Mona-kodin asiakkaista monet ovat vielä sokkitilassa saapuessaan turvakotiin. Tällöin asiakkaalle luodaan turvallisuuden tunnetta ja huolehditaan hänen perustarpeistaan, kuten levosta ja ravinnosta.

Reaktiovaihe: Reaktiovaiheessa yksilön on pakko kohdata ympäröivä todellisuus ja järkyttävä tapahtuma. Tässä vaiheessa yksilö yrittää löytää tapahtumalle jonkin merkityksen. Kysymykset "miksi?" ja "miksi minulle?" pyörivät mielessä. Reaktiovaihe kestää tavallisesti 4-6 viikkoa. (Cullberg 1973, 23-27.) Reaktiovaiheessa asiakas käy yhä uudelleen tapahtunutta läpi ja yrittää ymmärtää tapahtunutta. Tämä asioiden jatkuva puinti voi tuntua raskaalta, mutta on tärkeää toipumisen kannalta. Hän pohtii asioita eri näkökulmista. Pelko voi tuntua ylitsepääsemättömältä, ja palata mieleen mitä erilaisimmissa tilanteissa. Tunteiden kohtaaminen on helpompaa, kun niille annetaan nimet. Tätä tehdään Mona-kodissa sekä vertaistukiryhmissä että yksilötukikeskusteluissa. Unettomuus ja levottomuus ovat myös tyypillisiä oireita, jotka näkyvät Mona-kodin perusarjessa.

Reaktiovaiheessa asiakas tarvitsee konkreettisia toimintaohjeita eteenpäin menemiseen, kuten aikataulutusta vuorokauteen, sekä muistuttamista ruokailuista ja hygieniasta huolehtimisesta (E-Mielenterveys 2013). Siirtyminen sokkitilasta reaktiovaiheeseen edellyttää, että uhka ja vaara ovat ohi, turvallisuudentunne on olennaista reaktiovaiheen alkamiseksi. Reaktiovai-

heessa usein keskitytään syyllisen pohtimiseen. Mona-kodissa tämä näkyy valitettavasti tyyppilisen väkivaltaprosessin tapaan siinä, että naiset etsivät syytä väkivallalle itsestään tai omasta käytöksestään ja toiminnastaan. Syyllisen etsiminen on suojaimekanismi, jolla uhri suojaa itseään omilta vaikeilta tunteiltaan. (Saari 2000, 53.)

Koska traumaattisiin kokemuksiin, ja erityisesti väkivaltaan liittyy häpeää, on normaaliarkeen palaaminen vaikeaa. Pelko itkemisestä tuttuja nähdessä tai ylipäänsä normaalin arjen kestävämyys voivat aiheuttaa ”torikammo”-tyyppisiä oireita, jolloin henkilö jää neljän seinän sisään yksin murehtimaan. Häpeä traumaattisissa kokemuksissa on irrationaalinen tunne, jota ei voi järjellisesti hallita. Häpeä saattaa vaikuttaa haluun puhua tilanteesta. (Saari 2000, 55.) Mona-kodin työmenetelmiin kuuluu tiedon antaminen asiakkaille, kuten että he eivät ole ainoita, joita väkivalta on koskettanut. Lisäksi kerrotaan kriisin vaiheista, ja normalisoidaan eri tunnetiloja, jolloin omien tunteiden ääripäidenkin hyväksyminen helpottuu. Myös Saari (2000, 55) toteaa häpeän helpottuvan, kun vaikea tapahtuma kohdataan, ja käydään puhumalla läpi. Mona-kodissa asiakkaat ovat kertoneet häpeävänsä myös tunteitaan, kuten ikävää ja rakkautta, jota tuntevat väkivallan tekijää kohtaan. Usein oletuksena on, että jäljellä on enää negatiivisia tunteita. Asiakkaat kokevat usein tärkeänä sen, että saavat luvan tunteilleen ja että niiden myönnetään olevan osa väkivallasta irtautumisen prosessia. Tämä kävi ilmi myös sekä Ojurin (2004) että Lehtosen ja Pertun (1999) tutkimuksista.

Fyysisesti reaktiovaihe voi tuntua mm. jatkuvana sisäisenä vapinana, joka saattaa somaattisen oireilun lisäksi olla myös ulospäin näkyvä oire. Somaattiset oireet voivat jatkua parikin vuorokautta traumaattisen tapahtuman jälkeen. Muita somaattisia oireita voivat olla pahoinvointi, kuvotus, lihassäryt, huimaus sekä painostava väsymys, joka ei helpota nukkumalla tai lepäämällä. Ihminen haluaa helposti tukahduttaa näitä oireita hankkimalla rauhoittavaa lääkitystä. Kuitenkin somaattisilla oireilla sekä reaktiovaiheen tunnevuoristoradalla on tarkoituksensa. Se on elimistön tapa selvittää traumaattisesta tapahtumasta, ja jos oireet tukahdutetaan kemiallisesti, voi paraneminen olla hitaampaa, tai jopa traumatisoituminen mahdollisempaa. Hulluksi tuleminen tunne on normaali, vaikkakin pelottava. Asiakkaalle on tehtävä selväksi näidenkin tunteiden tarkoituksenmukaisuus, sekä puhumisen helpottaminen vaikeiden tunteiden kestämisessä. (Saari 2000, 56.)

Läpityöskentelyvaihe: Läpityöskentelyvaihe/käsittelyvaihe käynnistyy yleensä noin puolen vuoden tai vuoden kuluttua traumaattisesta tapahtumasta. Tässä vaiheessa yksilö alkaa vähitellen suuntautua tulevaisuuteen, oltuaan siihen asti pääasiassa keskittynyt traumaan ja menisyyteen. Ahdistus helpottaa ja antaa tilaa uusille kokemuksille. (Cullberg 1973, 27-28.)

Läpityöskentelyvaiheessa tapahtunutta aletaan käsittää. Kieltäminen loppuu, ja kriisin kokenut alkaa työstää traumaa. Läpityöskentelyvaiheeseen voi liittyä ärtyneisyyttä, muistiongelmia

mia, keskittymisvaikeuksia ja sosiaalisista suhteista vetäytymistä. Muutosten laajuus aletaan yleensä hahmottaa, ja uutta elämää pohditaan muutosten kautta. (E-Mielenterveys 2013.) Läpityöskentelyvaiheessa, tai kuten Saari nimeää, työstämis- ja käsittelyvaiheessa ihminen ei usein enää halua puhua tapahtuneesta. Puhuminen koetaan väsyttäväksi ja itseään toistavaksi. Tällöin ihmisen mieli alkaa sulkeutua ja kokemuksen käsittely siirtyy sisäänpäin jatkuen omassa mielessä. Käsittelyprosessi hidastuu.

Läpityöskentelyvaiheen tarkoituksena on erityisesti suru, varsinkin, jos kyseessä on läheisen ihmisen menetys. (Saari 2000, 61.) Turvakotiasiakkaan kokemus on usein verrattavissa läheisen kuolemaan. Sen lisäksi, että naiset kokevat väkivaltaa sellaisen ihmisen taholta, jonka pitäisi edustaa turvaa ja rakkautta, hän joutuu lähtemään kotoaan ja jättämään kaiken taakseen. Joskus yhteydenpito väkivallantekijään katkeaa täysin, jolloin toisen voi kokea menettävänsä lopullisesti. Näiden tunteiden, sekä ikävän, vihan ja surun työstäminen onkin oleellista läpityöskentelyvaiheessa. Kieliongelmat ja keskittymiskyvyn puute voivat olla asiakasta itseään turhauttava yhdistelmä. Keskittymiskyvyn puute näkyy myös turvakodin arjessa; naisten kyky vastaanottaa tietoa, sekä toimia palvelusuunnitelman mukaisesti oman tilanteen edistämiseksi voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa, ja henkilökunta saattaa joutua kertomaan samoja asioita lukuisia kertoja asiakkaalle. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että tämä huomioidaan myös turvakoti- ja jälkihuoltotyössä. Saari kuvaa myös muita ongelmia, joissa traumaattisen kokemuksen työstämisen vaatimat voimavarat näkyvät. Tyypillisenä oireena on joustavuuden katoaminen ja sen seurauksena maltin menetykset äärimmäisen helposti. Tämä tulee esiin hallitsemattomina raivokohtauksina, lapsenomaisena kiukutteluna, joka saattaa kohdistua jopa täysin ventovieraisiin. Pitkään jatkuvana tämä verottaa sekä läheisten, että uhrin itsensä voimavaroja. Halu olla yksin on myös yksi työstämisen muoto. Yksin olemiselle annetaan tilaa turvakodissa. Tärkeää on tarjota sopivassa suhteessa tilaa yksin olemiselle sekä keskusteluapua ja vertaistukea. Lisäksi huolehditaan normaalin arjen ylläpitävistä toimista. Huomionarvoista on myös tiedostaa tulevaisuuden perspektiivin puuttuminen traumatapahtuman jälkeen. (Saari 2000, 64, 66.)

Uudelleensuuntautumisvaihe: Tässä vaiheessa kriisiin liittyvät tunteet on käsitelty ja kriisi on hyväksytty osaksi elämää. Se ei vaivaa enää mieltä, vaikka kulkeekin mukana läpi elämän. Ajoittain kipeät muistot voivat palata mieleen kuin lyhyinä tuskan viiltoina, mutta pääasiassa kriisi on käsitelty ja elämä tasapainoista. Tämä viimeinen, uudelleensuuntautumisvaihe kestää oikeastaan loppuelämän. Tässä vaiheessa kriisi saattaa saada joskus myös uusia merkityksiä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kriisin mieltämistä positiiviseksi käännekohtaksi omassa elämässä. (Cullberg 1973, 29; E-Mielenterveys 2013.)

Saaren (2000) mukaan ihminen usein joutuu aluksi pakottamaan itsensä kiinnostumaan ihmisistä ja asioista. Mona-kodissa tämä näkyy asiakkaiden kieltäytymisenä pyydettyä heitä osallistumaan yhteisiin toimintoihin. Sosiaalisen tuen tärkeyttä ei voi tarpeeksi painottaa.

Laaja ja tiivis sosiaalinen verkosto on paras turva traumaattisen tapahtuman läpikäyneelle. (Saari 2000, 70.) Turvakodin asiakkailla tällaista turvaverkostoa ei useinkaan ole. Siksi jälkihoidon mahdollistaminen olisi sosiaalihuollon puolelta ehdottoman tärkeää. Ilman turvaverkostoa mahdollisuus pitkäkestoisten häiriöiden kehittymiseen moninkertaistuu. Laaja turvaverkosto varmistaa jaksavien läheisten olemassaolon, jotta muutama ihminen ei kuormittuisi liikaa. Uusi traumaattinen kokemus saattaa tuoda käsittelemättä jääneet aiemmat kokemukset pintaan aiheuttaen vakavampaa häiriötä. (Saari 2000, 70-71.)

7.3 Traumatisoitumisen vaiheita ja psykologinen uhrituminen

Naisiin kohdistuvan väkivallan voidaan katsoa aiheuttavan sekä elämänkriisiä että äkillistä kriisiä. Elämänkriisiin kuuluu pitkäkestoisia rasisitustilanteita, joita ei tapahdu kaikille. Äkillinen kriisi on yllätyksellinen, epätavallisen voimakas tapahtuma, joka tuottaisi huomattavaa kärsimystä kenelle tahansa, joka sen joutuisi kohtaamaan, kuten auto-onnettomuus, tulipalo tai lähisuhdeväkivalta. (Palosaari 2007, 20-25.)

Äkillisen kriisin seurauksena voi syntyä traumatisoituminen, joka saattaa olla lamauttava ja pitkäkestoinen. Naisiin kohdistuva väkivalta kaikissa muodoissaan on tällaista, ja usein tarvitaan pitkäkestoista apua ja tukea, ennen kuin nainen voi tuntea olonsa ”normaaliksi”. Turvakotiin tullessaan nainen joutuu jälleen uuteen kriisiin: yhtäkkinen irtautuminen vaatii voimavaroja, joita traumatisoituneelta ei välttämättä löydy. Myös irtautuminen ylipäänsä saattaa antaa vaikutelman, että taakse jääneet henkilöt, kuten väkivallan tekijä, olisi toisarvoinen, vaikka näin ei yleensä ole.

Traumatisoituminen syntyy, kun kriisi aiheuttaa niin suurta tuskaa ja kipua, että mieli tarvitsee voimakkaita keinoja suojautuakseen näiltä tuntemuksilta. Kun psyykinen kipu on yksinkertaisesti liikaa, ihminen reagoi lukitsemalla tapahtuneen kehoonsa. (Palosaari 2007, 26-32.)

Dissosiaatio käsitteenä tarkoittaa mielen eri osien joutumista erilleen toisistaan. ”Maailmalla yleisesti käytetyn määritelmän mukaan dissosiaatio on prosessi, jossa normaali tajunnan, muistojen, identiteetin ja havaintojen yhdistyminen on häiriintynyt” (Trauma ja dissosiaatio 2012). Dissosiaatio on siis sokkiin liittyvä tila, jossa minä siirretään oman itsen ulkopuolelle tarkastelemaan tapahtumaa ikään kuin ulkopuolelta. Näin tapahtuu hyvin traumatisoivissa ja ajallisesti pidempikestoissa tilanteissa, kuten lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai pitkään jatkunut perheväkivalta. Dissosiaatio suojaa minää, jolloin kauhistuttava tilanne tulee helpommin kestäväksi. Itsen ulkopuolelle siirtyminen aiheuttaa ristiriitaisia muistikuvia, ja kosketus omiin tunteisiin katoaa, jolloin kokemusta on vaikeampi käsitellä. (Saari 2000, 51.)

Vakavaa uhkaa kokiessaan ihminen turvautuu eloonjäämistä turvaaviin rakenteisiin, kuten taistelu tai pakeneminen. Heti kriisin jälkeen trauma voi näyttäytyä muistamattomuutena tai

tilanteen oikean kulun sekavuutena. Ajan kuluessa traumamuistot saattavat alkaa tuntua erityisen pelottavilta. Jos uhkatilanne on kaiken lisäksi päällä jatkuvasti, on vaikutus mieleen varma. Reaktiot ja koettu trauma voivat jopa unohtua mielen yrittäessä suojella liian vaikeiden asioiden käsittelyä. Traumamuistot nousevat esiin hetkittäin, tihkuvat muistosuojan läpi illalla nukkumaan käydessä tai tulevat uniin. Traumamuistot saavat ihmisen vaistomaisesti väistämään asioita, jotka saattaisivat laukaista muistot mieleen. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lepo, loma, rentoutuminen, tilanteen uusiutumisen mahdollisuus samassa tilassa tai saman henkilön kanssa. (Palosaari 2007, 28-32; Hammarlund 2010, 36-40.)

Psykologisista uhreista Palosaari puhuu onnettomuuksien yhteydessä (2007, 47-49). Työkokemuksemme perusteella voimme todeta, että tämä termi käy myös mainiosti väkivaltaa kokeneen läheisiin, lapsiin tai muihin todistajiin. Psykologinen uhriutuminen ei liity maantieteelliseen läheisyyteen. Uhreiksi luetaan ne, joita onnettomuus tai kriisi koskettaa läheisesti. Palosaari toteaa, että ne, jotka eivät osu tapahtumien keskelle reagoivat joskus voimakkaammin kuin keskellä kaaosta olleet. (2007, 47.) Mona-kodissa tämä näkyy esimerkiksi lapsiperheissä lasten voimakkaana oireiluna, vaikka lapset eivät fyysistä väkivaltaa ole itse kokeneet. He ovat kuitenkin olleet todistamassa väkivaltatilanteita ja sen seurauksena uhrituneet psykologisesti. Tällaisen kokemuksen omaavia kutsutaan kirjallisuudessa välillisiksi uhreiksi.

Saari puhuu myös psykologisen uhriutumisen haasteista kriisityössä: uhrien määrittely saa uusia näkökulmia, ja uhriluku moninkertaistuu, kun huomioidaan myös välilliset uhrit (Saari 2000, 40). Maahanmuuttaja-asiakkaiden omaiset asuvat sananmukaisesti maailman toisella puolen. Kuitenkin kuullessaan väkivallasta, he voivat uhriutua välillisesti. Huomioitavaa on myös Mona-kodin asiakkaiden tunnevuoristorata, kun he yrittävät selviytyä omista kokemuksistaan, ja lisäksi vielä murehtivat kotimaassa olevien omaisten huolta. Tämä voi käynnistää oravanpyörän, josta henkilökunta ei välttämättä edes saa tietoa, ellei asiakas itse siitä kerro tai henkilökunta osaa kysyä siitä. Kulttuurisensitiivisyyden korostuminen näkyykin uhrin omaisten hyvinvoinnista kysymisenä ja keskusteluna.

Lehtonen ja Perttu (1999, 62-63) pohtivat uhriutumista väkivallan näkökulmasta. Väkivallan kokemukseen liittyy aina voimakkaita eristymisen ja voimattomuuden tunteita. Esimerkiksi voimavarojen tai tuen puutteen vuoksi saattaa uhri jäädä tunteiden kieltämisen vaiheeseen. Hän joutuu irrottamaan nämä vaikeat, käsittelemättömät tunteet tietoisuudestaan, jolloin kauhu aiheuttaa valetyyneyden tilan (pseudo calm). Tätä kutsutaan myös jäätyneeksi peloksi. Jäätyneessä pelossa uhri jää tilaan, jossa joutuu kieltämään kokemuksiansa vakavuuden, sekä sen herättämät ja ylläpitämät tunteet. Jos tilanne pitkittyy, voi se johtaa traumaattiseen taantumiseen. Silloin uhri menettää kykynsä toimia aikuismaisesti, ja taantuu lapsekkaaseen käyttäytymiseen kuten myötäilyyn, alistumiseen ja mielistelyyn, joka on verrattavissa aivopeusun lopputuloksiin. Pahimmillaan uhri voi sisäistää täysin väkivallan tekijän hänelle syöttämän

mielikuvan itsestään ja parisuhteestaan. Tällöin naisen kyky ajatella kriittisesti ja arvioida suhdettaan selkeästi on madaltunut tai puuttuu täysin. Uhrille todellistuu kuva itsestään tarvitsevana, avuttomana ja pärjäämättömänä. (Lehtonen & Perttu 1999, 62-63.) Mona-kodissa asiakkaiden kertomuksissa nousee voimakkaasti esiin olemattomiin poljettu itsetunto, vääristynyt kuva omasta ulkonäöstä ja osaamisesta sekä älykkyydestä. On merkittävä hetki tukikeskusteluissa, kun asiakas alkaa itse tiedostaa kuinka hänen päätään on sekoitettu ”mind fuck” -tyylisesti. Tällä tarkoitamme uhrin mielen täydellistä sekoittamista, jolloin väkivaltaisessa suhteessa naisen tarpeet katoavat väkivallantekijän tarpeiden alle, ja nainen on enää olemassa vain väkivallan tekijää ja hänen tarpeitaan varten.

7.4 Kriisi kokemuksena sekä arjen tärkeys toipumisessa

Kriisikokemus on aina yksilöllinen ja vaihtelee eri ihmisillä. Lapsuudenaikaiset traumakokemukset voivat toisilla vaikuttaa pitkälle aikuisuuteen tai nousta esiin vasta aikuisuudessa. Kokemus tapahtuman voimakkuudesta ja vaikuttavuudesta on erilainen, ja se tulee ottaa huomioon työskenneltäessä traumatisoituneiden asiakkaiden parissa. Jos traumavarastossa on yhtä ja toista, kuten pitkään jatkunutta väkivaltaa, puhutaan ketjuuntuneesta traumasta. Aiemmat kokemukset eivät voi auttaa selviämään uudesta, jos edellisiäkään ei ole selvitetty. Silloin mieli voi sulkea uusimmankin kriisin ja ihmisen kaikki voimavarat kietoutuvat kriisien ympärille peruselämästä selviytymiseen. (Palosaari 2007, 32-37.)

Väkivaltaa kokeneen naisen häpeä saattaa vahvistaa traumakokemusta tai sen käsittely voi olla jopa mahdotonta häpeän vuoksi. Pahoinpitelyn aiheuttama kriisi voi saada uudet mittasuhteet toistuessaan säännöllisin väliajoin. Toipumisen kannalta on katsottu olevan olennaista onko kriisi luonnonmullistuksen vai ihmisen aiheuttama, luontoa kun on vaikea vihata ja syyllistää. Kriisi- ja traumatyössä tulisi unohtaa ”katse eteenpäin ja vältetään vanhojen haavojen repimistä” - ajattelu. Olennaisinta kriisityössä on, että asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä, ja huolehditaan asiakkaan hyvinvoinnista. Vanhojen pelkojen ja muistojen tekeminen vaarattomaksi, mikäli mahdollista, olisi ensiarvoisen tärkeää hoidon ja auttamisen sekä asiakkaan eheytyksen kannalta. (Palosaari 2007, 32-40.) Mona-kodin toimintakertomuksen mukaan (2012) turvakodin tarjoamien palveluiden etuna on, että henkilökunnalla on tuntemusta asiakkaiden vaihtelevista kulttuuritaustoista ja taitoa puhua tapahtuneista asioista niiden oikeilla nimillä. Tämä muistojen vaarattomaksi tekeminen tulisi tapahtua ajan kanssa, asiakkaan tahtisest. Toisaalta joskus voi olla hyvä lempeästi ohjata asiakasta eteenpäin, jos näyttää siltä, että hän jumittuu pitkäksi aikaa. Psykoterapeutti on oikea henkilö tähän omatessaan oikeanlaisen koulutuksen. (Palosaari 2007, 39.) Mona-kodin henkilökunta järjestää tukikeskusteluja, joissa asiakkaan on turvallista puhua kokemuksistaan ja saada apua, neuvoja ja tukea tilanteessaan.

Tavallisen, jopa tylsän arjen ylläpitäminen on äkillisen kriisin hoidossa tärkeää, koska toipumiseen tarvitaan arkisia kokemuksia, jotka todistavat elämän jatkumisesta. Mieleen pakkautuneet traumat pääsevät purkautumaan tarpeeksi turvallisissa olosuhteissa, jolloin oleminenkin normalisoituu. (Palosaari 2007, 50-53; Hammarlund 2010, 64-70.) Traumatisoituneessa mielessä arjen pyörittäminen voi osoittautua mahdottomaksi, esimerkiksi ajatus aamupalan tarjoamisesta lapsille ei välttämättä tule edes asiakkaan mieleen. Tällöin Mona-kodin henkilökunta muistuttaa kaupassa käynnistä, selvittää tarpeellisten varojen olemassaolon, ja tarvittaessa lähtee mukaan kauppareissulle varmistamaan järkevät ostokset. Mona-kodissa pyritään siis korostamaan tavallisten arkiaskareiden kuten kaupassa käynnin ja pyykinpesun osuutta päiväjärjestyksessä. Kun asiakkaan kunto kohenee, vähenee arkiaskareiden korostamisen merkitys. Mona-kodin toimintakertomuksessa kerrotaan, että jokainen asiakas huolehtii itse omasta ruonlaitostaan, siivouksesta, lastenhoidosta ja muista päivittäisistä askareista, joiden avulla asiakas pitää yllä omaa toimintakykyään. Asiakkaan todellinen toimintakyky kuitenkin huomioidaan ja tarvittaessa henkilökunta auttaa asiakasta. (Toimintakertomus 2012.)

Mona-kodissa on myös todettu maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla, että kriisioireiden lisäksi asiakkaiden tietämys ja osaaminen päivittäis- ja virka-asioiden hoidossa on kantaväestöön verrattuna selvästi matalampi. Tästä johtuen perusasioiden opettaminen ja neuvonta ovat erityisen tärkeitä maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla. Kun lisäksi kriisin vuoksi kyky vastaanottaa uutta tietoa on rajoittunut, joutuu samoja, suomalaiselle itsestään selviä asioita toistamaan mahdollisesti päivittäin useampaan kertaan.

Väkivalta itsessään aiheuttaa fyysisten vammojen lisäksi psykosomaattisia oireita, kuten päänsärkyä, väsymystä, uniongelmia, yleistä levottomuutta ja muistiongelmia. Väkivallan uhrin voivat kokea myös painajaisia, ahdistusta ja masennusta. Uhrin on vaikeaa luottaa toisiin, usein itsearvostus on romahtanut, ja pelko, syyllisyys ja häpeä ovat jatkuva osa elämää. (Ensi- ja turvakotien liitto 35. 2006, 18.) ”Pitkään jatkunut väkivallan kierre kaventaa uhrin mahdollisuuksia tehdä valintoja ja arvioida niitä. Toistuva väkivalta muuttaa sen kohteeksi joutuneen toimijuutta traumaattiseen stressiin sopeutumisen kautta”. (Ronkainen 2001, 143,149.) Jotta auttamisprosessi mahdollistuisi, olisi tärkeää oikeuttaa naisen ajatukset, tunteet ja ratkaisut. Naisen kokemukset väkivallasta ja sen sivuilmiöistä, sekä epäoikeudenmukaisuudesta todennetaan ja osoitetaan oikeutetuiksi. Koska väkivallan tekijä oikeuttaa tekonsa usein uhrin syylistämisen kautta, on naisen todellisuuden ja oikeudenmukaisuuden taju voinut hämärtyä. (Lehtonen ja Perttu 1999, 84.)

Keskeisimpiä asioita kriisivaiheen työssä turvakodissa Ensi- ja turvakotien liiton (2006, 27) mukaan on:

- Turvan ja huolenpidon antaminen.
- Väkivaltatilanteen purkaminen keskusteluin.
- Tiedon tarjoaminen väkivallasta ja sen seurauksista.
- Aiempien väkivaltakokemusten ja väkivaltahistorian selvittäminen.
- Käytännön asioiden jäsentely ja järjestely.
- Naiseuden tukeminen.
- Vanhemmuustyö.
- Viranomaisyhteistyö.

Näitä toteutetaan myös Mona-kodissa.

8 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme tavoitteena on antaa Mona-kodille heidän entisten asiakkaidensa kokemuksiin perustuvaa tietoa, jolloin Mona-kodin palveluiden vahvistaminen ja kehittäminen mahdollistuu. Monika-Naiset liitolla toiveena oli lisäksi selvittää entisten asiakkaiden nykyisiä kuulumisia.

Valitsimme keskeisimmät kysymykset entisten asiakkaiden mielipiteiden selvittämiseksi:

1. Mitä palveluita entiset asiakkaat kokivat saaneensa turvakodissa?
2. Mitä mieltä entiset asiakkaat olivat turvakodissa saamistaan palveluista?
3. Miten entiset asiakkaat kuvaavat tämänhetkisiä kuulumisiaan?

8.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyömme teimme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, 16-20) oleellista laadullisessa tutkimuksessa on osallistuvuus. Tarkoituksena on tuoda esille tutkittavien oma näkökulma. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on myös pieni otanta ja otannan perusteellinen analysointi. Tutkimuksen tuloksista ei voida määritellä ennako-oletuksia, sillä laadullisen tutkimuksen aineiston tarkoitus on uusien näkökulmien löytäminen eikä ennako-oletusten todentaminen. Laadullinen tutkimus soveltui hyvin Mona-kodin entisten asiakkaiden näkökulmien tutkimiseen, sillä otanta oli suhteellisen pieni. Pie- nuudestaan huolimatta naisilla oli huomattavan arvokasta sanottavaa Mona-kodissa saamistaan palveluista.

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun menetelmänä käytimme puolistrukturoitua eli teemahaastattelua. Muodoltaan teemahaastattelu on hyvin avoin. Teemahaastattelu rakentuu ennalta päätettyjen aihepiirien ympärille, joiden järjestys ja laajuus saattaavat vaihdella. Haastattelu on vuorovaikutukseen perustuvaa keskustelua, jossa sekä kysymysten esittäjä että vastaaja vaikuttavat toisiinsa normaaleilla fyysisillä, sosiaalisilla ja kommunikaatioon liittyvillä seikoilla. Teemahaastattelusta kerätyn materiaalin voidaankin katsoa edustavan vapaamuotoisesti puhumaan päässeän ajatuksia ja puhetta. (Eskola & Suoranta 1998, 87-88.) Katsoimme teemahaastattelun sopivan menetelmänä sellaiseen haastattelutilanteeseen, jossa entuudestaan tuttu turvakotityöntekijä-opiskelija ja opiskelijakollega haastattelisivat Mona-kodin entistä asiakasta. Tarkoituksena oli mahdollistaa avoin ja rento keskustelu, jossa haastateltavan näkökulma tulisi hyvin kuulluksi antamiemme rajausten puitteissa.

Teemahaastattelun rungon rakensimme tutkimuskysymystemme avulla (liite 2). Tarkoituksenamme oli kysymysten avulla saada vastauksia juuri tutkimusongelmaamme. Aaltola ja Valli (2010, 35-39) kertovat, että teemahaastattelun runkoa mietittäessä aiheet valikoituvat joko intuition perusteella, aikaisemmista tutkimuksista, tai teoriasta. Teemoja mietittäessä kannattaa pitää mielessä aiheiden kytkeminen itse tutkimusongelmaan. Hyvässä tutkimuksessa tulevat esille kaikki nämä kolme tapaa. Teemarunko voidaan rakentaa esimerkiksi miellekartan muotoon. Kysymysten määrä kannattaa pitää niukkana, sillä luonteeltaan teemahaastattelu on keskustelevala. Haastattelijan tehtävänä on kuitenkin huolehtia siitä, että kaikki ennalta päätetyt aihepiirit tulevat käsiteltyä. (Aaltola & Valli 2010, 35-39.)

8.2 Aineiston keruu

Aineistoa varten haastattelimme kuusi Mona-kodin entistä asiakasta. Alkuperäisen opinnäytetyösuunnitelmamme mukaan olimme varautuneet haastattelemaan 8-12 naista, tai kunnes aineisto kyllääntyy. Suunnitelmaseminaarissa saimme sekä opponenteilta että ohjaavalta opettajalta palautetta liian suuresta haastateltavien määrästä. Lopulta ajattelimme haastatella noin kahdeksaa henkilöä. Saturaatiota eli aineiston kylläntymistä alkoi kuitenkin näkyä jo muutaman haastattelun jälkeen.

Olimme asettaneet joitakin kriteerejä haastateltavien naisten valinnalle. Ensinnäkin tulkkauksen kustannuksiin perustuen olimme rajanneet haastateltavat sellaisiin henkilöihin, joiden kanssa pystyimme kommunikoimaan joko suomeksi tai englanniksi. Toiseksi haastateltavan asiakkuuden Mona-kodissa oli täytynyt kestää vähintään kaksi viikkoa, joka takaisi mahdollisimman monipuolisen palvelutarjonnan saamisen turvakodissa asumisen ajalla. Kolmanneksi haastateltavan oli oltava henkilö, joka turvakotijakson päätyttyä oli muuttanut itsenäiseen asumismuotoon, tai ainakin pois väkivallan tekijän luota. Tämä perustui sekä asiakkaan että opiskelijoiden turvallisuuden takaamiseen.

Aaltola ja Valli (2010, 39-41) mainitsevat, että voi olla luontevaa tehdä ensimmäinen yhteydenotto työntekijän kautta, jos haastateltava kuuluu jonkun palvelun piiriin. Jotta ensimmäisen yhteydenoton pystyi tekemään valmiita asiakastietoja käyttäen, täytyi asiakkaan olla Monika-Naiset liiton jälkihuollon asiakkaana Voimavarakeskuksessa. Olimme laatineet kirjeen Voimavarakeskuksen työntekijöille (liite 3), jossa kerroimme tutkimuksesta sekä osallistumiskriteereistä. Voimavarakeskuksen työntekijät pyysivät omilta asiakkailtaan luvan henkilö- ja yhteystietojen eteenpäin antamiseen. Lupien saamisen jälkeen henkilö- ja yhteystiedot annettiin Sirkulle, joka luonnollisesti otti yhteyttä haastateltaviin tuntiessaan heidät jo entuudestaan turvakotityönsä kautta. Yksi entinen asiakas otti omissa asioissaan yhteyttä päivystyspuhelimien. Puhelun lopuksi Sirkku kysyi häneltä halukkuutta osallistua tutkimukseemme. Toiseen turvakodin entiseen asiakkaaseen Sirkku törmäsi omalla kesälomallaan. Kuulumisten vaihdon jälkeen Sirkku kysyi myös häntä mukaan tutkimukseen, johon hän todella mielellään halusi osallistua.

Haastateltaviin otettiin yhteys touko-, kesä- ja elokuun aikana. Sirkku korosti, että haastattelu on vapaaehtoinen. Lisäksi Sirkku kertoi omasta opiskelustaan ja haastattelun liittymisestä siihen. Sirkku sopi myös haastattelupaikan asiakkaan ehdoilla. Eskola ja Suoranta (1998, 89-94) painottavat, että haastateltavalle on yhteydenoton yhteydessä selvitettävä opinnäytetyötä suorittavat tekijät ja instituutio, organisaatio, perustelut haastatteluun valituksi tulemiselle, tutkimuksen tarkoitus ja tutkimukseen osallistumisen luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus. Haastateltavalle täytyy myös kertoa mitä haastattelussa tapahtuu ja kuinka kauan se kestää.

Sopivien haastateltavien löytyminen oli suhteellisen helppoa, mutta haastatteluun lopulta tulleita naisia oli vähemmän. Naiset, jotka tulivat haastatteluun, olivat halukkaita kertomaan kokemuksistaan turvakodista. Aaltolan ja Vallin mukaan (2010, 27-28) haastatteluun suostumiseen voikin motivoida kolme eri tekijää; 1) haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esille oma mielipiteensä, 2) haastateltava haluaa kertoa omista kokemuksistaan, tai 3) haastateltavalla on positiivinen kokemus aikaisemmin tieteelliseen tutkimukseen osallistumisesta. Uskomme, että kynnys haastatteluun suostumiselle oli matala sen ansiosta, että haastattelun teki helposti lähestyttävä, tuttu työntekijä ja opiskelija.

Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, 92) haastateltavalle tulee tarjota mahdollisuus valita hänelle itselleen miellyttävä tapaamispaikka. Olimme varautuneet tekemään haastattelut Voimavarakeskuksen tiloissa, asiakkaan omassa kodissa tai ulkona. Haastattelut tehtiin touko-, kesä- ja elokuun aikana, joten sään puolesta se olisi ollut mahdollista. Neutraaliksi ja hyväksi tilaksi osoittautui Helsingin kaupungin kirjaston ryhmätyötila Pasilan toimipisteessä. Haastatteluista neljä tehtiin kirjastossa ja kaksi haastateltavan omassa kodissa. Yhden haastattelun lopuksi haastateltava kertoi, että olisi halunnut kutsua meidät omaan kotiinsa haastattelua

varten. Mikäli haastateltava haluaa tehdä haastattelun omassa kodissaan, kertoo se haastattelun sitoutumisesta haastatteluun ja luottamuksesta tutkijaan. Haastateltavalle oma koti on tuttu ja turvallinen paikka, ja samalla tutkijalle avautuu mahdollisuus havainnoida haastateltavan elämästä kertovia asioita. (Aaltola & Valli 2010, 29-30.) Missään haastattelussa ei ollut mukana lapsia. Tämä mahdollisti hyvän ja keskeytymättömän keskustelunomaisen haastattelun.

Eskola ja Suoranta kehottavat harjoittelemaan haastattelukäytäntöjä ennen varsinaista haastattelutilannetta. Harjoitustilanteissa on hyvä pohtia esimerkiksi omaa pukeutumistaan ja kielenkäyttöä, puhumattakaan kulttuurillisia seikkoja. (1998, 89-90.) Meillä ei ollut mahdollisuutta harjoitella haastattelutilanteita etukäteen. Haastattelutilanteissa kuitenkin tiedustelimme haastateltavan toiveita haastattelukielen käytössä. Haastattelut tehtiin suomeksi ja/tai englanniksi. Ennen haastattelua haastateltavalle kerrottiin haastattelun nauhoittamisesta ja siitä, että nauhoitukset hävitetään tutkimuksen jälkeen. Kaikki naiset antoivat luvan haastattelun nauhoitukselle. Haastattelut tehtiin siten, että toisen haastattellessa toinen havainnoi samanaikaisesti kirjoittaen vihkoon huomioita ja muistiinpanoja. Muistiinpanoihin kirjattiin keskustelun kulkua ja tunnelmaa siltä varalta, että haastatteluissa käytetty nauhuri ei jostain syystä nauhoittaisikaan. Haastateltavalle kerrottiin tästä. Haastattelun lopuksi varmistimme toisiltamme, että kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset kysymykset oli käyty läpi. Toitimme haastattelut aina rooleja vaihtaen. Näin molemmilla oli mahdollisuus toimia haastattelijana. Ainoastaan yhdessä haastattelussa oli mukana vain yksi haastattelija ajankäyttölistien ongelmien vuoksi.

Haastattelujen jälkeen purimme ja litteroimme nauhoitukset. Litteroinnin voi tehdä kahdella eri tavalla. Ensimmäinen tapa on puhtaaksikirjoittaa koko haastatteludialogi, tai valita litteroitavaksi pelkkä haastateltavan puhe tai tietyt teema-alueet. Toinen tapa on tehdä päätelmiä tai koodata teemoja suoraan tallennetusta aineistosta ilman tekstin puhtaaksi kirjoitusta. Sanasta sanaan kirjoittaminen on hyvin hidasta. Nauhalta voidaan kirjata ylös jokainen huokaus ja tauko, tai aineistoa voidaan rajata tutkijan haluamaan muotoon. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138-140.) Litteroimme aineistoista koko haastatteludialogin kysymyksineen ja vastauksineen pian haastattelun jälkeen. Emme litteroineet huokauksia tai taukoja. Litterointi kesti kunkin haastattelun kohdalla noin yhdestä kahteen tuntiin. Yhteensä aineistoa kertyi 25 sivua ilman kappalejakoja Laurean kirjallisten töiden asetusten mukaan (Trebuchet fonttikoko 10, riviväli 1,5). Koska haastattelukieli oli suomi ja/tai englanti, oli välillä vaikea ymmärtää joitakin sanoja haastateltavan puheesta. Joissakin haastatteluissa puhe karkasi omien teojemme aihepiirien ulkopuolelle, jonka rajasimme pois puhtaaksi kirjoituksesta. Haastateltavien kielitaidoissa oli suuria eroja. Aineiston analyysiä varten käänsimme käytetyt sitaatit selkosuomeksi siten, että niiden sisältö pysyy kuitenkin täysin samana. Sitaattien kääntäminen selkosuomeksi perustuu haastateltavien intimitteettisuojan säilymiselle.

Maahanmuuttajanaista haastattellessa on otettava huomioon esimerkiksi kulttuurien välisen viestinnän ymmärtämisen hankaluus (Räty 2002). Puhutun yhteisen kielen lisäksi voi olla vaikea ymmärtää toisen puheen rytmitystä, eleitä ja merkityksiä, joita henkilöt antavat puhutuille sanoille (Räty 2002, 66). Äänenvoimakkuuden, painon, sävyn ja värin voimakkuus vaihtelevat kulttuurista toiseen, ja henkilökohtaisista asioista puhuminen perheen ulkopuoliselle voi tuntua vaikealta. Tällainen sanojen merkityksen häilyvyyden aiheuttama semanttinen eli merkitysopillinen/kielellinen ongelma nousee esiin erityisesti, kun haastattelutilanteessa opiskelijalta ja asiakkaalta puuttuu yhteinen kokemuspohja. (Räty 2002, 67.) Haastatteluissa kielitaidon puutteen vuoksi haastateltavan ymmärtäminen oli ajoittain vaikeaa. Kuten Rätykin mainitsee, oli meille eduksi, että Sirkku tunsikin haastateltavat jo etukäteen. Tämä helpotti huomattavasti haastattelutilanteiden sujuvuutta sekä välittömän tunnelman syntymistä kaikkien osapuolien välillä. Sirkun oli myös helpompi lukea haastateltavan jo tutuiksi tulleita sanoja, kehonkieltä sekä puheen painotuksia.

Esimerkkinä erilaisten kulttuurien välisestä viestinnästä voi lukusanojen merkitys olla täysin oman kokemuksemme vastainen: kolme sisarusta tarkoittaa suomen kielessä kolmea sisarusta, mutta afrikkalaisessa kulttuurissa ei ole niinkään merkityksellistä, onko sisaruksia kolme vai viisi, kun useampia heitä kuitenkin on. Merkityksiin liittyy myös haastattelutyö. Suomalaiset ovat tottuneet menemään suoraan asiaan (Räty 2002), kun taas vaikkapa aasialaisessa kulttuurissa sellainen koetaan epäkohteliaana. Omissa haastattelutilanteissamme aloitimme haastattelun aina kysymällä mitä hänelle nyt kuuluu. Tästä oli helppo siirtyä puhumaan turvakohtajasta, kun tilannetta oli ensin lämmitelty juttelemalla ”niitä näitä”. Saimme kuitenkin oleellista tietoa tutkimuskysymyksiimme asiakkaiden tilanteista tämän lämmittelyn avulla.

8.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin kannalta on tarpeellista tuntea koko aineisto läpikotaisin. Aineisto tulisi lukea aktiivisesti, jotta mahdollistuisi aineiston sisällön ymmärtäminen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 143.) Jo haastatteluvaiheessa kiinnitimme huomiota joihinkin toistuviin teemoihin haastateltavan puheessa. Aineisto tuli viimeistään tutuksi litteroinnin avulla. Tämän lisäksi luimme aineistoa läpi ennen kuin aloimme käsitellä sitä. Yleiset tavat käsitellä aineistoa ovat; 1) teemoittelu, jossa aineisto jäsennetään teemojen mukaisesti ja pelkistetään, ja 2) tyypittely, jossa erilaiset tyyppikuvaukset konstruoidaan aineistosta. (Aaltola & Valli 2010, 43.) Valitsimme aineiston analyysimenetelmäksi teemoittelun. Teemoittelussa nostetaan aineistossa esille sellaisia asioita, jotka ovat yhteisiä useammalle haastateltavalle. Esille nostettavat asiat voivat liittyä teemahaastattelun lähtökohtateemoihin tai olla muita mielenkiintoisia aineistossa esiin tulevia seikkoja. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173.) Teemahaastattelun runko perustui tutkimuskysymyksiimme, ja niihin kohdistuvien vastausten lisäksi saimme mielenkiintoista tietoa haastattelun lomassa. Otimme tämän tiedon osaksi tuloksia.

Teemoittelimme aineiston värien avulla. Käytimme värikoodeja oman työskentelyn helpottamiseksi. Aineistosta nousivat esille seuraavat lähtökohtateemat ja niiden alateemat pohjautuen tutkimusongelmaamme:

- Mitä palveluita haastateltava koki saaneensa?
- Mitä mieltä haastateltava oli saamistaan palveluista?
 - A) positiiviset kokemukset
 - B) kehittämis ehdotukset
- Mitä haastateltavan elämään tällä hetkellä kuuluu?

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Seuraavissa kappaleissa vastaamme tutkimuskysymyksiimme haastattelujen analysoinnin avulla. Kysyimme haastattelun alussa haastateltavilta miten he olivat osanneet hakeutua turvakotiin sekä kuinka kauan he olivat siellä olleet. Haastateltavat kertoivat saaneensa tiedon turvakodista ystävän, poliisin, aikuissosiaalityön, lastensuojelun ja terveystieteiden lääkärin kautta. Heidän turvakodissa viettämänsä aika vaihteli kymmenestä päivästä 13 kuukauteen.

9.1 Haastateltavien saamat palvelut Mona-kodissa

Seuraava keskustelu kuvaa hyvin sitä miten vaikeaa asiakkaan oli mieltää sana *palvelu*.

H2: *"Nyt kun katsot taaksepäin, voitko kertoa millaisia palveluita sait turvakodista?"*

N6: *"Ööööö... Mitä siis oikeastaan kysyt?"*

H2: *"Niin kuin millaisia palveluita sait ja apu, joka auttoi. Kun sait jotain apua, kuinka se vaikutti sinuun? Millaisia eri tapoja oli sinun auttamiseksi?"*

Haastatteluissa tuli ilmi, että asiakkaan oli vaikea eritellä henkilökunnan toimia heille tarjottavaksi palveluksi. Pyrimme selittämään kysymyksemme eri tavoin lisäkysymysten (liite 2) kuten *"Mikä oli sinulle tärkeää"* ja palvelukysymyksen auki selittämisen avulla.

- Päivystyspuhelin

Päivystävä puhelin osoittautui merkitykselliseksi keskusteluavun saamisessa ennen turvakotiin hakeutumista. Kolme haastateltavista otti itsenäisesti yhteyttä päivystyspuhelimeen hakiesaan apua väkivaltatilanteisiinsa. Päivystyspuhelimessa käytyjen keskustelujen perusteella he saivat paikan turvakodista. Haastateltavat kertovat tulostaan turvakotiin:

"Olin jo soittanut aiemmin päivystykseen ja kysynyt neuvoa, koska exäni uhkaili ja pelotteli minua... Aiemmin kyllä puhelimesta minulle sanottiin, että voin tulla turvakotiin mikäli en tunne oloani turvalliseksi. Sain keskusteluapua silloin ja se oli hyvä." (N4)

"... Olin kotona ja soitin ja puhuin ensin työntekijän kanssa. Hän sanoi, että tällä hetkellä meillä ei ole paikkaa, mutta otamme sinut (kun paikka vapautuu)." (N6)

"Sain numeron ystävältäni ja sitten vain soitin." (N3)

- Lukitut ovet, salainen osoite ja turvallisuuden tunne

Haastatteluissa moni kertoi turvallisuuden tunteen olleen tärkeä.

H2: *"Mikä oli sinulle tärkeää turvakodissa?"*

N6: *"Se oli turvallisuuden tunne. Me tunsimme olomme turvalliseksi. Kaikki oli lukittu. Kaikki oli salaista ja on. Ja se pysyy myös näin olen siitä aivan varma. Ja koska kaikki oli salaista, tunsin oloni turvalliseksi. Tunsin oloni pelastetuksi."*

"Tärkeää minulle oli, ettei tuntunut yksinäiseltä. He myös suojelivat minua." (N1)

"... Olin kuin perheen kanssa, turvassa ja autettuna turvakodissa." (N4)

"... Sitten minun turvallisuuteni, he kertoivat minulle, kuinka turvassa olen ja ettei minun tarvitse huolehtia tästä..." (N2)

- Palveluohjaus, yhteiskunnallinen neuvonta ja paperiasiat

Haastateltavien kertomusten erityispiirteenä näkyy täydellinen tietämättömyys palvelujärjestelmien ja yhteiskunnan toimivuudesta. Eräs haastateltava kertoo palvelujärjestelmän oppimisen lisänsen hänen itsenäisyyttään ja yhteiskunnassa pärjäämistään:

"Kun tulin tänne, ajattelin, että kaikki on vaikeaa Suomessa. En osannut kieltä enkä mitään. En tiennyt Kelasta, sosiaalitoimesta, poliisista, en mistään. Minun elämäni oli vaikeaa. Olin yksin kotona ja pelkäsin kaikkea. En tiennyt kuka voisi auttaa... Turvakodissa minulle opetettiin kaikki... Pikkuhiljaa opettelin ja nyt 95 prosenttisesti osaan kaiken. Nyt minä uskallan ja osaan tehdä kaiken itsenäisesti... Osaan kulkea yksin julkisilla liikennevälineillä, tiedän mikä bussin numero menee minnekin. Osaan itse käyttää pankkia... Nyt en pelkää. Olen vahva nainen." (N5)

Haastatteluissa tuli myös selkeästi esille, että henkilökunnan on neuvottava asiakasta kädestä pitäen esimerkiksi eri hakemusten täytössä sekä paperi- että sähköisessä muodossa.

”Turvakodissa he auttoivat minua poliisiasiassa ja oleskelulupa-asiassa. Sitten he kertoivat mitä sosiaali tekee, mitä Kela tekee. Ennen minä en ymmärtänyt mitään.” (N5)

”... Papereiden täyttämisessä olisin tarvinnut apua ja neuvoja, en oikein ymmärtänyt aina, mitä papereita täytettiin ja miksi. Olisi ollut hyvä ymmärtää paremmin.” (N4)

”Turvakodissa sain apua kaikkiin paperiasioihini, poliisiin, lakimieheen, suomen kielen opiskeluun, kaikkeen. Kaikki apu oli hyvää ja nyt on asiat ovat paremmin.” (N3)

- Arjessa selviäminen ja vanhemmuuden tukeminen

Arjessa selviäminen nousi haasteeksi erityisesti yhden haastateltavan kertomuksessa. Kertomuksessa korostui hankaluus pärjätä arjessa sen vuoksi, että haastateltava ei tiennyt tai osannut toimia yhteiskunnassa. Hän kertoi ylpeänä kokemuksistaan itsenäisestä arjessa selviämisestä opittuaan näitä asioita turvakodissa.

”Kun tulin tänne, ajattelin, että kaikki on vaikeaa Suomessa. En osannut kieltä enkä mitään. En tiennyt Kelasta, sosiaalitoimesta, poliisista, en mistään. Minun elämäni oli vaikeaa. Olin yksin kotona ja pelkäsin kaikkea. En tiennyt kuka voisi auttaa... Turvakodissa minulle opetettiin kaikki... Pikkuhiljaa opettelin ja nyt 95 prosenttisesti osaan kaiken. Nyt minä uskallan ja osaan tehdä kaiken itsenäisesti... Osaan kulkea yksin julkisilla liikennevälineillä, tiedän mikä bussin numero menee minnekin. Osaan itse käyttää pankkia... Nyt en pelkää. Olen vahva nainen.” (N5)

Haastateltavat, joilla oli lapsia kertoivat saaneensa tukea vanhemmuuteensa muun muassa lastenhoidon muodossa. Seuraavalle äidille oli tärkeää myös lapsen saama vertaistuki.

N2: *”...Pystyin myös jättämään lapseni heidän hoitoonsa.”*

H2: *”Oliko sinulle helppoa jättää hänet työntekijöille?”*

N2: *”Kyllä koska luotin heihin.”*

H2: *”Pitkö lapsesi siitä?”*

N2: *”Mmmmm (kyllä). Hän leikki siellä monien lasten kanssa, joilla oli samankaltaisia kokemuksia.”*

- Omien oikeuksien tunnetuksi tekeminen

Haastattelussa tuli selväksi, että turvakotiin tullessa haastateltavilla ei juuri ollut minkäänlaista tietoa omista oikeuksista tai velvollisuuksista ihmisenä, naisena, äitinä tai vaimona. He kertoivat, että oli tärkeää saada tietoa omista oikeuksista.

”... Ennen en tiennyt, mitkä olivat minun oikeuteni ja miten ovat lapsen huoltokysymykset avioerossa. Mikä on laki kun eroaa. Ennen kuin menin turvakotiin yritin selvittää mitä pitää tehdä tilanteessani, koska mieheni oli kiinnostunut vain lapsesta. Mutta turvakodissa autettiin ja kerrottiin oikeuksistani, ja ettei mieheni voisi ottaa lastani pois minulta.” (N1)

”Ensinnäkin en tiennyt sääntöjä, lakia täällä Suomessa. Olen eroamassa enkä tiennyt mitkä avioeron edut ja haitat ovat, opin myös näitä asioita turvakodissa. Sitten turvallisuuteni, he kertoivat minun olevan turvassa ja ettei minun tarvitse huolehtia siitä ja niin edelleen jos olen eroamassa. Ja sitten ne paperiasiat kuinka ne etenevät. Siinä se oli. Ja he kertoivat minulle, ettei minun tarvitse huolehtia näistä asioista täällä Suomessa. Joten opin sen ja ettei minun tarvitse huolehtia jos eroan tai mitä tahansa.” (N2)

”Ensimmäisinä päivinä sain neuvoja lähestymiskiellon, avioeron, lasten valvojan ja muiden asioiden kanssa.” (N4)

- Katto pään päälle ja lahjoitukset

Eräälle haastateltavista jo pelkkä tieto turvallisesta yöpymispaikasta oli helpottavaa. Moni asiakas oli kertonut myös ystävilleen avun saannin mahdollisuudesta.

H2: *”Oliko joku saamasi apu muita tärkeämpää?”*

N4: *”Jo tieto siitä, että on mahdollista saada apua ja voin kertoa paikasta, että voi saada apua. En mainosta, mutta se helpottaa, kun tietää, että joku välittää.”*

H2: *”Mitä sinä tarvitsit?”*

N2: *”Kodin, sängyn, jossa voi nukkua, paikan missä elää, ruokaa. Ja jotain sellaista.”*

Elämiseen tarvittavien perusasioiden lisäksi haastateltavien puheessa korostui lahjoituksena saatujen vaatteiden tärkeys. Haastateltavat kertovat:

”He hoitivat lapsia ja saimme vaatteita...” (N4)

”... Ja he myös tarjosivat kaiken mitä tarvitsin lastani varten... He antoivat meille myös vaatteita.” (N2)

- Lastenhoitoapu

Kaikki ne naiset, jotka tulivat turvakotiin lapsen kanssa, kertoivat saamansa lastenhoitoavun auttaneen ja helpottaneen omaa vaikeaa tilannettaan.

”Sain apua silloin kun sitä tarvitsin. He jopa vahtivat lapsiani, jotta sain tehtyä asioitani. Se oli todella iso apu. Kun on yksin lasten kanssa, on vaikeaa, kun on itsekkin kriisissä ja sekaisin. Ei välttämättä edes tajua, miten paljon lapset tarvitsevat apua.” (N4)

”Kun olin siellä, sain jättää minun lapseni sinne lyhyeksi ajaksi, kun hoidin minun asioita.” (N1)

”Saatoin jättää myös lapseni heille. (Se oli helppoa...) koska luotin heihin.” (N2)

- Vapaa-ajan ryhmät

Eräs haastateltava korosti voimakkaasti vapaa-ajan ryhmien tärkeyttä ja monipuolisuutta. Hän antoi myös rohkaisevaa palautetta ryhmien järjestämisestä ja kokoon kutsumisesta:

”... Ja sitten se mitä meidän kanssa tehtiin niin kuin viihdykettä kuten puhutaan, tanssitaan, juodaan kahvia, zumbataan, syödään, jutellaan siitä mitä teidän maassa tehdään, millaisia tapoja teidän maassa on... Miten minä sanoisin... Ollaksemme yhdessä ja tutustuaksemme toisiimme... Työntekijän ei pitäisi hyväksyä ensimmäistä kieltävää vastausta pyytäessään asiakasta mukaan...” (N6)

Myös toinen haastateltava muisteli iloisena ryhmiä ja mitä ryhmissä tehtiin:

”Teimme ruokaa, käsitöitä, piirsimme, opettelimme suomea ja keskustelimme muiden naisten kanssa... Minä piirsin ja askartelin paljon erilaisia kortteja.” (N5)

- Oma työntekijä

Olimme kiinnostuneita henkilökunnan työtehtävien jakautumisesta asiakkaan näkökulmasta, joten kysyimme asiakkailta, oliko heillä ollut juuri heihin perehtynyttä työntekijää. Tästä oli tiin montaa mieltä. Vastauksista paistaa kuitenkin tyytyväisyys heidän asioidensa hoitoon eri työmenetelmillä.

H1: *Oliko sinulla oma työntekijä, joka hoiti juuri sun asioita Mona-kodissa?”*

N1: *”Joo joo oli. Hän... eeee... hän auttoi ja puhui kaikesta, auttoi kaikkien periasioiden kanssa. Oli siellä myös minun kielinen työntekijä, hän auttoi vaikka kääntämään kirjeitä ja keskusteli minun kanssa.”*

Yksi haastateltavista koki erityisen hyvänä sen, että kaikki työntekijät toimivat yhdessä asiakkaan kanssa. Seuraavassa sitaatissa haastateltava nostaa esille kokemuksen monen työntekijän kanssa työskentelystä:

H2: *"Oliko sinulla Mona-kodissa omaa työntekijää?"*

N4: *"Ei, kaikki auttoivat. Se oli hyvä, koska sain erilaisia ajatuksia ja näkökulmia eri ihmisiltä."*

- Kieli

Haastateltavat kertoivat oman äidinkielen käytön tulkin välityksellä helpottaneen virka-asoidensa hoitoa.

H2: *"Haluaisitko kertoa kielestä, saitko palveluita turvakodissa omalla kielelläsi?"*

N2: *"Kyllä."*

H2: *"Kuinka se oli mahdollista?"*

N2: *"Se oli hyvä. Varsinkin kun asia koski lasta, kursseja tai opiskelua, oli minulla joka kerta tulkki. Turvakodissa."*

H2: *"Se on hyvä. Oliko helppo saada tulkki?"*

N2: *"Kyllä, koska en puhu englantia niin hyvin. Ja silloin en myöskään puhunut suomea. Joten tarvitsen (tulkin). Koska on tärkeää selventää kaikki."*

"Käytimme tulkkia kerran kuukaudessa sosiaalityöntekijän käydessä. Käytimme tulkkia myös kun puhuin asioistani (tukikeskustelut)... Joskus tulkki oli mukana lääkäriasioissa." (N5)

Seuraavat haastateltavat puhuivat omasta mielestään niin hyvää englantia, että pystyivät täysin ilmaisemaan itseään ja tuomaan itsensä ymmärretyksi myös tunnetasolla. Toisaalta haastateltavan mielestä myös henkilökunnan englannin kielen taito oli niin hyvää, että kommunikointi onnistui ilman tulkkia.

"Mielestäni olimme tarpeeksi lähellä englanniksi. Olimme tarpeeksi lähellä tunteissa, mielialoissa, ja kaikessa... Uskon, että lopputulos oli sama, vaikka olisin puhunut omaa äidinkieltäni. En tarvinnut tulkkia, en tuntenut itseäni vammaiseksi ilman omaa kieltäni, ei ei. Ei ollenkaan." (N6)

"Minulta kysyttiin tarvitsenko tulkkia, mutta he (henkilökunta) puhuvat niin hyvää englantia, ettei tarvittu tulkkia." (N4)

- Moniammatillisuus

Haastateltavat puhuivat moniammatillisuudesta liittyen muun muassa lastensuojeluun tai aikuissosiaalityöhön.

”Turvakodissa ollessani sain lausunnon turvakodissa asumisesta. Sen kanssa sosiaalityöntekijäni sai hankittua minulle asunnon.” (N3)

”Mona-koti auttoi minua paljon, mutta sosiaalityöntekijä auttoi myös. Yhdessä ne auttoivat paljon. Lastensuojelu auttoi enemmän lapsia... Olen kiitollinen molemmista avuista.” (N4)

- Kriisi- ja traumatyö sekä lasten saama apu

Haastateltavat kertoivat olleensa peloissaan turvakotiin tullessaan. Haastateltava kertoi siitä, millaiseksi hän koki olonsa tullessaan turvakotiin. Hän korosti fyysisen kosketuksen, halauksen positiivista merkitystä.

”Aivan alussa olin tietysti, jos minun piti puhua minun tunteistani, minun omista tunteistani, olin peloissani, olin hyvin peloissani... Itkin ja pelkäsin ja työntekijä vain halasi minua. Se oli niin hyvä.” (N6)

Seuraavassa sitaatissa haastateltava kertoo, miten hänen kriisinsä käsittely eteni Monakodissa ja miltä se tuntui.

”Monella tavalla tunsin itseni vahvemmaksiksi. Ensinnäkin työntekijät puhuivat kanssani tilanteistani ja etten ole ainoa. Niin voi tapahtua... Tietysti tunsin itseni vahvemmaksiksi monella tavalla... ja oli todella hyvä minulle puhua tapahtuneesta ja tietää, etten ole ainoa. Se mitä tapahtui oli tarkoitettu tapahtuvaksi. Et voi välttää, voit vain olla tarpeeksi vahva ja kestää” (N6)

Seuraava haastateltava tuli turvakotiin lastensa kanssa. Kysymykseen lasten saamista avuista hän kuitenkin antoi kehittäväää palautetta ja korosti lastensa saamaa apua lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä. Haastateltava erittelee saamaansa ja tarvitsemaansa apua:

H2: *”Autettiinko lapsiasi turvakodissa, puhuiko joku lasten kanssa asioista?”*

N4: *”Ei. Ei kukaan. Mutta lapseni puhuivat kyllä tapahtumista toisille lapsille, ja kaikille, jotka jotain asiasta kysyivät.”*

H2: *”Olisiko mielestäsi lasten kanssa pitänyt puhua tapahtuneesta?”*

N4: *”Kyllä. He olisivat saaneet tavallaan luvan tunteilleen ja ajatuksilleen. Lastensuojelu puhui, mutta sosiaalityöntekijät eivät olleet turvakodissa koko ajan. Henkilökunta olisi voinut myös puhua lasten kanssa. Lapsia kyllä auttoi työntekijöiden kanssa oleminen. Vanhin lapseni kyllä muistaa edelleen mitä tapahtui.”*

- Vertaistuki

Viisi kuudesta haastateltavasta koki ryhmämuotoisen vertaistuen erityisen tärkeänä.

N2: *"Jos olet surullinen, tarvitset jonkun jolle puhua. Meillä oli näitä ryhmiä myös. Pidettiin ryhmä ja jaettiin ajatuksia toisillemme... Itkimme kaikenlaisia hetkiä... Ja jaoimme kokemuksen. Annoimme toisillemme myös niin kuin positiivisia sanoja siellä."*

H2: *"Kuinka se auttoi?"*

N2: *"Se on niin kuin minun surullisuuteni myös. Ajattelen, että minun pitää olla vahva, minä en ole ainoa tässä tilanteessa. On muita, joiden tilanne on paljon pahempi kuin minulla. Silloin ajattelen, että en ole yksin."*

H2: *"Oliko helppoa puhua ryhmässä?"*

N2: *"Tottakai ensimmäistä kertaa, kun menin ryhmään, oli se hyvin tunteellista. Itkin. Mutta sitten kun kävin siellä koko ajan se ei ollut mitään, me nauroimme ja sitten oih meidän täytyy olla vahvoja. Voimme selviytyä tästä siten. Antamalla positiivisia ajatuksia toisillemme."*

"Aina kaikki ihmiset ajattelevat, että vain minulla on väkivalta perheongelmana. Kaikki naiset puhuivat omista ongelmistaan (ryhmässä). Sitten ajattelin, että ei se mitään, kaikilla on sama ongelma. Rauhoituin vähän, kun ymmärsin etten ole ainoa, kaikilla on sama ongelma (turvakodissa)." (N5)

- Yksilökeskustelu eli tukikeskustelu

Kaikki haastateltavat eivät kokeneet tarvitsevana keskusteluapua. Seuraavassa esimerkissä haastateltava oli mielestään turvakodissa niin lyhyen ajan, ettei ehtinyt usein osallistua tukikeskusteluun. Hän kuitenkin sai halutessaan keskusteluapua.

H2: *"Saitko keskusteluapua kun tarvitsit?"*

N4: *"Joo, silloin kun halusin, mutta olin siellä niin vähän aikaa. He kysyivät oletko varma ettet halua jutella, ja sanoin että olen varma."*

Ne haastateltavat, jotka ottivat tarjotun keskusteluavun vastaan, kertoivat kokeneensa sen hyvänä. Seura ja mahdollisuus omista kokemuksista puhumiseen oli tärkeää.

"He auttoivat. Pystyin puhumaan kokemuksistani, he aina auttoivat minua. Minulle oli tärkeää se, ettei tuntunut yksinäiseltä..." (N1)

Seuraava haastateltava korosti spontaaniuden, nauramisen ja ilon tärkeyttä. Keskustelu vihaisista ja ahdistavista asioista ja niiden synnyttämän "mörrimöykyn" huumorisoiminen yhdessä haastateltavan kanssa oli ollut voimaannuttava kokemus.

"Se oli ennen kaikkea tämä keskustelu, vain yksinkertainen keskustelu. Kun työntekijä tulee aina erityisesti iltaisin ja me vain juttelemme. Se merkitsee paljon... Oli tosi kivaa oppia nauramaan! Me nauroimme... Me nauroimme minun ex-mieheeni liittyville asioille ja se sai oloni hyväksi. Nauraminen otti pois vihaiset tunteet, jotka voivat myrkyttää. Vaihtaa sen johonkin

niin kuin... Se ei ole sen arvoista. Se ei ole itsesi sairastuttamisen arvoista. Laittaa itsesi kärsimään, ei. Meidän naurumme oli mahtavaa!” (N6)

9.2 Haastateltavien kokemus saaduista palveluista

Tämän yläteeman alle syntyi kaksi alateemaa; kehittämisehdotukset ja positiiviset kokemukset. Teemahaastattelussa haastateltavalla oli mahdollisuus antaa palautetta ja kehittämisehdotuksia koskien turvakotia ja turvakodin palveluita. Tätä mahdollisuutta käytti yksi haastateltavista. Hän antoi suoraa palautetta. Muiden haastateltavien kohdalla palaute oli poimittavissa yleisesti koko aineistosta. Kehittämiskohdiksi turvakodissa haastateltavat mainitsivat lasten saaman avun, paperiasiat sekä yksityisyyden.

- Paperiasiat

Seuraavassa sitaatissa haastateltava kertoo, että olisi kaivannut enemmän apua ymmärtääkseen paremmin paperiasioiden merkityksen.

H2: *”Olisitko tarvinnut jotain enemmän turvakodilta?”*

N4: *”Ei... okei, avioeron kanssa tarvitsin jonkun, joka todella auttaa papereiden kanssa, ja siinä sain kyllä apua, mutta olisin voinut saada apua enemmänkin... Ehkä papereiden täyttämiseksi olisin tarvinnut apua ja neuvoja. En oikein ymmärtänyt aina, mitä papereita täytettiin ja miksi. Olisi ollut hyvä ymmärtää paremmin.”*

- Yksityisyys

Yksi haastateltava pohti yksityisyyden katoamista turvakodissa johtuen henkilökunnan työvuoroon kuuluvista kierroista huoneissa. Hän osoittaa ymmärtävänsä tämän kuuluvan työn luonteeseen, mutta se kertoo sen varsinkin alussa olleen odottamatonta.

H2: *”Oliko turvakodissa jotain, jota oli mielestäsi liikaa tai mitä et tarvinnut?”*

N6: *”Ehkä koska me olemme niin peloissamme, ehkäpä henkilökunnan tuleminen huoneisiin niin usein. Aamulla, illalla, iltapäivällä. Joskus en osannut odottaa sitä, oikeastaan silloin alussa, koska en ollut tottunut siihen. Mutta ajattelin, että huoneeseen tuleminen kuuluu teidän työhönne. Ajattelen, että näin sen pitääkin olla... Mutta ehkä olisin kaivannut enemmän yksityisyyttä.”*

Toisten asiakkaiden aiheuttamat elämisen äänet olivat häirinneet yhtä haastateltavista hänen muutenkin vaikeassa elämäntilanteessaan. Toisaalta hän itsekin äitinä ymmärsi lapsiperheen arkea. Kokonaisarvio turvakodista oli kuitenkin hyvä.

H2: *”Mitä pidit turvakodista?”*

N4: *”Se oli hyvä. Muut asukkaat pitivät välillä kovaa meteliä ja lasten oli vaikea nukkua, mutta muuten se oli hyvä. Olin itse tapauksen jälkeen masentunut*

ja sairastuin, mutta minullakin on lapsia, ymmärrän kyllä, että lapsista lähtee ääntä.”

Positiivisiksi kokemuksi mainittiin toiminnalliset ryhmät, kokonaistyytyväisyys koko turvakodissa vietetystä ajasta sekä kaikkien henkilöiden välinen läheisyys turvakodissa.

- Toiminnalliset ryhmät

Erityistä kiitosta saivat henkilökunnan järjestämät toiminnalliset ryhmät.

”Minun täytyy kertoa teille se (toiminnalliset ryhmät) idea on mahtava! Jatkaa samaan malliin!!! Jatkaa, tehkää vain niin, se auttaa ja on kiva, jos myös naiset tai tytöt turvakodista osallistuvat. Älkääkä uskoko ensimmäistä kieltäytymistä. Niin kuin vastausta. Koska me olemme peloissamme siellä. Me olemme pahasti satutettuja. Sydämemme ovat aika rikutut. Ja olemme peloissamme. Mutta tehkää vain niin, pyytäkää vain kahville tai tanssimaan tai leipomaan piirakkaa tai juomaan kahvia!” (N6)

Sitaatissa haastateltava kuvailee yhteisten hetkien spontaania kokoon kutsumista erilaisen toiminnallisen merkeissä kuten tanssiminen, leipominen tai vain kahvin juonti. Hän korostaa asiakkaiden osallistamista ryhmiin. Kriisissä henkilön voi olla vaikeaa lähteä mukaan spontaaniin toimintaan ja sen vuoksi onkin hyvä suostutella asiakasta mukaan useamman kerran kuten haastateltava edellä kehottaa.

- Kokonaistyytyväisyys

Haastateltavien kokonaisuustyytyväisyys Mona-kodista oli hyvä. Seuraava haastateltava ei osannut eritellä mikä turvakodissa oli erityisen hyvää.

”Turvakoti on hyvä... Kaikki on hyvää turvakodissa.” (N3)

Eräs haastateltava koki myös tyytyväisyyttä yleisesti turvakodissa viettämisestään ajasta. Haastateltava kertoo turvakodin monikulttuurisuudesta ja ystävällisestä ilmapiiristä seuraavaa:

”Kaikki olivat minulle ystävällisiä eikä minulla ollut ongelmia kenenkään kanssa. Turvakodissa asuu eri maalaisia ihmisiä ja kaikki ovat ystävällisiä. Tullessani turvakotiin olin surullinen, sitten minä ajattelin, että turvakodissa ihmiset ovat minun siskojani, kuin samaa perhettä. Minä vähän unohdin ongelmiani. Kaikki työntekijät olivat minulle ystävällisiä, kaikki auttoivat, kaikki auttoivat minua paljon.” (N5)

Yhdellä haastateltavista oli ennakoasenne ennen tuloaan turvakotiin, mutta Mona-koti osoitautui hänelle positiiviseksi yllätykseksi. Tilanteessa jäi epäselväksi mistä ennakoasenne joh-

tui tai keneltä se oli lähtöisin. Asiakas lähti turvakodista kuitenkin äärimmäisen tyytyväisenä saamiinsa palveluihin.

”Olin kuullut niin paljon pahoja asioita turvakodeista ja miten kauheita paikkoja ne ovat. Minulle olikin valtava yllätys, että se ei ollutkaan niin. Tunsin oloni hyväksi ja tunsin oloni turvallisiksi... Minun pitää sanoa, että tunsin oloni paljon paremmaksi, kuin olisin voinut kuvitella. Minulla on hyviä muistoja sieltä ja se oli hyvää aikaa. Kenenkään ei pitäisi pelätä turvakotia. Tiedän, että turvakoti sanana millä tahansa kielellä kuulostaa aika pelottavalta. Mutta ei se ole, ei se ole niin.” (N6)

- Kuin perhe

Usean haastateltavan puheista välittyi sana perhe. Turvakoti rinnastettiin omaan perheeseen, joka fyysisesti oli kaukana.

”Kun olin kotimaassa minulla oli perhe ympärillä. Turvakodissa olivat he. He autoivat minua, olivat kuin perhe. Kun menin sinne, siellä oli aina joku minun kanssa, ei tarvinnut olla yksin. Koska kotimaassa menen minun äidin taloon, mutta täällä on minun lapsi, enkä voi mennä minnekään. Sen takia olin pahassa tilanteessa.” (N1)

”Me olimme hyvin läheisiä. Me olimme kuin perhe.” (N2)

”... Tullessani turvakotiin olin surullinen, sitten minä ajattelin, että turvakodissa ihmiset ovat minun siskojani, kuin samaa perhettä. Minä vähän unohdin ongelmiani... (N5)

”Mona-kodissa välitettiin niin kuin äiti välittää lapsistaan. Olin kuin perheeni kanssa, turvassa ja autettuna turvakodissa. He huolehtivat minusta, jos lähdin johonkin ja autoivat aina joka asiassa. Tunsin välittämistä.” (N4)

9.3 Haastateltavien kuulumiset turvakotiasumisen jälkeen

Poimimme aineistosta selkeästi esiin nousevat ja toistuvat teemat kuten oman kodin tärkeys, opiskelu ja työssäkäynti sekä itsenäisyys.

- Oma koti

Haastateltavien puheesta nousi erityisesti esille oman kodin tärkeys. Eräs haastateltava kertoi saaneensa asunnon kaupungilta saatuaan turvakodilta todistuksen asumisesta turvakodissa. Hän oli siitä hyvin kiitollinen.

H1: *"Millainen se (uusi koti) on?"*

N6: *"Mahtava! Rakastan sitä!"*

H2: *"Oma pieni pesä."*

N6: *"Kyllä, aivan."*

H2: *"Hankitko pinkit verhot?"*

N6: *"Minulla on punaiset. Ja mustaa ja valkoista! Minulla on kaikkia yhdistelmiä."*

Myös seuraavat sitaatit ovat esimerkkejä oman kodin tärkeydestä:

"Minä en kerro kenellekään, että olen saanut asunnon. Vain vanhempani tietävät. Muille en puhu. Kaikki luulevat, että asun vielä turvakodissa." (N5)

"Minä haluan nopeasti kodin, oman kodin. Asun nyt ystäväni luona." (N3)

"Joo, rakastan sitä (asuntoa)... Päätin etten pakene enää. Ei se ole oikeaa elämää, jos joutuu koko ajan muuttamaan ja pakenemaan... En jaksa enää aloittaa alusta kaikkea, odottaa lapselle uutta päiväkotipaikkaa, toiselle koulupaikkaa, uusia kavereita, uutta ympäristöä." (N4)

- Opiskelu ja työ

Haastateltavista yksi oli työllistettynä, yksi työttömänä ja neljä opiskeli suomea työvoimatoimiston kurssilla. Usean haastateltavan opiskelumotivaatio oli korkea. Eräs heistä oli erityisesti sisäistänyt ammattikoulutuksen tärkeyden ja hänellä oli selvä suunnitelma työllistymisensä loppuessa. Hän koki työllistettynä olemisen positiivisena myös suomen kielen oppimisen kanalta ja piti omasta työstään.

"Määräaikainen työsopimukseni loppuu syyskuussa. Sen jälkeen haluan mennä opiskelemaan. Olen hakenut kurssille, joka kiinnostaa minua, työvoimatoimiston kautta... Mutta tarvitsee jonkun koulutuksen, jonkun todistuksen... Pitäisi olla suomalainen tutkinto, että voi saada vakituisen työpaikan." (N1)

Myös muiden haastateltavien puheista kävi ilmi opiskeluinto ja työorientoituminen. Kaikilla haastateltavilla oli jonkinlainen suunnitelma tulevaisuutensa varalle.

"Joo minä ajattelin mennä päiväkotiin tai vanhustyöhön, kun siitä on koke-musta. Opettaja sanoi, että ehkä se on liian raskasta, koska olen niin pieni (naurua). Mutta haluan päiväkotiin. Kysyin sieltä ja heti he sanoivat, että he ottavat minut. Eli menen sinne. Lapsilta oppii helposti suomea." (N4)

"Minä olen ollut työharjoittelussa ja suomen kielen kurssilla. Nyt minut on hyväksytty toiselle suomen kielen kurssille. Jatkossa haluan opiskella uuden am-matin. Oma ammattini on täällä erilainen kuin kotimaassani. Suunnittelen opiskelevani lähihoitajaksi." (N5)

"Nyt opiskelen suomen kieltä. Sen jälkeen haluan ammattikorkeakouluun. Tä-mä on suunnitelmani... Oma tutkintoni ei sellaisenaan kelpaa Suomessa." (N6)

Joidenkin haastateltavien puheista kuului pärjäämisen tahto ja kova yrittäminen. Kuten kaksi heistä toteaa, se ei ole aina niin helppoa:

"... Minä haluan löytää aina töitä, mutta se ei ole helppoa... Minä haluan työskennellä niin kovasti. Työvoimatoimistosta haluan päästä kokkurssille. Sanoisin, että ehkä olen niin huono, kun en pääse. Hän vastasi eeei, et sinä ole huono, on vaan niin monta monta hakijaa. Pitää odottaa taas. Mutta mitä voin tehdä?... Minä haluan yrittää... Mutta ei..." (N3)

"... Kiinnostaa catering- tai kuljetusala, taksikuski. Ja sen minä osaan. Mutta tarvitsee jonkun koulutuksen, jonkun todistuksen... Sitten myöhemmin, kun on todistus töistä, sitten voi mennä ammattikouluun. Pitäisi olla suomalainen tutkinto, että voi saada vakituisen työpaikan." (N1)

Aineistosta nousi esille myös toive työllistymisestä. Eräs haastateltava ei halunnut kuormittaa sosiaalijärjestelmää vaan ansaita rahansa ja elättää lapsensa itse. Hän koki työn saamisen myös auttavan lapsensa tulevaisuutta.

"Toivottavasti saan työtä. Se on ainoa mitä toivon... En tietenkään halua koko elämäni pyytää Kelan rahoja. Haluan saada työpaikan. Tietysti myös lapseni tulevaisuuden kannalta." (N2)

- Itsenäisyys

Kuudesta haastateltavasta viisi oli pystynyt irtautumaan väkivallasta ja eli itsenäistä elämää. Haastateltavat, joilla oli lapsia, olivat edelleen yhteydessä väkivallan tekijään, mutta vain lasta koskevista asioista. Isät osallistuivat myös lasten hoitoon ottamalla lapset luokseen.

"Me olemme kuin ystäviä (ex-miehen kanssa). Kun on hänen vuoronsa hoitaa lasta, hakee hän lapsen päiväkodista, se on hänen vastuunsa. Me olemme ystävällisissä väleissä ja me enimmäkseen puhumme lapsen asioista." (N2)

"... Yritämme (miehen kanssa) lapsen takia olla kavereita." (N4)

Yhdellä haastateltavista oli lasten hoidon suhteen vuoroviikkokäytäntö isän kanssa. Haastateltava koki vuoroviikkokäytännön omalta kannaltaan vaikeaksi, mutta lapsen kannalta hyväksi.

"Tuntuu tosi pahalta, kun lapsen takia yritti, että kaikki olisi normaalia. Ja nyt hän on viikon minun kanssa ja viikon miehen kanssa, jolla on jo uusi perhe. Ja minusta tuntuu tosi pahalta. Tällä hetkellä minulla ei ole muuta perhettä, on hyvä kun (lapsi) asuu minun kanssa ja isän kanssa. Kun hän on isän luona, minä urheilen ja opiskelen. Kun hän on minun kanssa ja haen hänet päiväkodista, sitten olen koko ajan hänen kanssa. En voi tehdä mitään omia juttuja." (N1)

Väkivallasta irtautumisen vaikeus korostui erään haastateltavan puheissa. Hän kertoi saaneensa oman asunnon turvakotijaksonsa päätteeksi ja jatkaneensa yhteydenpitoa väkivallan tekijän kanssa koko ajan. Puolen vuoden itsenäisen asumisen jälkeen oli mies saanut taivuteltua haastateltavan palaamaan takaisin luokseen. Miehen lupauksista huolimatta väkivalta jatkui lähes välittömästi:

”...Turvakodista muutin omaan kotiin, jossa asuin kuusi kuukautta. Sitten mieheni pyysi minut takaisin luokseen. Hän pyysi anteeksi ja lupasi, että kaikki olisi hyvin, ettei hän löisi minua uudestaan. Hän sanoi olevansa sairas, ettei kukaan auta häntä. Sitten minä menin... Sitten hän sanoi, ettei halua minua enää. Mitä... Sanoin o-ou, se ei ole hyvä, hän teki samoin kuin aikaisemmin... Hän löi minulta hampaan irti. Hän avasi ikkunan ja heitti minun kaikki tavarani ikkunasta.” (N3)

10 YHTEENVETO

Yhteenvedossa peilaamme tutkimuskysymyksiä, käsittelemäämme teoriaa, aineiston analyysiä ja omaa tulkintaa toisiinsa.

10.1 Yhteenvedo haastateltavien palvelukokemuksista

Ojurin (2004,170) tutkimuksessa esiin nousi vertaistuki, empaattinen vuorovaikutus turvakodin työntekijöiden kanssa, turvakotien tarjoama tieto irtautumisprosessista ja omista oikeuksista, tietous lainsäädännöstä ja mahdollisista tukijärjestelmistä, sekä konkreettinen auttaminen vaikeissa tai mahdottomilta tuntuissa asioissa kuten rikosilmoituksen teossa tai lähestymiskiellon hakemisessa. Täsmälleen samat asiat korostuivat myös omassa tutkimuksessamme. Tästä vedämmekin johtopäätöksen, että väkivaltaa kohdannut nainen kansalaisuudesta tai kulttuuritaustasta riippumatta tarvitsee juuri näitä asioita väkivallasta selvitäkseen.

Vaikka haastateltavamme eivät käyttäneet puheissaan sanaa palveluohjaus, kuvailemme meidän mainitsemiaan asioita tällä sanalla. Palveluohjaus kokoo yhteen kaikki ne toimet, joilla asiakasta liitetään osaksi yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmiä sekä itsenäisen toiminnan ja hänen oman prosessinsa edistämiseksi. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi Kelassa asiointimisen harjoittelua yhdessä työntekijän kanssa sekä perusarjessa toimimista kuten kaupassa käyntiä. (Toimintakertomus 2012.) Yhteiskunnallisella neuvonnalla tarkoitamme palveluohjauksen kautta opetettavaa ja tutuksi tehtävää palvelujärjestelmää sekä toimimista yhteiskunnassa itsenäisesti ja täysivaltaisena suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. Eräs haastateltava oli mielestämme yhteiskunnallisen osaamisensa puitteissa verrattavissa kuin pieneen lapseen. Turvakodissa ollessaan hän koki oppineensa kaiken, voimaantui ja rohkaistui toimimaan täysin itsenäisesti.

Virka- ja paperiasioiden hoidossa on huomioitava, että turvakotiin tulevilla asiakkailla ei suomen kielen taidon puutteen lisäksi välttämättä ole myöskään luku- tai kirjoitustaitoa. Jo se velvoittaa auttamaan maahanmuuttaja-asiakasta häntä koskevien paperiasioiden hoidossa. Turvakodin asiakkaiden erityispiirteenä usein näkyy täydellinen tietämättömyys palvelujärjestelmien ja yhteiskunnan toimivuudesta. Tästä johtuen henkilökunnan on neuvottava asiakasta kädestä pitäen esimerkiksi eri hakemusten täytössä sekä paperi- että sähköisessä muodossa. On tärkeää ottaa huomioon, että useilla turvakodin asiakkaista ei ole minkäänlaisia atk-taitoja ja jopa tietokoneen käynnistäminen on uusi opittava taito. Paperiasioiden hoitamisen tarkoituksena on asiakkaan henkilökohtaisen suunnitelman eteneminen sekä itsenäistyminen.

Arjessa selviäminen tarkoittaa kaikkia niitä toimia, mitä ihmisen pitää tehdä arjesta selvitäkseen. Kuten yllä olevasta sitaatista huokuu, koki haastateltava oppineensa kaiken turvakodissa. Kun yhteiskunnalliset taidot ovat olemattomat, ja henkilö joutuu vakavaan kriisiin, voi näiden seuraus olla totaalinen lamaantuminen. Tällöin arkirutiineista selviäminen voi olla kuin kiipeämistä pystysuoraa vuorenrinnettä ilman mitään apuvälineitä.

Esimerkkinä arkirutiineista selviämisessä on ruokakaupassa käynti lapsen kanssa: Perusarjessaan kantasuomalainen käy sen kummemmin ajattelematta lähimmässä ruokakaupassa ostoksilla ja tulee sieltä ruokakassi kädessä kotiin. Mona-kodin traumatisoituneelle asiakkaalle tämä ei ole välttämättä yksinkertaista. Ensin pitää pystyä nousemaan sängystä, peseytymään, pukeutumaan ja miettimään mitä kaupasta tarvitaan, jotta voi syödä jotain sellaista mitä mieli tekee, ja mikä on terveellistä ja tarpeellista kuten hedelmät ja shampoo. Pitää tuntea ja pystyä kulkemaan reitti kauppaan. Kaupassa pitää pystyä itsenäisesti päättämään mitä sieltä ostaa. Tämän lisäksi ostokset täytyy löytää oikealta hyllyltä. Pitää tietää mikä tuote mahdollisesti sisältää kiellettyjä aineita (esimerkiksi tuotteet, jotka sisältävät sika- tai nautape räisiä ainesosia). Hedelmät ja vihannekset pitää osata punnita, pitää tietää kuinka paljon rahaa on käytettävissä ja osata arvioida, kuinka paljon voi kaupasta tuotteita ostaa, jotta rahat riittävät. Pitää ymmärtää mitä myyjä sanoo ja osata maksaa ostokset. Maksamisen ja pakkaamisen jälkeen pitää pystyä kuljettamaan ostokset takaisin turvakodille. Koko kauppareissu mahdollisesti tehdään yhtä traumatisoituneen lapsen tai lasten kanssa. Näistä asioista keskustellaan turvakodin henkilökunnan kanssa ja niitä harjoitellaan yhdessä. Kriisin reaktiovaiheessa asiakas tarvitseekin konkreettisia toimintaohjeita eteenpäin menemiseen, kuten aikataulusta vuorokauteen, sekä muistuttamista ruokailuista ja hygieniasta huolehtimisessa. Myös unettomuus ja levottomuus ovat tyypillisiä oireita, ja sen vuoksi arkirutiineihin keskittyminen, kuten yllä kuvattuun kaupassa käyntiin, voi tuntua mahdottomalta. (E-Mielenterveys 2013.)

Vanhemmuuden tukeminen Mona-kodissa on neuvontaa äideille rytmityksestä ja kaikesta mikä koskee lapsen elämää sekä konkreettista ohjausta ja apua. Konkreettinen ohjaus voi käytännössä olla vauvan kylvettämisen opettamista kädestä pitäen. Äidille voidaan tehdä päiväajajärjestys, joka kertoo tunnilleen mitä päivän aikana tapahtuu aamun heräämisestä

nukkumaan menoon illalla. Aikataulu tehdään yhdessä äidin kanssa ja äiti sitoutuu aikataulun noudattamiseen. Henkilökunta muistuttaa aikataulusta tarpeen vaatiessa. Haastateltavista ei kukaan kokenut tarvinneensa tämän tyyliä palveluita. Kolme mainitsi saamansa lastenhoitoavun, ja yksi heistä toi kommentissaan esille myös lasten saaman vertaistuen toisilta turvakodissa asuvilta lapsilta. Vanhemmuuden tukemista on myös yhteisten leikkihetkien ja muun tekemisen järjestäminen lapselle ja äidille. Äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta tuetaan tällaisen toiminnan kautta. Samalla työntekijät voivat havainnoida äidin todellista jaksamista ja voimavaroja sekä äidin valmiuksia huolehtia lapsestaan. Lapsille on myös epävirallisia leikkihetkiä.

Turvakotiin tulevilla asiakkaila ei yleensä ole juuri minkäänlaista tietoa omista oikeuksistaan tai velvollisuuksistaan ihmisenä, naisena, äitinä tai vaimona. Siksi onkin tärkeää tuoda naisten tietoon muun muassa ihmisoikeudet, jokaista Suomessa olevaa henkilöä koskeva perustuslaki, tasa-arvo miehen ja naisen välillä sekä oikeudet ja velvollisuudet avioerossa, huoltajuudessa ja äitiydessä. Usein tämä tarkoittaa aivan perusasioista lähtemistä kuten että jokaisella on oikeus päättää siitä mitä päällensä pukee tai mitä ja milloin syö. Kuten edellisessä sitaatissa haastateltava kertoi, oli hän voimaantunut niin, että uskaltaa ja osaa tehdä kaiken itsenäisesti. Jos henkilö ei ole saanut, joutunut tai pystynyt tekemään minkäänlaisia päätöksiä elämänsä aikana, voi jo julkisen kulkuvälineen valinta olla lähestulkoon mahdotonta. Lääkäriin mennessä päätös bussin, metron, junan tai raitiovaunun valinnasta voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa. Aineistosta nousi vahvasti esille omien oikeuksien oppiminen turvakodin henkilökunnalta.

Moni asiakas oli kertonut ystävilleen avun saannin mahdollisuudesta, mutta myös saanut tiedon turvakodista omilta ystäviltään. Kuten aineistosta kävi ilmi, on kriisissä olevalle henkilölle jo pelkkä tieto turvallisesta yöpymispaikasta helpottavaa. Yksinkertaisesti avun hakeminen mahdollistuu, kun on ylipäänsä tieto paikasta, jonne voi hakeutua turvaan vaikeassa tilanteessa. Tarpeet yksinkertaistuvat ja asiat saavat uudet mittasuhteet, kun ei ole paikkaa minne mennä. Tutkimuksestamme selvisi, että haastateltavalle oli yhdentekevää, millainen sänky tai millaista ruokaa hän sai, kunhan hänellä oli niihin mahdollisuus.

Turvakotiin tulee yksityishenkilöiltä erilaisia lahjoituksia, jotka sisältävät kaikkea mahdollista naisten ja lasten vaatteista ruoanvalmistusvälineisiin ja huonekaluihin. Kriisitilanteessa asiakkailla ei välttämättä ole mukanaan muuta kuin päällensä olevat vaatteet. Näitä lahjoituksia käytetään asiakkaiden hyväksi ja niitä annetaan lainaan turvakodissa asumisen aikana tai omaksi asiakkaan tarpeen mukaan. Lainattavia tavaroita ovat esimerkiksi silitysrauta ja imuri. Omaksi annettavia lahjoituksia ovat yleensä vaatteet. Haastateltavat mainitsivat saaneensa lahjoituksina vaatteita ja ruokaa.

Vaikka turvakodissa asiakkaat ovat itse vastuussa lapsistaan, auttaa turvakodin henkilökunta myös lastenhoidossa. Jos äidin toimintakyky on madaltunut joko sokin tai fyysisten vammojen vuoksi, tai jos äidillä on hoidettavaan sellaisia asioita, joihin lasta ei voi ottaa, ottaa henkilökunta lapsen hoidon vastuulleen lyhyiksi ajoiksi. Haastatteluissa useampi nainen toi esiin sen, miten valtava apu voi tunnin mittainen lastenhoito olla koko perheelle.

Vaikka aineistosta nousi esiin äitien halu pitää arki turvakodissa mahdollisimman normaalina lapsille, ei se sitä kuitenkaan voi olla. Vieraassa paikassa oleminen, vieraat tavarat, vaatteet, ihmiset ja äänet hämmentävät myös lapsia. Lisäksi turvakodin arkeen kuuluu työntekijöiden asukashuoneistoissa käyminen, mikä saattaa tuntua lapsesta oudolta. Joskus tutuksi tulleen ja turvallisen työntekijän kanssa vietetty aika voi olla lapselle jopa helpottava kokemus. Lapsi voi työntekijän kanssa kiinnittää huomiota vaikka vuodenaikojen muutoksiin ja puissa kellastuviin lehtiin. Tämä voi auttaa lasta kestämaan omaa kriisiä. Lapsen oireilu voi alkaa joskus vasta kun äiti on päässyt eteenpäin omassa kriisissään. Tavallisen, jopa tylsän arjen ylläpitäminen on äkillisen kriisin jälkihoidossa tärkeää, koska toipumiseen tarvitaan arkisia kokemuksia, jotka todistavat elämän jatkumisesta. Mieleen pakkautuneet traumat pääsevät purkautumaan tarpeeksi turvallisissa olosuhteissa, jolloin oleminenkin normalisoituu. (Palosaari 2007, 50-53; Hammarlund 2010, 64-70.)

Tämä pätee myös aikuisten kanssa. Asiakkaiden raskasta ja tylsää arkea keventämään henkilökunta järjestääkin asiakkaille mahdollisuuksien mukaan erilaisia vapaa-ajan toimintoja ja ryhmiä. Esimerkiksi rauhallisen ja hiljaisen illan tai viikonlopun aikana voivat työntekijät spontaanisti kutsua asukkaat koolle pelaamaan yhdessä Mölkkyä tai juomaan kupin kahvia teemakeskustelun ohessa. Mona-kodin muita toimintamuotoja ovat vapaaehtoisten tukihenkilöiden järjestämät ryhmät ja kerhot kuten joka viikkoiset Suomi-kerho ja Unelmakerho, muut askartelu- ja luovien menetelmien ryhmät sekä retket ja ostosmatkat lähiympäristöön (Toimintakertomus, 2012).

Monika-Naiset liitto tarjoaa päivystävän puhelimen. Arkisin klo 9-17.00 välisenä aikana puhelimeen vastaa Monika-Naiset liiton Voimavarakeskus. Kaikkina muina aikoina puhelimeen vastaa työvuorossa oleva Mona-kodin työntekijä. Puhelimeen tulee ympäri vuorokauden soittoja apua tarvitsevilta maahanmuuttajanaisilta. Sosiaalityöntekijät tai muut virkamiehet voivat kysyä neuvoa tai tarjota uusia asiakkaita päivystyspuhelimen kautta. Myös monet ihmiset soittavat ja kysyvät neuvoa kuinka auttaa väkivaltaisessa suhteessa elävää ystävää tai läheistä. Usein asiakkaat soittavat saadakseen keskusteluapua kriisiytyvässä tilanteessaan. Joskus pelkkä keskusteluapu riittää. Keskustelun avulla kuitenkin luodaan luottamuksellista suhdetta työntekijän ja asiakkaan välille. Kun luottamuksellinen suhde toimii, on asiakkaan helppo kriisivaiheessa uudestaan ottaa yhteys jo entuudestaan tuttuun numeroon ja saada kriisiapua. Henkilökunta täyttää jokaisesta päivystyspuhelimeen tulleesta soitosta lomakkeen (liite 5) sekä puheluiden tilastointia että dokumentointia varten. Haastateltavista kolme oli ottanut

yhteyttä turvakotiin juuri päivystyspuhelimien kautta. Jotkut olivat aluksi tarvinneet pelkkää keskusteluapua ja tilanteen kriisiytyttyä saaneet paikan turvakodissa.

Mona-koti on Suomen ainoa salaisessa osoitteessa sijaitseva turvakoti. Kaikki ovet ovat jatkuvasti lukittuina ja tallentavat valvontakamerat kuvaavat ympäri vuorokauden taktisissa paikoissa yhteisissä tiloissa. Salainen osoite tarkoittaa käytännössä sitä, ettei osoite ole missään julkisesti saatavilla. Osoitetta ei anneta kenellekään ilman pätevää syytä. Pätevä syy voi olla esimerkiksi verkostopalaveri, joka tapahtuu turvakodin tiloissa. Tällöin osoitteen saavat palaveriin osallistuvat virkamiehet, jotka sitoutuvat pitämään osoitteen salassa. Turvakotiin tulevalle asiakkaalle ei myöskään kerrota osoitetta vaan hänet haetaan jostain sovitusta paikasta tai sosiaalityöntekijä tuo asiakkaan. Jos asiakas tulee turvakotiin taksilla, annetaan osoite puhelimitse suoraan taksikuskille kertomatta hänelle määränpäässä sijaitsevasta turvakodista. Salainen osoite ja lukitut ovet tuovat asiakkaalle turvallisuuden tunnetta. Tieto lukituista ovista ja salaisesta osoitteesta helpottaa asiakkaan oloa väkivallan takia kriisiytyneessä tilanteessa. Tämä nousi voimakkaasti esiin myös aineistosta. Usein naiset pelkäävät väkivallan tekijän etsivän heitä. Myös Cullberg (2005, 254) puhuu harhaluuloista, joita voi esiintyä pitkään jatkuneen traumatilanteen yhteydessä:

”Itsen rajojen kadottaminen suhteessa ulkomaailmaan ilmenee harhaluuloina ja/tai hallusinaatioina ilman ymmärrystä niiden luonteesta”.

Todellisuudessa asiakkaita pyydetään sammuttamaan puhelimen tai kannettavan tietokoneen gps-ominaisuus, sekä varmistamaan, ettei sosiaaliseen mediaan tallennu automaattisesti tietoa hänen sijainnistaan. Asiakkaat ymmärtävät tämän hyvin ja ovat yleensä erittäin halukkaita jopa sulkemaan puhelimensa kokonaan. Mediassa on ollut esillä Ruotsissa sattunut tapaus, jossa mies etsi ”kadonneita” lapsiaan Facebookin kautta. Valitettavasti ihmiset jakoivat miehen tekemää ”katoamisilmoitusta” ja joku tunnisti lapset ja kertoi heidän olinpaikkansa miehelle. Tämän seurauksena miehen uuden henkilöllisyyden saanut ex-vaimo, joutui pakenemaan jälleen miestään, tällä kertaa turvakotiin. Tämä kertoo myös väkivallan tekijöiden kekseliäisyydestä heidän etsiessään pakoon lähteneitä puolisoitaan. (Dagens juridik 2013.)

Olimme kiinnostuneita henkilökunnan työtehtävien jakautumisesta asiakkaan näkökulmasta, joten kysimme asiakkailta, oliko heillä ollut juuri heihin perehtynyttä työntekijää. Vastaukset olivat osittain ristiriitaisia, sillä osa oli kokenut saaneensa oman työntekijän, osa ei. Vastauksista paistaa kuitenkin tyytyväisyys naisten asioiden hoitoon eri työmenetelmillä.

Eräs haastateltava koki oman työntekijän keskittymisen juuri hänen asioihinsa positiivisena. Lisäksi työntekijä puhui hänen äidinkieltään. Yhteinen kieli auttoi muun muassa käytännön asioiden hoitamisessa kuten kirjeiden kääntämisessä. Mona-kodissa on kaksi kriisityöntekijää. Yksi heidän tehtävistään on viranomaisyhteistyö. Tämän valtavan työmäärän helpottamiseksi on asiakkaat jaettu heidän ”oma-asiakkaikseen”. He osallistuvat omien asiakkaidensa verkos-

topalavereihin ja toimivat ikään kuin yhteyshenkilönä asiakkaan ja palvelujärjestelmän välillä. Muut työntekijät kuten sosiaaliohjaajat osallistuvat asiakkaan asioiden hoitoon toteuttaen asiakkaalle tehtyä henkilökohtaista palvelusuunnitelmaa. Käytännössä tämä tarkoittaa yhteisen toiminnan järjestämistä, palveluohjausta sekä muuta turvakodin toimintaa. Koko henkilökunta osallistuu asiakkaan tilanteen edistämiseen. Tämä mahdollistaa monipuolisen avun ja tuen asiakkaalle. Henkilökunnan työskennellessä yhdessä asiakkaan parhaaksi saa asiakas kokemuksen monen työntekijän kanssa työskentelystä. Vastapainona oman työntekijän kanssa työskentelyn tuottamaan etuun, joka haastatteluissamme tuli ilmi, halusimme nostaa esille myös tästä eriävän mielipiteen: asiakas oli kokenut saaneensa palvelua kaikilta työntekijöiltä, mutta oli myös kokenut sen hyvänä, sillä usealta työntekijältä hän sai useita erilaisia näkökulmia omaan tilanteeseensa.

Mona-kodin henkilökunta puhuu 14 eri kieltä. Kulttuurisensitiivisten palveluiden takaamiseksi on tärkeää, että henkilökunnan vahvuutena on monipuolinen kieliperusta. Maahanmuuttaja-asiakkaiden tukeminen ja auttaminen kaikenlaisissa tilanteissa helpottuu, kun henkilökunnasta löytyy asiakkaan osaaman kielen taitajia. Jos henkilökunta ei puhu asiakkaan äidinkieltä, mutta asiakas osaa englantia riittävästi, voidaan sitä käyttää palvelukielenä. Mikäli henkilökunta ei puhu asiakkaan äidinkieltä, käytetään hänen kanssaan tulkkia (Toimintakertomus, 2012). Tulkki varataan virka-asioiden hoitoon, mutta myös tukikeskusteluita varten.

Väkivaltatyössä on tärkeää, että henkilökunta on ammattitaitoista ja saanut naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvää koulutusta. Tämä osaltaan takaa auttamistyön onnistumista ja mielekkyyttä ylipäänsä (Ojuri 2004, 167-171; Lehtonen & Perttu 1999,84). Vaikka tämä toteutuu Mona-kodin henkilökunnan osalta, olisi tärkeää tätä tietoa kaikille niille ammattilaisille, jotka työssään mahdollisesti kohtaavat väkivaltaa kokeneita henkilöitä. Ojurin (2004, 157) tutkimuksesta nousi voimakkaasti esille, että väkivaltaa kokeneet naiset eivät avun piiriin haikutumisesta huolimatta olleet tulleet todella kuulluiksi ja autetuiksi. Tähän vaikutti työntekijöiden vaihtuvuus ja heidän itsesuojelunsa eli etäisyyden ottaminen asiakkaaseen itsen suojelemiseksi. Tämän lisäksi työntekijät olivat syylästäneet avun hakijoita. Jotta avun tarjoaminen ja vastaanottaminen mahdollistuisi, olisi suotavaa, että kaikilla Mona-kodin yhteistyökumppaneilla olisi käsitys väkivaltatyöstä. Tämä takaisi moniammatillisen auttamisen laajat mahdollisuudet asiakkaan auttamisessa.

Moniammatillisuudella tarkoitamme kaikkea sitä yhteistyötä, jota tehdään asiakkaan auttamiseksi muiden ammattilaisten kuin turvakodin henkilökunnan kanssa. Yhdessä sosiaalityöntekijöiden, lastensuojelun, kirkon, koulujen, päiväkotien, poliisin sekä muiden viranomaisten kanssa pyritään luomaan asiakkaalle toimiva verkosto, josta hän saa apua helposti ja selkeästi. Turvakodissa järjestetään moniammatillisia verkostopalavereja. Niiden kokoonkutsujana voi olla esimerkiksi turvakodin henkilökunta, asiakas (tarpeen mukaan), lastensuojelu, aikuis-

sosiaalityö tai ihmiskauppauhrien auttamisjärjestelmä. Verkstopalavereissa käydään läpi asiakkaan tilanne, tehdään tulevaisuuden suunnitelmia asiakaslähtöisesti ja selvitetään kunkin ammattilaisen rooli sekä toimenpiteet asiakkaan auttamisessa. Toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi sosiaalityöntekijän tekemä toimeentulotukipäätös ja turvakodin henkilökunnan tukemana tehtävät asuntohakemukset. Aineistosta nousi esille haastateltavien hyvät kokemukset liittyen lastensuojelun ja turvakodin henkilökunnan väliseen yhteistyöhön. Myös turvakodin kirjoittamista, asuntohakemuksiin liitetystä lausunnoista, koettiin olleen apua asunnon saamisessa.

Kriisi- ja traumatyö on Mona-kodin perustehtävä. Oleellisena tähän työhön kuuluu tiedon antaminen asiakkaille, kuten että he eivät ole ainoita, joita väkivalta on koskettanut. Lisäksi kerrotaan kriisin vaiheista, ja normalisoidaan eri tunnetiloja, jolloin omien tunteiden ääripäidenkin hyväksyminen helpottuu. Muuan muassa häpeä helpottuu, kun vaikea tapahtuma kohdataan ja käydään puhumalla läpi (Saari 2000, 55). Asiakkaalle annetaan mahdollisuus puhua omaehtoisesti, mutta Mona-kodissa käytetään myös puheeksi ottamisen menetelmää. Tällöin asiakkaalta tukikeskustelun yhteydessä kysytään tapahtumista ja mahdollisesti autetaan sanoittamaan tunteita ja ajatuksia.

Eräs haastateltava kertoi siitä, millaiseksi hän koki olonsa tullessaan turvakotiin sekä sokkivaiheessa kohdanneensa avun ja tuen. Hän oli niin peloissaan, että jopa omista tunteista puhuminen kauhistutti. Hän korostaa fyysisen kosketuksen, halauksen positiivista merkitystä. Fyysiselle kosketukselle on asiakkaalta kuitenkin aina saatava lupa. Kun asiakkaalle annetaan tarpeeksi aikaa ja keskusteluapua, voivat äärilaidoilla liikkuvat tunteet tasoittua ja asiakkaan olo helpottuu. Myös Ojuri (2004, 171) havaitsi omassa tutkimuksessaan, että siihen osallistuneet naiset olivat jääneet kaipaamaan fyysistä kosketusta, edes taputusta olkapäälle tai jonkun henkilön, ” josta pitää kiinni”. Näin olisi toteutunut asiakkaan empaattinen kohtaaminen. Haastateltavamme kertoi myös, miten hänen kriisinsä käsittely eteni Mona-kodissa ja miltä se tuntui. Kertomuksessa tuli hyvin näkyviin se kuinka haastateltava oli sisäistänyt puheen, jonka tarkoituksena oli voimaannuttaa asiakasta.

Myös muista käyttämistämme tutkimuksista kävi ilmi, että vasta turvakodissa moni koki saaneensa oikeasti apua ja tukea, tunsivat tullessaan kuulluksi ja uskotuksi ilman syyllistämistä tai syyllisen etsimistä. Tunteiden oikeutus miellettiin myös tärkeäksi osaksi turvakotityötä. (Ojuri 2004, 157; Lehtonen & Perttu 1999, 84-85.)

Reaktiovaiheessa yksilön on pakko kohdata ympäröivä todellisuus ja järkyttävä tapahtuma. Tässä vaiheessa hän yrittää löytää tapahtumalle jonkin merkityksen. Kysymykset ”miksi?” ja ”miksi minulle?” pyörivät mielessä. (Cullberg 1973, 23-27.) Reaktiovaiheessa asiakas käy yhä uudelleen tapahtunutta läpi ja yrittää ymmärtää tapahtunutta. Tämä asioiden jatkuva puinti

voi tuntua raskaalta, mutta on tärkeää toipumisen kannalta. Hän pohtii asioita eri näkökulmista. Pelko voi tuntua ylitsepääsemättömältä, ja palata mieleen mitä erilaisimmissa tilanteissa. Tunteiden kohtaaminen on helpompaa, kun niille annetaan nimet. Tätä tehdään Monakodissa muun muassa sekä vertaistukiryhmissä että yksilötukikeskusteluissa.

Vertaistukiryhmiä pidetään kerran viikossa. Avoimiin ryhmiin ovat kaikki aikuiset asiakkaat tervetulleita. Koska ryhmissä käsitellään rankkoja ja lapsen ikätasolle liian vaikeita asioita, pyritään lastenhoito järjestämään ryhmien ajaksi. Vertaistukiryhmää pidetään mm. suomen, venäjän, englannin, ranskan ja arabian kielillä. Ryhmässä puhutaan esimerkiksi naisten omista kokemuksista ja tunteista, tai väkivallan eri muodoista. Vertaistuen avulla naiset ymmärtävät, että he eivät ole yksin ongelmansa kanssa. Naiset oppivat omien tunteiden käsittelyä ja tiedostavat, että väkivaltaa ei tule hyväksyä. Ryhmässä on tilaa kaikenlaisille tunteille itkusta nauruun. (Toimintakertomus, 2012.) Vertaistukiryhmät ovat tarpeellisia, sillä työntekijän saattaa olla vaikeaa ymmärtää väkivallan kokijan todellisuutta. Vertaistukiryhmä perustuu yhteiseen kokemukseen väkivallasta, jolloin vertaisen palautteella on erityinen merkitys. (Lehtonen & Perttu 1999, 85-86.) Myös Ojurin (2004, 168) tutkimuksesta käy ilmi, että vertaistuellla koettiin olleen suuri merkitys kriisistä selviämisessä. Turvakotityössä sekoittuvat kriisivaiheen ja selviytymistä tukevan työn eri muodot ja niiden välinen raja on liukuva. Turvakoti tarjosi naisille myös paikan olla rauhassa, ”kelata omia juttujaan” ja purkaa kokemuksiaan itsenäisesti ja yhdessä. Myös omassa tutkimuksessamme vertaistuen merkitys nousi tärkeäksi, sillä jokainen haastattelemamme nainen mainitsi sen osana selviytymistään.

Asiakkailla tarjotaan mahdollisuutta myös yksilökeskusteluun. Kriisivaiheen ollessa aktiivisimmillaan pidetään tukikeskusteluita jopa päivittäin. Tukikeskustelut käydään joko sille rauhoitetussa tilassa tai asiakkaan omassa huoneessa. Tukikeskustelu kestää keskimäärin tunnin, mutta tarpeen vaatiessa myös pidempään. Tukikeskustelu voi olla ennalta sovittu esimerkiksi silloin kun asiakkaan lapsen hoito on järjestettävä keskustelun ajaksi tai asiakas käy päivätöissä tai opiskelee. Keskustelu voi syntyä myös spontaanisti. Usein näin käy muun toiminnan ohessa esimerkiksi yhdessä asiakkaan kanssa kävelyllä tai pankissa asioidessa, tai kun yövuorossa ensikierron aikana kysytään asiakkaan kuulumisia. Myöhäisen illan hetki on hyvä, koska lapset ovat jo usein nukkumassa. Illalla, kun nukkumaanmeno lähestyy ja asiakas alkaa rauhoittua, tulevat kriisissä tapahtuneet asiat usein voimakkaasti mieleen ja aiheuttavat ahdistusta varsinkin sokki- ja reaktiovaiheessa (Traumaterapiakeskus 2013). Keskusteluavun tarjoaminen juuri siinä hetkessä on koettu hyväksi Monakodissa, sillä asiakkaan tuntuu olevan helpompi puhua asioista iltaisin. Ahdistus saattaa lisääntyä nukkumaan menon lähestyessä, jolloin tarve puhua kasvaa. Työntekijän on huolehdittava asiakkaan henkisestä tilasta keskustelun lopuksi, jotta nukkuminen ja lepo olisivat mahdollisia. Sirkku on havainnut yöuoroissa työskennellessään, että dialogi asiakkaan kanssa on juuri loppuillasta parhaimmillaan, ja asiakas vastaanottavaisimmillaan. Tällöin kaikenlainen voimaannuttamis- ja itsetunnon kohotta-

mispuhe saa parhaan mahdollisen kasvualustan asiakkaassa. Kun hän vielä nukkuu yön yli ja aivot työstävät illan juttelua rauhassa, on lopputuloskin yleensä positiivinen.

Kaikki asiakkaat eivät koe tarvitsevansa keskusteluapua eikä sitä heille tuputeta. Asiakkaalla voi olla hankaluuksia käsittää mitä keskusteluavulla tarkoitetaan. Tällöin keskustelu usein syntyykin spontaanisti edellä mainitun muun toiminnan ohella. Lopulta lähes kaikki asiakkaat pyytävät ja osallistuvat tukikeskusteluun. Kuten Palosaari kirjassaan toteaa (2007, 151-152) nauru ja itku ovat toistensa kaltaisia. Usein nauru täytyy opetella uudelleen, sillä ahdistuksen helpottuessa mielihyvän sijalla saattaa olla tyhjyyden tunne. Keskustelu vihaisista ja ahdistavista asioista ja niiden synnyttämän ”mörrimöykyn” huumorisoiminen yhdessä asiakkaan kanssa voi olla voimaannuttava kokemus asiakkaalle.

10.2 Kehittämisehdotukset

Saari (2000, 251-252) puhuu lasten aliarvioimisesta kriisitilanteissa. Hänen mukaansa aikuisilla on seuraavia olettamuksia: Lapset eivät huomaa mitään, heille ei tarvitse kertoa koko totuutta, lapsi tajuaa traumaattiset tapahtumat vain pinnallisesti ja unohtaa ne helposti, lapsia aliarvioidaan heidän kyvyssään käsitellä järkyttäviä tapahtumia ja lapsen toipumiskykyä traumaattisista tapahtumista aliarvioidaan. Myös turvakotimaailmassa lapsi saattaa valitettavasti jäädä aikuisen varjoon aikuisen osatessa pyytää apua. Mielestämme usein oletetaan, että lapsen kanssa traumasta puhumiseen tarvitaan spesialisti. Saaren (2000, 272) mukaan alle kouluikäisille lapsille on eduksi, mikäli he voivat käsitellä kokemuksiaan tutun ja turvallisen aikuisen kanssa. Mikäli perhe asuu Mona-kodissa tarpeeksi kauan, muodostuu henkilökunta luonnollisesti tutuksi ja turvalliseksi lapselle. Joskus jotkut äidit viettävät turvakodilla mahdollisimman vähän aikaa ja käyvät pääasiassa vain nukkumassa siellä. Tämä saattaa johtua äidin yrityksistä pitää kriisitilanteesta huolimatta elämä lapselle mahdollisimman normaalina, jolloin aikaa vietetään ystävien luona. Äiti saattaa myös kokea turvakodissa olemisen lapsen kanssa niin haastavana, että yrittää keksiä lapselle jatkuvasti virikkeitä, jotta tämä ei huomioisi perheessä vallitsevaa kriisitilannetta. Tällöin henkilökunnan on lähes mahdotonta tutustua lapseen tarpeeksi hyvin pystyäkseen edustamaan tuttua ja turvallista aikuista.

Paperiasioiden hoidossa Mona-kodissa korostuu maahanmuuttajataustaiset asiakkaat. Kanta-suomalaisillekin voi olla haasteellista Kelan lomakkeiden täyttäminen. Mona-kodin henkilökunnan vankasta ammattitaidosta huolimatta saattaa asiakkaalle jäädä joskus epäselväksi papereiden täyttämisen perimmäinen tarkoitus. Tämä nousi esille erään haastateltavan puheista, hän olisi kaivannut lisää tietoa siitä miksi papereita täytetään. Mona-kodissa paperiasioiden hoitaminen on rutiininomaista. Suomalaisesta palvelujärjestelmästä johtuen paperityötä on paljon. Mikään asia ei etene ilman jonkin lomakkeen täyttämistä, mikä tuo oman haasteensa kriisissä olevan maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa tehtävään työhön.

Kaksi haastateltavaa nosti esiin yksityisyyden menetyksen ja muiden asiakkaiden elämisen äänten vaikutukset. Kokemus yksityisyyden menettämisestä oli seurausta asiakashuoneistoihin tupsahtamisesta, joka liittyy henkilökunnan työvuoroihin. Se ymmärrettiin osaksi työtä. Myös elämisen äänet ymmärrettiin kuuluvaksi normaaliin lapsiperhe-elämään. Me tutkijoina pohdimme kiertojen vaikutusta asiakkaan turvallisuuden tunteeseen. Toisaalta asiakkaan tiedossa olevat henkilökunnan tekemät säännölliset kierrot voivat vahvistaa turvallisuuden tunnetta. Krisissä olevan henkilön rajoittunut kyky vastaanottaa tietoa voi aiheuttaa sen, että henkilö unohtaa jonkun olevan tulossa huoneeseen. Asiakas mieltää huoneiston omaksi tilakseen, ja henkilökunnan odottamaton vierailu siellä voi aiheuttaa pelkoreaktion. Asiakkaan tullessa turvakotiin hänelle kerrotaan kiertokäytänteistä, mutta kuten edellä mainittiin voi tämä unohtua, sillä jatkuva väkivalta aiheuttaa fyysisten vammojen lisäksi psykosomaattisia oireita, kuten päänsärkyä, väsymystä, uniongelmia, yleistä levottomuutta ja muistiongelmia. Uhrin on vaikeaa luottaa toisiin, usein itsearvostus on romahtanut, ja pelko, syyllisyys ja häpeä ovat jatkuva osa elämää. (Ensi- ja turvakotien liitto 35, 2006, 18.)

Tutkijoina jäimme pohtimaan jälkihuollon merkitystä. Vaikkei tämä varsinaisesti noussut esiin aineistoista suorina kommentteina, mielestämme seuraava haastateltavan tilannetta kuvaava sitaatti kertoo jälkihuollon puutteen seurauksista pitkällä tähtäimellä.

”...Turvakodista muutin omaan kotiin, jossa asuin kuusi kuukautta. Sitten mieheni pyysi minut takaisin luokseen. Hän pyysi anteeksi ja lupasi, että kaikki olisi hyvin, ettei hän löisi minua uudestaan. Hän sanoi olevansa sairas, ettei kukaan auta häntä. Sitten minä menin... Sitten hän sanoi, ettei halua minua enää. Mitä... Sanoin o-ou, se ei ole hyvä, hän teki samoin kuin aikaisemmin... Hän löi minulta hampaan irti. Hän avasi ikkunan ja heitti minun kaikki tavarani ikkunasta.” (N3)

Väkivallan tekijän luokse palaaminen jopa itsenäistymisestä huolimatta kuuluu väkivallasta irtautumisen prosessiin. Joskus uhri voi kiertää turvakodista miehen luokse ja takaisin turvakotiin useita kertoja ennen lopullista irtautumista väkivallasta. Mona-kodissa on huomattu, että sama asiakas saattaa palata turvakotiin monta kertaa tai kiertää muita turvakoteja. Ojuri (2004 155-157) havaitsi tutkimuksessaan, että naiset hakeutuivat itsenäisesti turvakotiin vasta, kun väkivalta oli jatkunut pitkään tai pahentunut sietämättömäksi. Yleensä naiset olivat käyttäneet kaikki mielestään mahdolliset keinot lopettaakseen väkivallan kierteen itse. Käyn-tejä ja olemista turvakodeissa saattoi kertyä jopa kymmenen, useimpien naisten kohdalla kuitenkin useampia kuin yksi. Tämä on luonnollinen osa prosessia, jossa nainen pikkuhiljaa saa koottua voimavaroja väkivallasta irtautumiseen. Harmittavan usein esimerkiksi sosiaalityöntekijöillä ei ole tietoa prosessin etenemisestä, jolloin he saattavat syyllistää asiakasta. Sen seurauksena asiakkaan voi olla entistä vaikeampaa hakeutua uudelleen avun piiriin. Ojurin tutkimuksessa nousi esiin myös, että irtautuminen väkivallasta mahdollistui vasta kun nainen irtautui myös parisuhteesta.

Edellisessä sitaatissa haastateltava kertoo väkivallan jatkuneen. Mielestämme sitaatissa erityisesti korostuu jälkihuollon tarpeellisuus, vaikkei haastateltava siitä itse puhukaan. Jos asiakas ei saa Monika-Naiset liitolta jälkihuoltopakettia ja mahdollisesti muuttaa turvakodista eri kaupunkiin, myös yhteys tuttuun sosiaalityöntekijään katkeaa. Kun asiakkuus Mona-kodissa päättyy, tarjotaan asiakkaille aina Monika Naiset-liiton voimavarakeskuksen asiakkuutta, jolloin heillä on mahdollisuus saada tukea ja apua tilanteeseensa myös jatkossa, sekä jatkaa kokemustensa käsittelyä. Jos asiakas ei ota vastaan tarjottua mahdollisuutta, voi hän jäädä täysin yksin selviämään itsenäisyydestä ja mahdollisesti ensimmäistä kertaa elämässään. Jos uhrin lähipiiriin ei kuulu muita kuin väkivallan tekijä, onkin helppo ymmärtää naisen paluu väkivaltaisen miehen luokse. Turvaverkoston puuttuessa täysin voi nainen jäädä totaalisen yksin neljän seinän sisälle vieraassa kaupungissa ja uuden elämän rakentaminen on käytännössä äärimmäisen haastavaa. Haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavista neljä oli joko ollut tai oli edelleen Voimavarakeskuksen asiakkaana. Matalan kynnyksen palveluna jälkihuollossa on mahdollisuus puuttua ongelmatilanteisiin nopeasti, ennen tilanteen uudelleen kriisiytymistä.

10.3 Positiivinen palaute turvakodista

Aineistosta nousi hyvin paljon positiivista palautetta turvakodin työstä. Vaikka haastateltavilta oli vaikeaa saada eriteltyä palautetta turvakodista, paistoi aineistoista läpi haastateltavien yleinen tyytyväisyys kautta linjan. Eräällä haastateltavalla oli vahva, negatiivinen ennakkokäsitys turvakodeista, mutta oli kuitenkin positiivisesti erittäin yllättynyt tullessaan tutuksi talon kanssa. Hän pohti sanan turvakoti merkitystä ja mielsi sen pelottavaksi kaikilla kielillä.

Tyytyväisyys näkyi myös siinä, että haastateltavat lähettivät henkilökunnalle terveisiä heidät nimeltä mainiten. Eräs haastateltava kertoi myös lapsensa olleen tyytyväinen turvakodissa vietettyyn aikaan. Hän kertoi lapsen vielä muistelevan turvakotia ”hotellina” ja kaikkia hauskoja siellä olleita leluja.

Johtopäätöksenä yleisestä tyytyväisyydestä vedämme, että turvakodissa vietetty aika vaikutti positiivisesti haastateltavien tulevaisuuden suunnitelmiin ja tahtoon niiden toteuttamisessa. Turvakodissa opitut asiat miellettiin hyvin tärkeiksi ja niitä oli todella monipuolisesti. Mahdollisuuksia oppia uusia taitoja turvakodissa tuli vastaan jatkuvasti. Palveluohjauksen lisäksi uusia taitoja opittiin ja harjoiteltiin myös toiminnallisissa ryhmissä.

Haastateltavat olivat selvästi tyytyväisiä toiminnallisiin ryhmiin ja eräs heistä kehottikin jatkamaan samaan malliin. Hän myös muistutti kriisissä olevan henkilön vaikeudesta osallistua toimintaan ja kehotti työntekijöitä rohkaisemaan asiakasta osallistumaan ryhmiin. Myös tyytyväisyys spontaaniin toimintaan korostui, esimerkiksi asiakkaiden kutsuminen iltakahville. Haastateltavat kertoivat osallistuneensa erilaisiin ryhmiin, ja olivat niissä tehneet monipuoli-

sesti erilaisia toimintoja kuten jutteleminen, suomen kielen opettelu, eri kulttuurien opettelu, zumbaaminen, tanssiminen, leipominen ja ruoanlaitto, kahvin juonti, askartelu, piirtäminen, korttien teko ja käsityöt.

Haastateltavien puheissa korostui se, että turvakodin ihmiset, käsittäen sekä henkilökunnan että muut asiakkaat, tuntuivat kuin perheeltä oman perheen ollessa fyysisesti kaukana. Tämä tunne oli merkityksellinen nimenomaan kriisitilanteessa. Pohdimme, oliko haastateltavien eri kulttuuritaustoilla ja elämäntilanteilla loppupelissä kuitenkin lähentävä vaikutus. Yhteistä heidän tilanteessaan oli vieraassa maassa asuminen sekä väkivallan kokemus. Onko mahdollista, että ihmisten erilaisuus ikään kuin mitätöityy yhteisen kokemuksen eli maahanmuuttajuuden ja väkivallan seurauksena?

Haastateltavat muistelivat lämmöllä ystävällistä ja välitöntä tunnelmaa turvakodissa. He olisivat halunneet kuulla niiden asiakkaiden kuulumisia, jotka olivat olleet heidän kanssaan yhtä aikaa turvakodissa. Osa oli edelleen tekemisissä keskenään. Eräällä haastateltavalla oli kokemus siitä, että turvakodissa tutuksi tullut nainen kuormitti häntä jatkuvilla yhteydenotoilla. He olivat selkeästi eri elämäntilanteessa. Pääasiassa haastateltavat olivat iloisia yhteydestä toisiinsa ja olivat vertaistuen lisäksi ystäväystyneet. Mielestämme kaikkien haastateltujen mielihope turvakodin merkityksestä heidän kriisitilanteessaan korostui ja tuli erityisesti esille puheissa turvallisuuden tunteen saamisesta sekä turvakodin ihmisten merkityksestä ja vertaamisesta perheeseen.

10.4 Mitä sinulle kuuluu nyt?

Kysyessämme haastateltavien kuulumisia, nousi aineistosta erityisesti esille opiskeluinto ja halu työskennellä, oma koti ja voimakas tahto pärjätä itsenäisesti.

Kaikki haastateltavat kertoivat opiskelu- ja työllistymissuunnitelmistaan. Jokaisen puheessa korostui voimakas tahto pärjätä itsenäisesti sekä taloudellinen riippumattomuus. Suunnitelmat eivät aina olleet ihan realistisia, mutta kriisiteorian pohjalta jo pelkkä tulevaisuuden suunnittelu on positiivinen tekijä (Saari 2000, 66). Havaitsimme myös, että joillakin haastateltavilla pärjääminen oli suhteellisen haastavaa ja tässä kohtaa pohdimme jälleen jälkihuollon tarpeellisuutta. Koemme tämän suurena yhteiskunnallisena ongelmana, joka liittyy yleisesti väkivaltateemaan, ei niinkään vain Mona-kodin vastuuseen asiakkaasta turvakotijakson jälkeen. Monika-Naiset liitto kuitenkin tarjoaa mahdollisuuden jälkihuoltopakettiin ja Voimavarakeskuksen asiakkuuteen. Pääkaupunkiseudulla ei tietääksemme ole minkäänlaista jälkihuoltoa saatavissa suoraan turvakodeista. Esimerkiksi Pääkaupunkiseudun turvakoti tarjoaa jälkihuoltoa niille asiakkailleen, jotka siirtyvät turvakodista Kilpolan asumisyksikköön, ja saavat jälkihuollon siellä. Ne, jotka palaavat miehen luo, tai muuttavat asumaan itsenäisesti,

eivät kuulu tämän jälkihuollon piiriin. Vantaan turvakoti tarjoaa jälkihuoltoa kriisiterapian muodossa, mutta ne, jotka eivät jää terapeutin asiakkaiksi, eivät saa tämän tyylistä apua. Ensi- ja turvakotien liitto onkin tietääksemme ainoa taho, joissa on toteutettu millään tasolla jälkihuoltoa Monika Naiset-liiton lisäksi.

Unelmointi omasta kodista on työkokemuksen perusteella keskeinen asia asiakkaan suunnitelmassa omaa tulevaisuuttaan. Suunnitelmista paistaa voimakkaasti itsenäistyminen ja mahdollisuus sisustaa koti omien mieltymystensä mukaisesti juuri sellaiseksi kuin itse haluaa. Jokainen haastateltavista puhui oman kodin tärkeydestä. Mielestämme haastateltavat pitivät omaa kotia turvapaikkana.

11 EETTISYYS JA POHDINTA

Tässä kappaleessa pohdimme tutkimusta ylipäänsä sekä tutkimuksen eettisiä näkökulmia. Tutkijoina meillä oli erilaiset lähtökohdat, jotka omalla tavallaan vaikuttivat täydentävästi tutkimuksen etenemiseen ja onnistumiseen.

Saimme sovittua haastattelun kuuden naisen kanssa. Yllätykseksemme aineisto alkoi kyllään-tyä jo muutaman haastattelun jälkeen. Meillä oli yhdeksän naisen yhteystiedot. Yksi ei vastannut lainkaan yhteydenottoihin, toinen ilmaisi haluttomuutensa aikatauluongelmien vuoksi ja kolmas oli ensin innostunut, mutta aikaa sovittaessa vetäytyikin täysin yhteydenpidosta. Kaikki kuusi haastatteluihin osallistunutta naista tuntui olevan mukana innolla ja antaumuk-sella. Jäimme kuitenkin pohtimaan, olivatko haastateltavat oikeasti ymmärtäneet haastatte-luun sitoutuessaan mistä on kyse. Kriteerimme haastateltaville oli suomen ja/tai englannin kielen taito, vähintään kahden viikon oleskelu turvakodissa palvelujen saamisen turvaamiseksi sekä muutto itsenäiseen asumiseen pois väkivallan tekijän luota. Ongelmaksi koimme kaikista huono-osaisimpien eli kieltä osaamattomien naisten tutkimuksesta pois rajautumisen. Toisaal-ta tutkimukseen osallistuneista kaksi naista eivät turvakotiin tullessaan puhuneet lainkaan suomea, mutta pystyivät nyt ilmaisemaan itseään käyttäen suomea joko kokonaan tai osittain haastattelukielenä.

Yhden haastateltavan elämäntilanne oli uudelleen kriisiytynyt hänen palattuaan takaisin väki-vallan tekijän luokse, mikä ei tullut ilmi haastattelua sovittaessa. Vasta haastattelutilanteen ollessa jo käynnissä nainen alkoi kertoa tilanteestaan. Hän halusi keskustella kriisistään ja kertoi hyvin avoimesti tilanteestaan. Yritimme edetä suunnittelemamme teemahaastattelun rungon mukaisesti. Haastateltava vastasi kyllä kysymyksiin kielitaitonsa puitteissa, mutta pa-lasi aina takaisin oman kriisinsä ympärille. Pohdimme toimimme oikein jatkaessamme haas-tattelua. Haastateltava ei ollut saanut jälkihuoltoa. Annoimme hänelle tarvittavat yhteystie-dot ja kerroimme mitä hän voi tilanteessaan tehdä. Sirkku koki roolinsa muuttuvan opinnäyte-

työtä tekevästä opiskelijasta turvakodin työntekijäksi. Mietimme onko haastateltavan vastauksien käyttäminen eettisesti oikein, kun hänen vastauksiinsa vaikutti vahvasti oma kriisitilanne. Haastattelun jälkeen jäi päälle huoli naisen pärjäämisestä sekä ajatus siitä, olisiko siinä tilanteessa itse voinut tehdä jotain toisin tai enemmän.

Analyysiä kirjoittaessamme päätimme käyttää tutkimukseen osallistuneista naisista sanaa haastateltava. Tuija omaksui sanan käytön heti, kun taas Sirkulle se oli loppuun saakka vaikeaa. Tämä johtui siitä, että hän edelleen voimakkaasti mielsi naiset entisiksi asiakkaitaan.

Mielestämme haastattelutilanteessa vaikuttavia tekijöitä oli haastateltavan kielitaito sekä entuudestaan tuttu turvakodin työntekijä opiskelijan ja haastattelijan roolissa. Kielitaito vaikutti erityisesti silloin kun haastateltava ei puhunut sujuvasti kumpaakaan haastattelukieltä. Suomen ja englannin käyttö sekaisin vaikeutti litterointia. Vastausten tulkitsemista helpotti huomattavasti se, että Sirkku tunsikin haastateltavan kehonkielen, puheen painotukset ja ylipäänsä hänen tilanteensa entuudestaan. Naiset, jotka puhuivat sujuvaa suomea tai englantia, osasivat ilmaista itseään niin hyvin, että varaa väärille tulkinnoille ei mielestämme jäänyt.

Havaitsimme analyysiä tehdessämme, että mitä kauemmin haastateltava oli turvakodissa asunut, sitä paremmin se mahdollisesti vaikutti eteenpäin pääsemiseen hänen omassa elämässään. Mikäli haastateltava oli työntekijöiden avustuksella päässyt itsenäistymään jo turvakodissa asumisen aikana, jolloin myös haastateltavan kriisi oli edennyt jopa uudelleen suuntautumisen vaiheeseen, oli jälkihuollon tarve vähäisempi. Uskallamme vetää tästä johtopäätöksen, että lyhyen turvakotijakson jälkeen jälkihuollon tarve on suurempi kuin pitkään turvakodissa olleella. Tämä näkyi haastatteluissa siinä, että naiset kertoivat pärjäävänsä yksin ilman miestä tai muuta apua. Mahdollisesti tähän vaikutti myös naisen koulutus- ja/tai työhistoria. Pohdimme, oliko naisilla tarve korostaa omaa pärjäämistään johtuen Sirkun työntekijäpositiosta.

Pohdimme tutkijaposiitiota, sillä Sirkulla on Mona-kodista lähes kahden vuoden työkokemus ja on edelleen jatkuvassa työsuhteessa Mona-kotiin. Tuijalle aihealue oli uusi. Sirkku halusi opinnäytetyöparikseen sellaisen henkilön, joka on aiheesta kiinnostunut ja vähäisen turvakotitietonsa perusteella osaa kysyä ja kyseenalaistaa alan käytäntöjä. Tällöin Sirkku saattoi perustella myös itselleen jo itsestäänselvyyksiksi muotoutuneita työmetodeja ja pääsi palaamaan takaisin peruskysymysten äärelle. Näin pystyimme hyödyntämään toisistamme kumpuavia ideoita ja kokemusta. Haastatteluissa Sirkun ja Tuijan erilaiset roolit tulivat esille siten, että haastateltavat ikään kuin muistelivat Sirkulle kokemuksiaan turvakodissa asumisen ajalta. Vaikka vaihdoimme haastattelijan ja havainnoitsijan rooleja keskenämme jokaisen haastattelun jälkeen, pysyi tilanne silti samana. Tuija koki omat haastattelutilanteensa vaikeiksi, koska haastateltava kohdisti edelleen puheensa Sirkulle. Jälkeenpäin pohdimme, että olisim-

me voineet sopia etukäteen vain Sirkun haastattelevan ja Tuijan havainnoivan haastattelutilanteet. Toisaalta kokemus olisi jäänyt yksipuoliseksi. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut haastatella naisia kahden kesken ilman havainnoijaa. Sellaisessa tilanteessa emme mielestämme olisi päässeet niin syvälle naisten avautumisessa ja vastausten tulkitsemisessä.

Selvitimme turvakodin johtajan kanssa eettistä problematiikkaa koskien vaitiolovelvollisuutta työssä suhteessa opinnäytetyöhön. Käytännössä tämä liittyi haastattelutilanteisiin ja siihen, miten Sirkku joutui rajaamaan kysymyksiään sellaisista aiheista, jotka olivat tulleet esille Sirkun työssä ja koskettivat hänen vaitiolovelvollisuuttaan. Haastatellessaan Sirkku koki vaikeaksi sen, että nainen saattoi alkaa puhua asioista, jotka liittyivät Sirkun vaitiolovelvollisuuden pitämiseen. Esimerkiksi Tuijan haastattelussa eräs haastateltava kertoi pätkittäin ja poukkoilun tilanteestaan. Tuija kysyi tarkentavan kysymyksen ymmärtääkseen kokonaisuuden, mutta haastateltava ei ymmärtänyt Tuijan kysymystä, joka viittaasi koko tilanteeseen eikä vain yksittäiseen lauseeseen. Silloin Sirkku ikään kuin toimi tulkkina Tuijan ja haastateltavan välillä selventäen Tuijalle yhdellä lauseella koko tilanteen. Haastateltava huojentui Sirkun avusta ja haastattelu saattoi jatkua syvemmällä tasolla. Juuri tällä haastateltavalla oli suuria ongelmia suomen ja englannin kielen tuottamisessa ja ymmärtämisessä. Sirkku kuitenkin pohti, rikkoiko vaitiolovelvollisuuttaan tässä tilanteessa. Toisaalta tiedot olivat poimittavissa koko keskustelusta ja Sirkku pystyi tiivistämään nämä tiedot yhteen lauseeseen.

Litteroinnissa noudatimme periaatetta, että Sirkun haastattelussa Tuija litteroi ja sama toisin päin. Vain kahdessa haastattelussa tämä ei pätenyt. Sirkku litteroi yksin haastattelemansa naisen, koska Tuija ei aikataulullisista ongelmista johtuen päässyt mukaan haastatteluun. Tasapuolisuuden vuoksi Tuija litteroi seuraavat kaksi haastattelua, vaikka toimikin itse toisessa haastattelijana. Litteroinnit tehtiin sillä kielellä, mitä haastateltava käytti. Yksi haastattelu käännettiin litteroinnin yhteydessä suoraan englannista suomeksi. Haastateltava puhui erittäin hyvää englantia. Pohdimme sitä, millä kielellä sitaattit opinnäytetyöhön kirjoitettaisiin. Sekä ohjaava opettaja että opinnäytetyöpajaa ohjannut opettaja neuvoivat meitä kääntämään sitaattit suoraan suomeksi. Havaitsimme sitaattien kääntämisen selkosuomeksi tuovan hiuksenhienoja merkityseroja suhteessa alkuperäiseen käytettyyn kieleen sekä sen tasoon. Sitattien kääntämisessä otimme erityisesti huomioon intymiteettisuojan säilymisen sekä tekstin luettavuuden.

Yhteistyömme Mona-kodin kanssa oli joustavaa. Koko opinnäytetyön tekemisen aikana saimme rakentavaa palautetta ja ideoita opinnäytetyön parantamiseksi. Turvakodin johtaja, joka toimi yhteyshenkilönämme, on oman alansa asiantuntija. Hän on omistautunut työlleen ja osallistui aktiivisesti ja innokkaasti koko prosessiimme. Hän vastasi välittömästi kaikkiin tekstiviesteinä tai sähköpostitse lähettämiimme kysymyksiin. Tämä helpotti opinnäytetyön tekemistä. Koimme saavamme uutta intoa ja kannustusta yhteistyöstämme.

Koimme opinnäytetyön lisäävän tietoaamme nykyisestä turvakotitilanteesta. Opimme paljon uusia asioita ja sisäistimme aivan uudella tasolla erityisesti maahanmuuttajuuden tuomat erityishaasteet sekä kriisi- ja traumatyön.

Tutkimus on hyödyllinen, sillä se parantaa Mona-kodin mahdollisuuksia kehittää palveluitaan ja sitä kautta edistää entistä enemmän asiakkaidensa hyvinvointia ja tyytyväisyyttä. Toivomme lukijoiden kiinnittävän erityistä huomiota jälkihuollon edistämiseen omien mahdollisuuksien puitteissa, jotta asiakkailla olisi mahdollisuus turvalliseen tulevaisuuteen.

Lähteet

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Uudistettu 3. painos. Juva: WS bookwell.
- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Uudistettu 3. painos. Juva: WS bookwell.
- Allinen-Calderon, N., Kanervo, M. & Nurmi, R. (toim.) 2011. Tunnista ja turvaa. Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa. Helsinki: Monika-Naiset liitto.
- Andrew, M. & Hartikainen, M. 1999. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 20. Rajat ylittävä rakkaus. Helsinki: Nykypaino.
- Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) 2006. Seksuaalisuus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Cullberg, J. 1973. Psykkinen trauma: kriisiteoriasta ja kriisipsykoterapiasta. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Cullberg, J. 2005. Psykoosit. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Hämeenlinna: Karisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hammarlund, C-O. 2001. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Suomentaja Toivanen, R. 2. päivitetty laitos. Helsinki: Tietosanoma.
- Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.). Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki yliopistopaino.
- Hietaharju, P & Nuutila, M. 2012. Käytännön mielenterveystyö. Helsinki. Sanoma Pro.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Joronen M. & Salonen A. i 2006, Rasismi ja etninen syrjintä, ajatuksia ja tekoja, Teoksessa Salonen, A. & Villa, S. (toim.) Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005: Helsinki, Ihmisoikeusliitto ry.
- Laine, T. 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laitinen, M. & Hurtig, J. (Toim.) 2002. Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino.
- Kerola, P. 2013. Joukkoraiskaajat saivat hirttotuomiot Intiassa. Helsingin sanomat. 14.9.2013, B2.

Keskinen, S. 2008. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. 2. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International methelp.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisu- ja 2010:5. Helsinki: Yliopistopaino.

Notko, M. 2000. Väkiältä parisuhteessa ja perheessä. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 2000:11. Jyväskylä yliopistopaino.

Nurmi, L. 2006. Kriisi, pelko, pakokauhu. Helsinki: Edita Prima.

Palosaari, E. 2007. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. Helsinki: Edita Prima.

Riski, T. 2009. Naisiin kohdistuva väkiältä ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2009:50. Helsinki: Yliopistopaino.

Räty, M. 2002, Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere kustannusosakeyhtiö Tammi, Tampere-Paino oy.

Saari, S. 2000, Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Sanderson, C. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Oy UNIPress Ab.

Tauro, T. & Van Dijken, M. (toim.) 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Lahti: Aldus.

Ojuri, A. (toim.) 1999. Kotitalossa koko maailma. Mixer- maahanmuuttajaprojektin kokemuksia ensi- ja turvakodeissa. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 23. Helsinki: Nykypaino.

Ojuri, A. (toim.) 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki: Nykypaino.

YK huolissaan naisten asemasta Suomessa. Helsingin sanomat. 26.7.2013.

Sähköiset lähteet

Dagens juridik. 2013. Polisen vill stoppa efterlysningar på Facebook - "kan vara försök att spåra skyddade identiteter". Viitattu 30.10.2013. Luettavissa: <http://www.dagensjuridik.se/2013/02/polisen-vill-stoppa-efterlysningar-pa-facebook-kan-vara-forsok-att-spara-skyddade-identitete>

Finlex. 2013. Avioliittolaki. 1. osa. luvut 1-6. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search\[type\]=pika&search\[pika\]=avioliittolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search[type]=pika&search[pika]=avioliittolaki)

Finlex. 2013. Lastensuojelulaki. Luvut 1-17. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki)

Finlex. 2013. Rikoslaki. Luvut 20 ja 21. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=pahoinpitely#L20](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=pahoinpitely#L20)

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (toim.). 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Viitattu 4.4.2013. Luettavissa: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf

Monika Naiset liitto ry. Viitattu 31.3.2013. Luettavissa: www.monikanaiset.fi

Pekingin julistus ja toimintaohjelma. Viitattu 13.9.2013. Luettavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=73330>

Pääkaupungin turvakoti ry. Viitattu 24.3.2013. Luettavissa: <http://www.paakaupunginturvakoti.fi/toimintamuodot.htm>

Sosiaaliportti. 2013. Kriisin vaiheet. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo/#Kriisin_vaiheet

Sosiaaliportti. 2013. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Lastensuojelu/>

Suomen mielenterveysseura. 2013. E-Mielenterveys. Viitattu 7.4.2013. Luettavissa: <http://www.e-mielenterveys.fi/kriisit/traumaattiset-kriisit/traumaattisen-kriisin-vaiheet/>

Traumaterapiakeskus. 2013. Viitattu 17.10.2013. Luettavissa: <http://www.traumaterapiakeskus.com/>

Trauma ja dissosiaatio. 2012. Viitattu 17.10.2013. Luettavissa: http://www.traumajadissosiaatio.fi/D/dissosiaatio_pahkinankuoressa.html

Työministeriö. 2002. Tasa-arvoisena Suomessa. Tietoa maahanmuuttajanaishille- ja miehille. Viitattu 17.10.2013. Luettavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/01_esitteet/tasarv/tasarv_fin.pdf

Ulkoasiainministeriö. 2013. Istanbulin sopimuksen ratifiointia käsitellyt työryhmä luovutti mietintönsä. Viitattu 14.9.2013. Luettavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=274283&contentlan=1&culture=fi-FI>

Ulkoasiainministeriö. 2013. Istanbulin sopimus: Laaja, monialainen työ tärkeää naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi. Viitattu 14.9.2013. Luettavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentId=268614&nodeId=23&contentlan=1&culture=fi-FI>

UN Women National Committee Finland. 2013. YK:ssa päästiin yksimielisyyteen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta. Viitattu 4.4.2013. Luettavissa: <http://www.unwomen.fi/uutiset/ykssa-paastiin-yksimielisyyteen-naisiin-ja-tyttoihin-kohdistuvan-vakivallan-lopettamisesta/>

Wienin julistus 1993. Viitattu 24.3.2013. Luettavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=42533&contentlan=1&culture=fi-FI>

Julkaisemattomat lähteet

Monika Naiset liitto ry. 2012. Turvakoti Mona - salaisessa osoitteessa toimiva turvakoti. Toimintakertomus.

Arvokeskustelu Turvakoti Monan työntekijöille. 17.4.2013.

Liitteet

Liite 1 Arvokeskustelun runko, aihepiirit, toiminnalliset menetelmät	73
Liite 2 Teemahaastattelun aihepiirit ja kysymykset.....	74
Liite 3 Kirje Voimavarakeskuksen henkilökunnalle	75
Liite 4 Mona-kodin asiakkuusprosessi.....	76
Liite 5 Asiakaslomake (päivystyspuhelin)	77
Liite 6 Mona-koti asiakaslomake	78
Liite 7 Mona-kodin asiakkuussopimus.....	85
Liite 8 Uuden asiakkaan perehdytys	86
Liite 9 Mona-kodin järjestyssäännöt.....	87

Liite 1 Arvokeskustelun runko, aihepiirit, toiminnalliset menetelmät

Arvokeskustelu henkilökunnalle
17.4.2013 kello 14-15.30
Tuija Koivukoski ja Sirkku Aydogan

Esittely:

Opiskelijoiden esittely, nauhoituksesta kertominen.
Arvokeskustelun tarkoitus ja tavoitteet
- Opiskelijatyö
- Tulosten mahdollinen hyödyntäminen opinnäytetyössä
- Keskustelun herättäminen rakentavassa ja positiivisessa ilmapiirissä
Kahvia ja pullaa keskustelun lomassa.

Aloituis:

Virittelynä mielipidejanat. Janan päissä KYLLÄ JA EI -vaihtoehdot. Helppoja ja provosoivia kysymyksiä, tarkoituksena virittää keskustelua.

- Pidätkö suklaasta?
- Ruusu on ehdottomasti kaunein kukka maailmassa.
- On lottovoitto syntyä Suomeen.
- Minulla on lapsia.
- Olen käynyt ammattikoulutuksen pääkaupunkiseudulla.
- Suomessa kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia.
- Turvakodissa kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia.
- Toimeentulotuki on hyvä vaihtoehto palkkatuelle.
- Maahanmuuttajia tuetaan liikaa.

Arvojen nimeäminen:

Pohtikaa, millaisia arvoja turvakoti edustaa. Kirjoita arvo/paperi ylös asioita. Levittäkää paperit esille pöydälle tai lattialle. Jakakaa teemoittain omiin kasoihin. Istukaa pöydän ääreen ja laittakaa teemoittain jaetut kasat kiertämään. Allekirjoita kohdalle-si osuva kasa, mikäli sen koet oikeaksi.

Keskustelua siitä, allekirjoittavatko työntekijät esiin nostetut arvot?
Miksi? Miksi ei?
Puuttuuko joku arvo?

Palvelut:

Miten nämä esiin nousseet arvot näkyvät turvakodin arjessa ja palveluissa?

Parikeskustelua ja herkuttelua kahvilla ja pullalla. Muutama kysymys/pari
Mitä palveluja tarjotaan?
Miksi näitä palveluja tarjotaan?
Miten palveluja tarjotaan?
Kenelle palveluja tarjotaan?
Mihin nämä palvelut perustuvat?
Mikä helpottaa palvelujen antamista?
Lopuksi kootaan ajatuksia ja jaetaan pariporinassa nousseet asiat yhteiseen keskusteluun.

Lopetus:

Kuva/tunnekorttien avulla purku keskustelusta.
Rentouttava hieronta pareittain

Liite 2 Teemahaastattelun aihepiirit ja kysymykset

Virittelevät kysymykset

Tutkimuskysymys 3: Miten entiset asiakkaat kuvaavat tämänhetkisiä kuulumisiaan?

- ✓ Mitä sinulle nyt kuuluu?
- ✓ Mitä teet päivisin? (opiskelu, työ, kotona)
- ✓ Onko sinulla kesäsuunnitelmia?

Turvakodissa oleminen / arki

Tutkimuskysymys 1: Mitä palveluita entiset asiakkaat kokivat saaneensa turvakodissa?

Tutkimuskysymys 2: Mitä mieltä entiset asiakkaat olivat turvakodissa saamistaan palveluista?

- ✓ Kuinka kauan olit turvakodissa?
- ✓ Miten osasit mennä turvakotiin? (poliisi, stt, lääkäri, ystävä, muut viranomaiset, kirkko)
- ✓ Kertoisitko siitä ajasta, kun olit turvakodissa? Minkälaista se oli aivan alussa? Oliko se jotenkin erilaista lopussa? Muuttuiko annettu apu?
- ✓ Mitä apua/palveluita sait turvakodin henkilökunnalta?
- ✓ Millaisiin asioihin tarvitsit apua/tukea? Kerro esimerkkejä. (Taloudellinen eli ttt ja rahankäytön opetus, lapsenhoito, turvattu asuminen, keskustelu, hakemukset, viranomaiset, rikosilmoitus, avioero, vanhemmuuden tukeminen, arjen pyörittämisen opetus ja tuki, asiointi kaupoissa ja toimistoissa, tulkkaus, tukiryhmät, kerhotoiminta, mnt)
- ✓ Mikä oli sinulle tärkeää tai vaikuttavaa?
- ✓ Oliko jotain mielestäsi turhaa tai liikaa?
- ✓ Oliko jotain, mistä et pitänyt ollenkaan tai mikä oli huonoa?
- ✓ Oliko jotain, mitä olisit kaivannut enemmän?
- ✓ Mitä mieltä olit saamastasi avusta/tuesta/palveluista?
- ✓ Mitä muuta haluaisit sanoa?

Lisäkysymyksiä

- ✓ Oliko sinulla omaa työntekijää joka keskittyi hoitamaan sinun asioitasi? (Millaisena koit sen, että yksi työntekijä keskittyi juuri sinun asioihisi?)
- ✓ Saiko lapsesi apua? Mihin asioihin? Millaista? Kerro esimerkkejä
- ✓ Saitko apua ymmärrettävällä kielellä?
- ✓ Oliko käytössä tulkki?
- ✓ Pärjäsitkö henkilökunnan osaamilla kielillä?

Liite 3 Kirje Voimavarakeskuksen henkilökunnalle

Avunpyyntö työntekijöille haastateltavien hankkimiseksi

Teemme opinnäytetyötä turvakodin entisten asiakkaiden mielipiteistä heidän turvakodissa saamistaan palveluista. Tarkoituksena on antaa turvakodille mahdollisuus palvelujen kehittämiseen ja parantamiseen.

Tarvitsemme haastateltavaksi 8-12 Voimavarakeskuksen nykyistä asiakasta, jotka

- Ovat olleet turvakodissa asiakkaana vähintään kahden viikon ajan
- Pystyvät kommunikoimaan joko suomeksi tai englanniksi
- Ovat muuttaneet turvakodista itsenäiseen asumismuotoon pois väkivallan tekijän luota.

Intimateettisuojan säilymiseksi toivoisimme, että voisitte kysyä sopivilta henkilöiltä, suostuisivatko he haastateltaviksi. Haastatteluajan sopimiseksi tarvitsemme haastatteluun suostuneiden naisten yhteystiedot. Teidän tehtävänä olisi siis löytää mahdolliset haastateltavat ja kysyä lupa yhteystietojen luovuttamiseen meille. Yhteystiedot jäävät vain opiskelijoiden tietoon, ja ne tuhotaan heti haastattelun jälkeen.

Naisille olisi hyvä painottaa seuraavia asioita:

- Naista haastatellaan yhden kerran noin tunnin ajan.
- He jäävät täysin nimettömiksi ja kaikki henkilön tunnistamisen mahdollistavat tekijät poistetaan.
- Haastattelijoina toimii kaksi Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa sosionomiksi opiskelevaa naista.
- Toinen haastattelijasta tekee keikkatyötä turvakodilla.
- Haastattelu suoritetaan Voimavarakeskuksessa tai naisen valitsemassa rauhallisessa paikassa, jos se on opiskelijoille kohtuullisten kulkuyhteyksien päässä (pääkaupunkiseutu).
- Haastattelu äänitetään nauhalle, joka tuhotaan analysoinnin jälkeen. Myös muu haastattelun yhteydessä mahdollisesti saatu materiaali hävitetään analysoinnin jälkeen.
- Kaikki yhteystiedot hävitetään haastattelun jälkeen.

Kiitos avusta ja yhteistyöstä!!!

Sirkku Aydogan puh xxx email xxxx

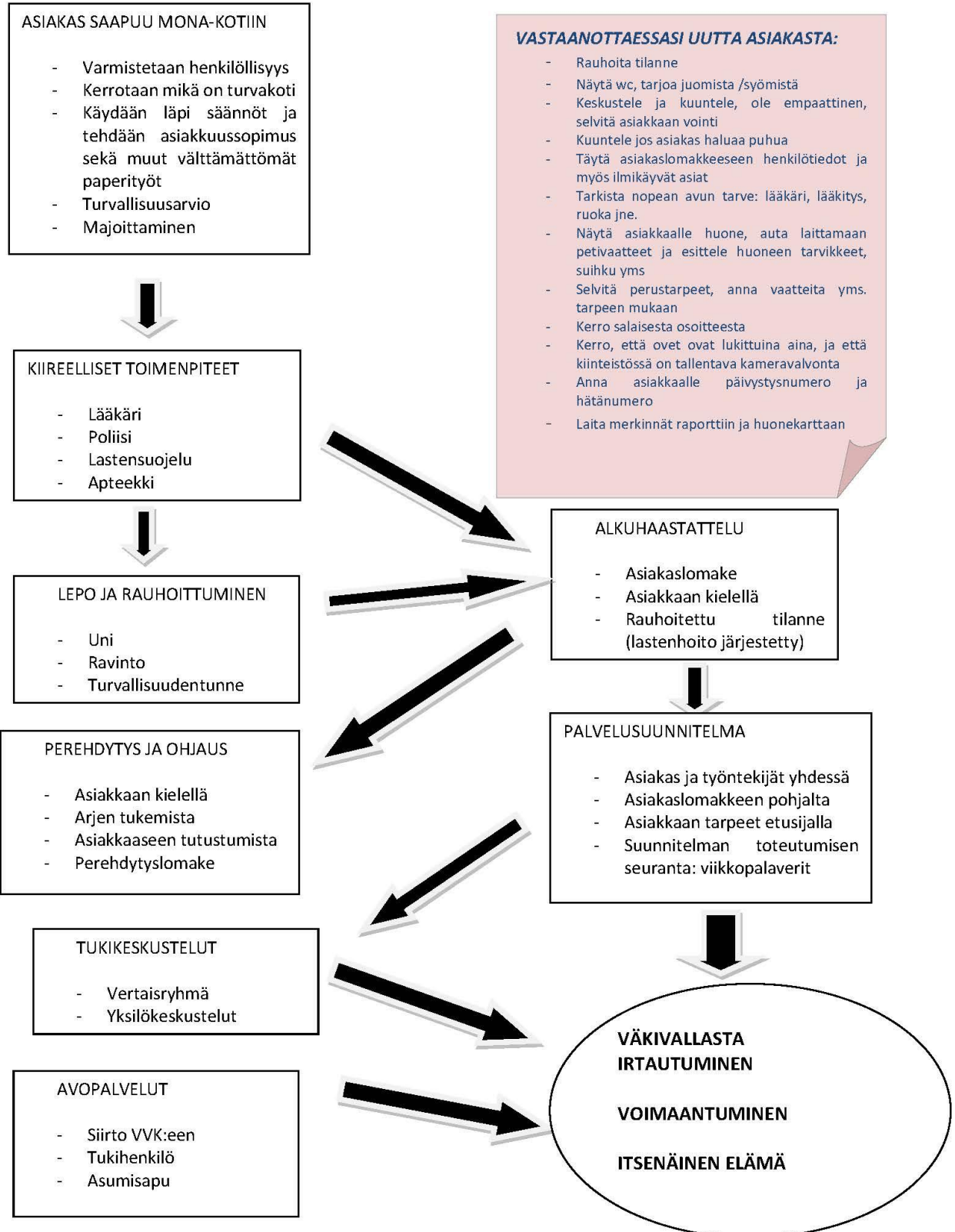
Tuija Koivukoski puh xxx email xxxx

Ohjaava opettaja Laureassa Ira Stiller puh xxx email xxxx

Yhteistyöhenkilö Mona-kodissa Ljudmila Kettunen puh xxx email xxxx

Liite 4 Mona-kodin asiakkuusprosessi

MONA-KODIN ASIAKKUUSPROSESSI

Liite 5 Asiakaslomake (päivystyspuhelin)

Asiakaslomake

Voimavarakeskus Monika

Työntekijä _____

Päivämäärä _____

Asiakkaan nimi _____	Uusi asiakas ☐
Ikä _____	Asiakas alkaen: _____
Osoite/kaupunki _____	Perhesuhde _____
Puhelinnumero _____	Palvelukieli _____
Lapset (määrä, ikä) _____	Äidinkieli _____
Huoltajuus _____	Kotimaa _____
Lasten asuinpaikka _____	Puolison kotimaa _____
Töissä ☐	Eläkkeellä ☐
Työtön ☐	Kotihoidontuki ☐
Opiskelija ☐	Soitto ☐
	Sähköposti ☐
	Käynti ☐
	Kenttä ☐

Väkivallan tekijä	puoliso ☐	ex-puoliso ☐	Lapsikaappaus ☐
	miesystävä ☐	sukulainen ☐	Väkivallalla uhkaminen ☐
	asiakas ☐	muu ☐	Lähestymiskielto ☐
Väkivallan kokija	nainen ☐	lapsi ☐	Rikosasia vireillä ☐
Fyysinen väkivalta	☐	☐	Avioeroasiat ☐
Henkinen väkivalta	☐	☐	Huoltajuuskiista ☐
Seksuaalinen väkivalta	☐	☐	Onko perhe lastensuojeluasiakkaana ☐
Taloudellinen väkivalta	☐	☐	Lastensuojeluilmoitus ☐
Tappouhkaus	☐	☐	Maahanmuutto/oleskelulupa-asiat ☐
Pakkoavioliitto/uhka	☐	☐	Ihmiskaupan epäily ☐
Kunniaan liittyvä väkivalta/uhka	☐	☐	Asumisero ☐
			Muu, mikä? _____

Tilanteen kuvaus: _____	Jatkuu kääntöpuolella ☐		
Toimenpiteet /mihin asiakas ohjattiin			
Sosiaalipalvelut ☐	Voimavarakeskus ☐	Kela ☐	Oikeusapu ☐
Terveydenhuollon palvelut ☐	Turvakoti ☐	TE-keskus ☐	Tukikeskustelu ☐
Poliisi ☐	Lastensuojelu ☐	Asuntotoimisto ☐	MALLA-toiminta ☐
Ulkomaalaisvirasto ☐	Koulutus ☐	VOK ☐	MNT ☐
Työlupayksikkö ☐	Verotoimisto ☐	Miesten kriisikeskus ☐	
Muut palvelut, mitkä? _____			

Tärkeät
puhelinnumerot:

Sosiaalityöntekijä _____

Lakimies _____

Lastensuojelutyöntekijä _____

Lastenvalvoja _____

Yhteyshenkilö/tukihenkilö _____

Poliisi _____

Liite 6 Mona-koti asiakaslomake

1

MONA-KOTI – ASIAKASLOMAKE

Sukunimi:			
Etunimi			<i>Alleviivaa kutsumanimi</i>
Henkilötunnus:		Kansalaisuus:	
Puhelinnumero:		Kotikunta:	
Osoite:			

TULO:

Päivämäärä:		Kellonaika:		Työntekijä:	
Ohjannut taho:	<i>VVK</i>	<i>Sosiaalitoimi</i>	<i>Poliisi</i>	<i>Muu:</i>	

Oleskelulupa voimassa/status:		Milloin tullut Suomeen:				
Oleskelulupaperuste:		Mistä tullut Suomeen:				
Äidinkieli/asiointikieli:		Muu kielitaito:				
Osaa lukea:	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	Osaa kirjoittaa:	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	
Siviilisääty	<i>Naimaton</i>	<i>Naimisissa</i>	<i>Avoliitossa</i>	<i>Asumusero</i>	<i>Eronnut</i>	<i>Leski</i>

TÄRKEÄT YHTEYSTIEDOT: Nimi ja puhelinnumero

Sos.työntekijä:	
Sosiaaliohjaaja:	
Lastensuojelu:	
Laskutusosoite:	
Lastenvalvoja:	
Poliisi:	
Terveysasema:	
Asianajaja:	
Tulkki:	

LÄHTÖ:

Päivämäärä:		Kellonaika:		Työntekijä:	
Minne muutti?	<i>Oma asunto</i>	<i>Takaisin kotiin</i>	<i>Turvakoti</i>	<i>Muu:</i>	
Osoite:					
Puhelinnumero:		Sähköposti:			
Majoitus- vuorokaudet:		Majoittuneet (hlö. lukum.):			

LAPSET:

Lapsia yht.:		Lapsia mukana:		Sama isä:	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>
Ulkomailla asuvia lapsia:		Missä maassa:		Kenen hoidossa:		
Sukunimi:				Hetu:		
Etunimet:				Päiväkoti/koulu:		
Sukunimi:				Hetu:		
Etunimet:				Päiväkoti/koulu:		
Sukunimi:				Hetu:		
Etunimet:				Päiväkoti/koulu:		
Huoltajuus:	<i>Yhteishuoltajuus</i>	<i>Äidillä</i>	<i>Isällä</i>	<i>Ei tietoa</i>	Raskaus:	<i>Viikko:</i> <i>Ei</i>
Huomioitavaa						

PUOLISO:

Sukunimi:			Hetu:		
Etunimet:			Kansalaisuus:		
Avoliitto solmittu:	<i>Pvm:</i>	<i>Paikka:</i>	Avoliiton kesto:		
Avioero:	<i>Haettu, pvm:</i>	<i>2. vaihe, pvm:</i>	<i>Myönnetty, pvm:</i>	<i>Ei tietoa</i>	
Avoliiton kesto:		Asumuseron kesto:			
Haluaako mies apua? (miehen linja)	puhelinnumero:				

ASUMINEN:

<i>Omistus, kenen:</i>	<i>Vuokranantaja, vuokralainen/vuokralaiset:</i>	<i>Muu:</i>
------------------------	--	-------------

RAHA-ASIAT:

Onko rahaa mukana:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	Oma tili +kortti:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	Tulot:	Mistä ja kuinka monta €/kk:
Säästöjä:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, määrä:</i>	Velka:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, lisätietoa:</i>		

TYÖ/OPISKELU, AMMATTI, USKONTO:

<i>Työssä</i>	<i>Opiskelija</i>	<i>Työtön</i>	<i>Äitiysloma</i>	<i>Kotiäiti</i>	<i>Eläkeläinen</i>	<i>Harjoittelija</i>
Työ/opiskelu-paikka:				Puhelin:		
Ammatti:				Uskonto:		

FYYSINEN TERVEYDENTILA:

Onko sairauksia (äiti/lapset):	Ei	Kyllä, mitä:					
Onko lääkitystä (äiti/lapset):	Ei	Kyllä,					
Lääkelista							
Lääke	Aloitus – päivä	Aamu-Annos	Päivä-Annos	Ilta-Annos	Yö-Annos	Lopetus - päivä	Muuta

VÄKIVALLAN TEKIJÄ(T):

Väkivallan tekijä(t) tai uhkaaja(t):	
Tekijän tai uhkaajan kansalaisuus:	
Milloin viimeksi:	
Kuinka useasti, miten kauan väkivaltaa on jatkunut?	
Onko itse ollut väkivaltainen tai käyttäytynyt aggressiivisesti (esim. huutanut, lyönyt, rikkonut tavaroita)?	

VÄKIVALLAN TYYPPI:

Henkinen/sanallinen väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	
Fyysinen pahoinpitely:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Taloudellinen väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Syrjintä tai muu piilevä väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Tavaroiden särkemistä ym:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Ajettu pois kotoa:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
On uhkailtu, pelkää:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Liikkumisen, yhteyksien rajoitus:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Tappouhka, pelkää henkensä edestä:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Raiskaus:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Muu seksuaalinen väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>

IHMISKAUPPAA?

Passi/hlö.todistus hallussa:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Työolot, palkka "normaalit":	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Voi lopettaa/ vaihtaa työtä:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Joku järjestänyt matkan/työn jne.:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Asuminen riippuu työnteosta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
On velkaa huomattavasti:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>

Itseä/perhettä uhkailtu:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
--------------------------	-----------	--------------	--------------------

KUNNIAKÄSITTEeseen LIITTYVÄÄ VÄKIVALTA?

Onko liikkumista rajoitettu?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Onko avioliitto järjestetty? Onko järjestetyn avioliiton uhka olemassa?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Ovatko perheenjäsenet tai sukulaiset uhkailla?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Onko saanut tappouhkauksia?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Saako pitää suhteita kantaväestöön?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Äidin suhtautuminen/tuki?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Muiden sisarusten tilanne? Onko ollut esim. väkivaltaa heitä kohtaan?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>

LAPSEEN KOHDISTUNUT VÄKIVALTA:

Henkinen/sanallinen väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Fyysinen pahoinpitely:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Syrjintä tai muu piilevä väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Huolenpidon laiminlyönti:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Raiskaus:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Muu seksuaalinen väkivalta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Lisätietoa:</i>
Onko lapsella/lapsilla passia?	<i>Ei</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Jos on, kenen hallussa passi on?</i>
			<i>Minkä maan passi on kyseessä?</i>

VÄKIVALTAA AIHEUTTAA/LISÄÄ:

Vaikeudet keskustella	<i>Alkoholi</i>	<i>Mustasukkaisuus</i>	<i>Taloudelliset vaikeudet</i>
Kulttuuri- ja kielierot	<i>Uskonto</i>	<i>Työttömyys</i>	<i>Huumeet</i>
Sairaudet	<i>Raskaus</i>	<i>Lapsen syntymä</i>	<i>Muutto</i>
Siirtyminen eläkkeelle	<i>Lasten hoito</i>	<i>Muu/lisätietoa:</i>	

HAETTU APU:

Hälytetty poliisi:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Rikosilmoitus:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Haettu lähestymiskieltoa:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos/voimassa:</i>
Lääkäri/muu terveydenhuolto:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Lastensuojelu:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Perheneuvola:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Muu sosiaalitoimi:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Oikeudellinen apu:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Mielenterveys-palvelut:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Turvakoti:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>
Muualta:	<i>Ei</i>	<i>Kyllä, pvm:</i>	<i>Tulos:</i>

PALVELUSUUNNITELMA:

Terveysteen liittyvät toimenpiteet:

Taloudellisen tilanteen toimenpiteet:

Oleskelulupa-asioiden toimenpiteet:

Lapsiin liittyvät toimenpiteet:

Muut tarvittavat toimenpiteet:

Liite 7 Mona-kodin asiakkuussopimus

MONIKA-NAISET LIITTO RY

MONA-KODIN ASIAKKUUSSOPIMUS

Asiakas: _____

Henkilötunnus: _____

Minulle on kerrottu Mona-kodin järjestyssäännöt ja olen ymmärtänyt ne. Sitoudun noudattamaan järjestyssääntöjä ja muita sovittuja ohjeita. Sitoudun luovuttamaan huoneen samassa kunnossa takaisin, kuin olen sen vastaanottanut. Mikäli en näin tee, korvaan turvakodille siivouksesta 50 euroa.

Annan Mona-kodin työntekijöille luvan hoitaa asioitani seuraavien tahojen kanssa:

☐ Sosiaaliviranomaiset	☐ Lastensuojelu
☐ Poliisi	☐ KELA
☐ Terveystieteiden tutkimuskeskus	☐ TE -toimisto
☐ Muut turvakodit	☐ Asuntotoimistot
☐ Koulu/ Päiväkoti	☐ Asianajaja
☐ Maahanmuuttovirasto (MIGRI)	
☐ Muu, mikä: _____	

Helsingissä / 20

Asiakkaan allekirjoitus

Liite 8 Uuden asiakkaan perehdytys

Uuden asiakkaan perehdytys, asiakas: _____
Saapunut: ____ / ____ 20 ____

Näytetty / selitetty	Päivämäärä	Työntekijä
Yleiset		
Salainen osoite ja lukitut ovet		
Toimiston työntekijät ja päivystysnumero		
Ryhmät, sauna ja päivä / viikko-ohjelma		
Huoneen vaihdot ja suvaitsevaisuus		
Lääkkeet toimistoon		

Ilmat		
Oma tai yhteinen asunto, olohuone ja toimisto		
Sängyn petaus ja yleinen siisteys		
Roskien vieminen ulos		
Siivoustarvikkeet		
Ensisammutusvälineet ja paloturvallisuus		
Pyykinpesukoneen käyttö ja koneen varaus		
Kaupat, metro...		

Lapset		
Ei saa jättää yksin tai antaa häiritä muita		
Lasten päivärytmi: nukkumaanmeno / herätys		
Lastenhoito mahdollista sovituksi		
Asunto 11 olohuone: DVD-soitin, lelut ym. (äidin oltava aina mukana)		
Leikkipuisto ja päivittäinen ulkoilu		

Liite 9 Mona-kodin järjestyssäännöt

MONA-KODIN JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

Tervetuloa Mona-kotiin, toivomme sinulle turvallista viihtymistä!
Sinulla on oikeus perusturvallisuuteen!

Turvakoti sijaitsee salaisessa osoitteessa. Älä kerro turvakodin osoitetta kenellekään. Tämä on erittäin tärkeää oman ja muiden asukkaiden turvallisuuden vuoksi. Älä myöskään avaa ovea kenellekään. Turvakodissa on ympärivuorokautinen päivystys. Turvakoti on myös valvontakameroilla valvottu sekä palveluksessamme toimii Securitas- turvallisuuspalveluyritys. Henkilökunnalla on avain asuntoosi.

Turvallisuuden ja yksityisyyden takaamiseksi kaikkien on kunnioitettava luottamuksellisuutta. Mona-kodin henkilökunta ei keskustele asiakkaista muiden läsnä ollessa eikä toisten asiakkaiden kanssa. Mona-kodin asiakkaat eivät saa kertoa muista asiakkaista ulkopuolisille, Mona-kodissa asumisen on pysyttävä salaisena. Vaitiolovelvollisuus pätee myös turvakodista lähdön jälkeen: Mona-kodin asiakkaista ja sen sijainnista kertominen on kielletty.

Lähtiessäsi ulos ilmoita henkilökunnalle milloin tulet takaisin. Sovi tapaamiset ystävien kanssa jonnekin muualle kuin turvakotiin ja sen välittömään läheisyyteen. Ilmoitathan turvakodin henkilökunnalle jos yövyt muualla kuin turvakodissa.

Asiakkaiden on oltava asunnossa viimeistään klo 21.00 illalla. Ilmoitathan henkilökunnalle mikäli tulet turvakotiin myöhempään kellonaikaan.

Lapset:	Vastuu lasten turvallisuudesta ja hoidosta on aina äidillä. Mikäli äiti tarvitsee apua lasten hoidossa, on siitä sovittava etukäteen henkilökunnan kanssa. Alle kouluikäistä lasta ei saa jättää yksin.
Siisteys:	Jokainen asiakas huolehtii itse huoneensa siisteydestä. Turvakodin yleisesti siisteydestä huolehtii turvakodin emäntä, mutta on jokaisen asukkaan vastuulla siivota omat ja lapsensa jäljet myös yleisistä tiloista.
Ruokailu:	Jokainen asiakas huolehtii itse ruokailustaan ja sen valmistamisesta. Mikäli asiakkaalla ei ole rahaa, on Mona-kodilla pieni hätäruokavarasto.
Sairastuminen:	Sairastumisesta (itse tai lapsi) on heti ilmoitettava henkilökunnalle.
Suvaitsevaisuus:	Mona-kodin asukkaat ja henkilökunta edustavat montaa eri kansallisuutta ja kulttuuria, joten kaikkien tulee kunnioittaa yhdenvertaisuutta. Asukkaat sitoutuvat kunnioittamaan kaikkien samanarvoisuutta, riippumatta esim. etnisestä taustasta. Syrjintä ja toisten kiusaaminen on turvakodissa ehdottomasti kielletty.

Päihteet:	Alkoholin tai huumeiden käyttö on ehdottomasti kielletty. Tupakointi on sallittu vain pihalla. Parvekkeilla tupakointi aiheuttaa palohälytyksen.
Vahingot:	Asiakas on velvollinen korvaamaan turvakodissa aiheuttamansa vahingon Monika-Naiset liitto ry:lle. Kadonneen avaimen korvaaminen maksaa 50€/avain.
Huoneet:	Turvakodissa asuessasi voit joutua jakamaan huoneesi toisen naisen kanssa, jos yhteisasumisessa ilmenee ongelmia voit käännyä henkilökunnan puoleen. Äiti ja lapsi/lapset saavat aina oman huoneen. Turvakodissa asuessasi voit myös joutua muuttamaan huoneesta toiseen.
Asioiminen:	Päivystysnumero (09 6922 304) vastaa 24h. Toimistossa asiointi hoidetaan pääsääntöisesti kello 9-16 välillä. Kello 22-06 välillä valitsee hiljaisuus. Yön aikana hoidetaan vain akuutit kriisitilanteet ja – keskustelut toimistossa. Henkilökuntakokous pidetään keskiviikkoisin klo 14-16 ja tänä aikana asiointia toimistossa tulee välttää. Asiakkaat sitoutuvat tulemaan sovittuihin tapaamisiin ja osallistumaan yhdessä henkilökunnan kanssa sovittuun ohjelmaan.
Henkilökunta:	Mona-kodin henkilökunnalla on vaitiolovelvollisuus, ja kaikki asukkaiden asiat ovat luottamuksellisia. Henkilökunta on paikalla asukkaita varten.
Palvelut:	Asiakkaan kanssa tehdään palvelusuunnitelma ja se toteutetaan yhteistyössä henkilökunnan ja muun verkoston kanssa. Asiakkailla on oikeus saada ohjausta ja neuvontaa tarvitsemiinsa jokapäiväisiin asioihin. Mona-kodin henkilökunta ei vastaa asunnonhankinnasta.
Poismuutto:	<p>Mona-kodista lähtevä asukas tekee loppusiivouksen, jotta seuraava turvaa tarvitseva voi tulla puhtaaseen huoneeseen. Asiakas palauttaa avaimet, liinavaatteet ja mahdolliset muut lainaan saamansa tavarat henkilökunnalle. Asiakas ottaa mukaansa ainoastaan omat henkilökohtaiset tavaransa. Lähtöä järjestettäessä pitää muistaa, että Mona-kodin osoitetta ei saa antaa kenellekään!</p> <p>Turvakodin toiminnan kehittämisen kannalta palautteen saaminen on tärkeää, joten toivomme, että asiakas täyttäisi palautelomakkeen ennen lähtöään.</p> <p>Asukas voi antaa hädässä olevalle henkilölle Monika-Naiset liitto ry:n päivystysnumeron 09 6922 304.</p>

